

МУНИЦИПАЛИТЕТ

ИЛИМИЙ-ПОПУЛЯРДУУ ЖУРНАЛ | НОЯБРЬ-ДЕКАБРЬ 2019 | № 11-12 (97-98) чыгарылышы

Муниципалитет – бул аймактын,
ал жерде жашаган калктын жана ЖӨБ органдарынын үчилтиги

БУЛ САНДА:

Көңүл чордонунда

ЖӨБЭММА директору
Б. У. Салиевдин куттуктоосу.....2

Жарандардын ЖӨБго катышуусу

ЖӨБ органдары азыркыдан дагы компетенттүү, билимдүү болуп, лидердик көндүмдөрүн жакшыртууга тийиш. Жергиликтүү жамааттар мурдагыдан да жигердүү, демилгелүү жана патриот болушу керек.....4

2019-жылдан бери ЖӨБ органдары жарандардын демилгелерин жергиликтүү бюджеттен колдоп жатышат.....8

Мониторинг жана баалоо

Жергиликтүү маанидеги маселелерди жарандарды жана алардын бирикмелерин тартуу менен чечүү боюнча жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишине биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүү тууралуу 14

Элеттик ЖӨБдүн лидерлери

Саттарали МИНБАЕВ,
Көк-Жар АА: «Мен стратегиялык көз караш менен ой жүгүрткөндү,

көргөндү жана келечекке так пландарды койгонду үйрөндүм».....20

Лариса КУСОВА, Боролдой АА:
«Пенсия – бул жигердүүлүктү азайтууга себеп эмес».....25

Мария ТУРГУНБАЕВА,
Ленин АА: «Жергиликтүү депутаттарда добушун ишенип берген шайлоочулардын алдында моралдык жоопкерчилик бар».....29

Игорь ГОЛОВНЕВ,
Ак-Башат АА:
«Мен үчүн маанилүүсү – айылдагы жаратман күч катары жаштарга дем берип, аларды ордунан козгоо».....32

Лира СҮЙҮНТБЕКОВА,
Кочкорбаев АА:
«Ийгиликке карай жол – бул чоң жардан секирип өтүү менен барабар».....36

Максамбек ИБРАИМОВ,
Жазы АА: «Жетекчи жаңы ыкмалардан коркпошу керек».....39

Анжелика КУЧ, Юрьевка АА:
«Өзүңдөн кийин жакшы элес жана конкреттүү иштердин көзгө урунаарлык жыйынтыктарын калтырыш керек».....45

Негиздөөчү жана басып чыгаруучу
Өнүктүрүү саясат институту (ӨСИ)
Башкы редактор, ӨСИ башкаруучу төрайымы
Надежда Добрецова
Аткаруучу редактор
Нургүл Жаманкулова
Кыргыз тилиндеги котормонун редактору
Нургүл Жаманкулова
Дизайн жана жасалгалар
Адил Абдраимов

Кыргыз тилине которгон
Зейнеп Алтымышова
Журнал автордук макалаларды кабыл алат жана муниципалитеттерге даректелген акысыз жарнактарды жайгаштырат.
Журнал акысыз таркатылат, бирок ӨСИ акы төлөп жазылууну уюштуруу укугуна ээ.
Журналдагы макалалар басып чыгаруучу тараптын жана анын өнөктөштөрүнүн

көз карашын сөзсүз эле чагылдырбайт.
Макаланын мазмуну үчүн жоопкерчилик авторлорго жүктөлөт.
Бардык суроолор боюнча төмөнкү даректер аркылуу кайрылыңыздар:
почта – Кыргыз Республикасы, 720001, Бишкек ш., Үмөталиев көч., 108, Өнүктүрүү саясат институту, «Муниципалитет» журналынын редакциясы;
электрондук – office@dpi.kg nadya.dobretsova@gmail.com

Телефондор: (0312) 97-65-30 (31,32,33,34)
Факс: (0312) 97-65-29
Журналда Өнүктүрүү саясат институтунун кызматкерлери тарткан жана Интернеттен алынган сүрөттөр пайдаланылды.
Массалык маалымат каражаттарын каттоо жөнүндө күбөлүктүн каттоо номери 1785.
ISBN 1694-7053

Урматтуу ЖӨБ органдарынын жетекчилери жана кызматкерлери, жергиликтүү кеңештердин депутаттары жана жергиликтүү жамааттардын мүчөлөрү!

Кыргыз Республикасында ушуну менен үчүнчү жыл катары менен Аймактарды өнүктүрүү жылы деп жарыяланып жатат. Ошентип жылдан жылга конкреттүү аймактагы өнүгүүнүн жыйынтыктары

үчүн жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын мойнуна жүктөлгөн жоопкерчилик да көбөйүүдө. Азыркы заман сиздерге жаңы сыноолорду даярдап, башкарууну санариптештирүүнү

эске алуу менен, сиздерден башкаруунун жаңы көндүмдөрүн жана ыкмаларын колдонууну талап кылууда. Санариптештирүү – бул бийлик ойлоп тапкан саясий талап эмес. Бул – дүйнө жүзүндө башкаруу органдарында иштеген жаңы реалдуулуктун талабы. Кыргыз Республикасында жергиликтүү өз алдынча башкаруу да башкаруунун санарип усулдарына өтүүгө кадам таштады. “Санарип Аймак” системасын ишке киргизүү мында алгачкы этап болуп калмакчы.

2020-жылдын башынан бери “Санарип Аймак” системасынын программалык камсыздоосун даярдоо иштери тынымсыз жүрүүдө. Март айында айрым шаарларда жана айылдарда практикалык тестирлөө башталат. Андан ары бул система бардык ЖӨБ органдарына киргизилет. Биринчи кезекте системаны киргизүү муниципалдык кызмат көрсөтүүдө ЖӨБ органдары менен жарандардын өз ара аракеттенүүсүн эффективдүү жана ачык-айкын кылууга багытталган. Бирок “Санарип Аймак” ЖӨБ органдарына административдик башкаруунун сапатын кескин көтөрүүдө жаңы мүмкүнчүлүктөрдү ачууда. Биринчи кезекте сөз маалыматтарга негизделген пландоо тууралуу болуп жатат. Сиздер өткөн жылдын планына негизделген пландоо практикасынан түрдүү мазмундагы иш жүзүндөгү маалыматтарга таянган социалдык-экономикалык өнүгүүнү божомолдоо практикасына өтүшүңөр керек. Көп жылдар бою мамлекеттик органдардан түрдүү маалыматтарды алууда сиздердин мүмкүнчүлүгүңөр чектелүү болуп келген эле. Эми болсо “Санарип Аймак” түрдүү мамлекеттик түзүмдөр менен маалыматтарды натыйжалуу алмашууга жардам берет. Бул болсо сиздерге орто мөөнөттүү мезгилге мурдагыдан да ишенимдүү жана так өнүгүү божомолдорун түзүүгө жол ачат.

Санариптештирүүнүн дагы бир сыноосу – муниципалдык менчикти башкаруу боюнча электрондук соода аянтчасын түзүү пландалып жатат. Бул аянтча муниципалдык мүлккө укуктарды өткөрүп берүү процессин бир кыйла ачык-айкын, конкурстун негизинде кылат. Бул болсо өз кезегинде муниципалдык менчикке баалардын өсүшүнө жана жергиликтүү бюджеттердеги акчаны көбөйтүүгө алып келиши керек.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн атынан ЖӨБЭММА ЖӨБ органдарынын иш шарттарын жакшыртуу үчүн бир топ аракеттерди жасап келатат. Айталы, 2019-жылы калкынын саны 20 миңден ашкан ЖӨБ органдарында жергиликтүү кеңештердин бошотулган төрагаларын айлык акы менен камсыз кылуу үчүн финансы каражаттарын бөлүп берүү тууралуу маселе акыры оң жагына чечилди. Мындай кеңештерде жооптуу катчы кызматы да ачылды. Бул маселени чечүүгө үч жылдан ашык убакыт кетти. Бул мезгил аралыгында мыйзамдарга тийиштүү түзөтүүлөр киргизилип жаткан (ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун алкагында

Өнүктүрүү саясат институтунун колдоосу менен). Ошондой эле ЖӨБ органдарынын саясий жетекчилерине класстык чендерди ыйгаруу маселеси да чечилди. Мунун жоктугу көп жылдардан бери муниципалдык лидерлерге карата акыйкатсыз мамиле болуп келген эле. 2020-жылы ЖӨБ органдарынын потенциалын жогорулатып, алардын билим жана маалымат алуу булактарын кеңейтүү үчүн жаңы ресурс берилет. Бул – ЖӨБдүн мыкты практикалар порталы.

Мыйзамдарды үндөштүрүү чөйрөсүндө да чоң иштер башталды. 2019-жылдын башында Кыргыз Республикасынын Президенти С.Жээнбеков Жергиликтүү өз алдынча башкаруулардын Кодексин иштеп чыгуу зарылдыгын белгилеп, мына ушул иштерге старт берген. Ошондон бери КР Өкмөтүнүн жана эксперттердин, өнүгүү боюнча донорлордун аракети менен Кодекстин концепциясы даярдалып, бекитилди. Кодексти даярдоо процесси жигердүү жүрүүдө. Жакын арада Кодекс кеңири талкууга коюлат. Сиздер, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун жана жергиликтүү жамааттардын өкүлдөрү мына ошол талкуунун негизги катышуучуларынын бири болуп калышыңар керек.

Кыргыз Республикасынын жергиликтүү өз алдынча башкаруусу чоң реформалардын босого-сунда турат. Бул чоң жолду басып өтүп, Кыргызстандын шаарларындагы жана айылдарындагы турмуш шартты чындап оңдой ала турган жыйынтыктарга жетүү үчүн болгон эркибизди, билимибизди колдонолу. Эң негизгиси – башкаруу системасынын маңызын жарандарыбыз баамдай алышы үчүн ЖӨБ органдары менен мамлекеттик органдардын ортосунда туруктуу, тыгыз байланыш түзүлүшү керек.

Иштин жүрүшүндө пайда болчу бардык суроолор боюнча түз эле ЖӨБЭММАга да, “Муниципалитет” журналына да кайрылууну сунуш кылабыз. Бул журналда кыйынчылыктарды жана каталарды талкуулап, мыкты практика менен бөлүшүп, келечегибизди чогуу курабыз.

Жергиликтүү деңгээлде турмушту жакшыртуу – татаал, бирок жараткыч эмгек. Ошондуктан мен Сизге чың ден соолук, үй-бүлөңүз жана жакындарыңыздын арасында гармония жана жылуулук, ал эми Кыргызстандын жергиликтүү жамааттарынын жашоо-турмушун жакшыртууга багытталган асыл иштериңизге эбегейсиз ийгиликтерди каалап кетүүгө уруксат этиңиз.

САЛИЕВ Б. У.,
Кыргыз Республикасынын
Өкмөтүнө караштуу
Жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери
жана этностор аралык мамилелер боюнча
мамлекеттик агенттиктин
директору

ЖӨБ органдары азыркыдан дагы компетенттүү, билимдүү болуп, лидердик көндүмдөрүн жакшыртууга тийиш. Жергиликтүү жамааттар мурдагыдан да жигердүү, демилгелүү жана патриот болушу керек

Саясатчылар жана коомдук ишмерлер жергиликтүү өз алдынча башкаруунун келечеги тууралуу көп сөз кылышат. Өзгөчө Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө Кодексти даярдоо процесси башталгандан бери мунун тегерегинде кеп-сөздөр да күч алды. Аны менен катар боло-чоктогу Кодекстин философиясынын чордонунда жергиликтүү жамаат турат. КР Конституциясында дал ушундай деп бекитилген. Ушул тапта Конституцияга ылайык, жергиликтүү жамаат калктуу конуштун аймагында бийликтин субъектиси болуп

саналса да, иш жүзүндө шайлоодон башка бул бийликти ишке ашыруучу аспаптарга ээ эмес. Кодекс бийликтин жүгүн бөлүштүрүп берет, аны ЖӨБ органдарынын мойнуна да, жергиликтүү жамаатка да тең даражада бөлүштүрөт. Эмне үчүн моюнга, эмне үчүн жүк түрүндө? Себеби бийлик – бул жоопкерчилик, ал жеңил болбойт. Ошондуктан бүгүнкү күндө ЖӨБ органдары жана жергиликтүү бийлик бири-бирин кандай кабыл алаарын, келечекте бири-биринен эмнелерди күтүп жатканын билүү өзгөчө маанилүү маселе

1-сүрөт. Ушул тапта ЖӨБ органдарын кандай кабыл алып жатканын жалпылап көрсөткөн кыска сөздөр

жабык+айкын ачык-айкын + отчеттук
билими+эмес+компетенттүү+эмес
 кадрлардын жетишсиздиги. кызматкерлери жүгүртүүсү
 жергиликтүү өз алдынча башкаруу боюнча жарандарды алып келбейт

1-таблица. ЖӨБ органдарынын учурдагы абалына берилген баа, аймактарда кайталангандыгы

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу бүгүнкү күндө	Жамааттын пикири	ЖӨБ органдарынын пикири	Жалпы пикир
Билим деңгээли төмөн, пассивдүү жергиликтүү кеңеш, компетенттүү эмес айыл өкмөтү	10	5	15
Кадрлардын таңсыктыгы, ашыкча жук, кадрлардын бир орунда кармалбаганы	3	5	8
Ачык, айкын, жоопкерчиликтүү	3	5	8
Жарандарды жана коммерциялык эмес уюмдарды ЖӨБго тартпайт	4	3	7
Жамаатка отчет бербейт, ачык-айкын эмес	2	5	7
Жакыр, акчасы жана мүлкү жок	1	4	5
Бизнести колдобойт жана жаштар менен иштебейт	3		3
Айыл өкмөтүндө иш шарттары начар		3	3
Салык чогултуу менен гана алек	2		2
Өнүктүрүү программасы бар		1	1
Жергиликтүү кеңеш жана айыл өкмөттөрү жарандарды жана КЭУну ЖӨБго тартууда	1		1

болуп турат. ЭҮЖӨБОЖ Долбоору жергиликтүү жамааттын жана ЖӨБ органдарынын 200гө жакын өкүлү катышкан фокус-топторду өткөрдү¹. Бул сурамжылоо маалында ЖӨБ органдарынын кызматкерлери дагы да компетенттүү, билимдүү болгусу келээри, өзүнүн лидердик сапаттарын жакшыртууну каалай турганы; ал эми жергиликтүү жамаат алардан ачык-айкындуулукту күтөөрү белгилүү болду. Эки тарап тең жергиликтүү жамааттар дагы да жигердүү, демилгелүү жана патриот болсун десе, жарандар өз кезегинде жергиликтүү жамааттын мүчөлөрү катары өз укуктары жана милдеттери тууралуу билимин терендетүүнү каалайт экен.

Бүгүнкү күндө ЖӨБ тууралуу жалпы элес

Жергиликтүү жамааттардын өкүлдөрүнүн ою боюнча, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун негизги көйгөйү – финансы каражаттарынын тартыштыгы эмес, жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын билим деңгээлинин төмөндүгү, ЖӨБ органдарынын кызматкерлеринин компетентүүлүгүнүн жетишсиздиги, лидерлердин аздыгы жана жалпысынан ЖӨБ органдарында адам капиталынын чабалдыгы. ЖӨБ органдарынын өздөрү болсо мындай көйгөй бар экенин мойнуна алышат. Бирок муну артыкчылыктуу көйгөй деп эсептешпейт экен: алар бул көйгөйдү ачык-айкындуулуктун жетишсиздиги, жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө жарандарды тартуунун чабалдыгын жана

¹ Жалпысынан 27 фокус-топ өткөрүлгөн, алардын жыйынтыктары үч облуста жалпылаштырылган. Алар: Нарын, Ош, Чүй

жалпысынан жергиликтүү өз алдынча башкаруунун чабалдыгын бир катарга коюшкан.

Бир тарап гана көрүп жаткан көйгөйлөр бар. Айталы, жарандар ЖӨБ органдары бизнести жана жаштарды көп жакшы колдобойт, салык чогултуу менен гана алек деп эсептешет. Өз кезегинде ЖӨБ органдары гана иш үчүн шарттар начар болгонун айтышат. Анткен менен эки тарап тең ЖӨБ органдарынын абалында позитивдүү нерелерди көрүп турушат. Айталы, ЖӨБ органдары өзүнүн күчтүү жагы деп өнүктүрүү программасын эсептесе, жарандар ачык-айкындуулук өстү деп белгилешет.

ЖӨБдөн келечекте күтүлгөн жалпы үмүттөр

ЖӨБ органдарынын өкүлдөрүнүн басымдуу бөлүгү компетенттүүлүктү, билим деңгээлин жогорулатууну, лидердик сапаттарды өнүктүрүүнү өз максаты деп эсептешет. Бирок жергиликтүү жамааттардын өкүлдөрү үчүн буга караганда жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө жарандарды тартуу, ЖӨБ органдарынын ачык-айкындуулугун күчөтүү андан да маанилүү деп ойлошот. Ушундай эле тең даражада эки тарап тең муниципалитетти ийгиликтүү өнүктүрүү үчүн жергиликтүү жамааттардын абалын жакшыртуу зарыл деп эсептешет. Бирок жергиликтүү бюджеттердин жетиштүү болгону ЖӨБ органдары үчүн да, жергиликтүү жамааттын өкүлдөрү үчүн да артыкчылыктуу маселе эмес. Бул болсо эки тарап тең биринчи кезекте башкаруунун сапатына жана ЖӨБ органдары менен жарандардын өз ара байланышына көңүл буруу менен басымды туура коюп жатканынан кабар

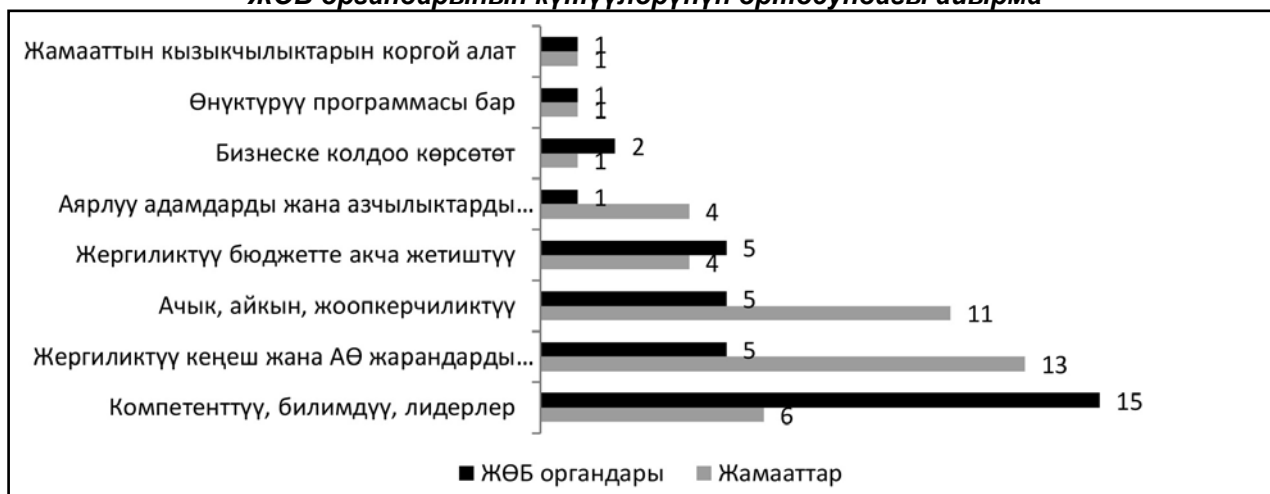
2-сүрөт. Келечекте ЖӨБ органдарынан күтүлгөн үмүттөрдү жалпылап көрсөткөн кыска сөздөр

ЖӨБ+ЖАРАНДАРДЫ+КАМТЫЙТ
КОМПЕТЕНТТҮҮ+БИЛИМДҮҮ+ЛИДЕРЛИК
АЧЫК-АЙКЫН + ОТЧЕТТУК
БЮДЖЕТТЕ+ЖЕТИШТҮҮ+АКЧА

2-таблица. Келечекте ЖӨБ органдарынан күтүлгөн үмүттөр

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу келечекте	Жамааттардын пикири	ЖӨБ органдарынын пикири	Жалпы пикир
Компетенттүү, билимдүү, лидерлер	6	15	21
Жергиликтүү кеңеш жана АӨ жарандарды жана КЭУну ЖӨБго тартат	13	5	18
Ачык, айкын, жоопкерчиликтүү	11	5	16
Жергиликтүү бюджетте акча жетиштүү	4	5	9
Аярлуу адамдарды жана азчылыктарды колдойт	4	1	5
Бизнеске колдоо көрсөтөт	1	2	3
Өнүктүрүү программасы бар	1	1	2
Жамааттын кызыкчылыктарын коргой алат	1	1	2

1-диаграмма. Келечекте ЖӨБ органдарынын абалы тууралуу жергиликтүү жамаат менен ЖӨБ органдарынын күтүүлөрүнүн ортосундагы айырма

берет. Кызыгы, эки тарап тең чечим кабыл алган бардык деңгээлдерде жергиликтүү жамааттын кызыкчылыктарын коргоо жөндөмдүүлүгүн ЖӨБ органдарында күчөтүш керек деп эсептешет. Ошондой эле ЖӨБ органдары ишкерлерди көбүрөөк колдоп, өнүктүрүү программаларын жакшылап даярдап чыгыш керек деген пикир бар.

Өз кезегинде жамааттар ЖӨБ органдары калктын аярлуу катмарларына жана азчылыктарга колдоо көрсөтүү маселесине көбүрөөк көңүл бурса деп каалашат.

Бүгүнкү күндө жамаат тууралуу жалпы элес

Жергиликтүү жамааттын абалына баа берүүдө эки тарап бир пикирге келди: жергиликтүү жамаат

адатта пассивдүү, кайдыгер, ачык эмес. Көпчүлүк жарандар өз көйгөйүн чечүү менен алек, жалпы көйгөйлөргө жана муктаждыктарга көңүл бурбайт. Ошол эле маалда жарандар өз укуктарын да унутпайт, жергиликтүү өз алдынча башкаруудан өтө көп нерсени талап кылып жатып, өз милдеттерин унутта калтырышат. Кызыгы, “укуктарын колдонгонду билишет, жоопкерчилигин “унутуп калышат” деген пикирди ЖӨБ органдарына караганда жергиликтүү жамаат көбүрөөк айткан.

Эки тарап тең болуп жаткан көрүнүштөрдүн себебин билим-баамдап турат: жумушсуздуктун кесепети, миграция, жаңжалдардын көбөйүшү. Бирок ЖӨБ органдары “жарандар ЖӨБ органдарынын иши тууралуу көп жакшы маалыматка ээ

3-сүрөт. Ушул тапта жергиликтүү жамаат кандай кабыл алып жатканын жалпылап көрсөткөн кыска сөздөр

укугун+билип, милдеттерин+билген+эмес,
пассивдүү+да кайдыгер
ИШМЕР+КОШ

3-таблица. Жергиликтүү жамааттын учурдагы абалына берилген баа, аймактарда кайталангандыгы

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу бүгүнкү күндө	Жамааттын пикири	ЖӨБ органдарынын пикири	Жалпы пикир
Пассивдүү, жабык, кайдыгер	13	16	29
Милдеттерине караганда укуктарын жакшы билет	13	11	24
Маалыматка ээ эмес, ЖӨБ органдарына ишенбейт		5	5
Салык төлөгүсү келбейт	3	1	4
Жумушсуздук, миграция, жаңжалдар	2	1	3
Жигердүү, демилгелүү, патриоттор	1	1	2
Кары-картаңдарга жардам бербейт	2		2
Жергиликтүү кеңештердин ишин көзөмөлдөбөйт	1		1

2-диаграмма. Келечекте жергиликтүү жамааттардын абалы тууралуу жергиликтүү жамаат менен ЖӨБ органдарынын күтүүлөрүнүн ортосундагы айырма

болбогондуктан жамаат кайдыгер жана ишенбейт” деген пикирде.

Ошондой эле жамаат миграциянын айынан айыл эли карып баратканын, жаштардын баары кетип калып, кары адамдар талаптагыдай камкордукка алынбай жатканын айтып кейишти.

Келечекте жамааттан жалпы күтүлгөн үмүттөр

Жергиликтүү жамааттан күтүлгөн үмүттөр: алар жигердүү, демилгелүү жана патриот болушат дешет. Жарандар бюджеттик чыгашаларды жана жергиликтүү кеңештин ишин көзөмөлдөө өңдүү өз укуктарын гана эмес, салык жана салыктык эмес төлөмдөрдү өз убагында төлөп туруу өңдүү милдеттерин да аткаруу зарыл экенин түшүнүп калышат.

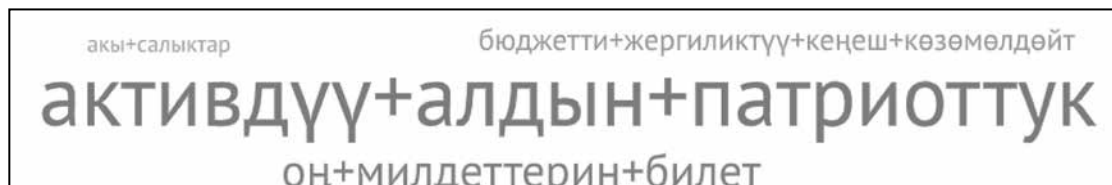
ЖӨБ органдары жарандар айлана-чөйрөгө аяр мамиле жасайт деп күтсө, жарандар “сөздөн ишке өтөлү” дешет.

Жалпы тыянактар

- ЖӨБ органдары жергиликтүү маанидеги маселелерди сапаттуу чечүү үчүн билим жана компетенция аз болуп жатканын баамдап турушат.
- ЖӨБ органдарына караганда жергиликтүү жамаатты калк карып баратканы, социалдык биримдиктин болбогону көбүрөөк тынчсыздандырат, аярлуу топторду жана этностук азчылыктарды коргоо зарыл экенин белгилешет.
- Жергиликтүү жамаат жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө катышып, жигердүү болуш керектигин, мекенге азыркыдан да көбүрөөк күйүш керектигин баамдап турат.
- Эки тараптын тең “өнүгүү жолунда тоскоолдук жараткан негизги себеп бюджеттин абалы эмес” деп эсептейт, бирок бюджеттин абалын оңдош керек деген пикирге кошулушат.

M

4-сүрөт. Келечекте жергиликтүү жамааттардан күтүлгөн үмүттөрдү жалпылап көрсөткөн кыска сөздөр

4-таблица. Келечекте жергиликтүү жамааттардан күтүлгөн үмүттөр

Келечектеги жергиликтүү жамаат	Жамааттын пикири	ЖӨБ органдарынын пикири	Жалпы пикир
Жигердүү, демилгелүү, патриот	18	18	36
Өз укуктарын жана милдеттерин билет	8	4	12
Жергиликтүү кеңешти жана бюджетти көзөмөлдөйт	3	2	5
Салык төлөйт	2	1	3
Айлана-чөйрөнү коргойт		1	1
Аз сүйлөйт, көп ишти бүтүрөт	1		1

2019-жылдан бери ЖӨБ органдары жарандардын демилгелерин жергиликтүү бюджеттен колдоп жатышат

ЖЕРГИЛИКТҮҮ ӨЗ АЛДЫНЧА БАШКАРУУ ОРГАНДАРЫ ТАРАБЫНАН ЖЕРГИЛИКТҮҮ ДЕМИЛГЕЛЕРДИ ТАНДООНУН ЖАНА КАРЖЫЛООНУН ТАРТИБИ ЖӨНҮНДӨ ТИПТҮҮ ЖОБО

Кыргыз Республикасынын
Өкмөтүнө караштуу
Жергиликтүү өз алдынча башкаруу
иштери жана
этностор аралык мамилелер боюнча
мамлекеттик агенттиктин
2019-жылдын «05» сентябриндеги
№01-18/84 буйругу
менен бекитилген

1. Жалпы жоболор

1. Ушул Типтүү жобо Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексине, Кыргыз Республикасынын «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамына жана башка Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларына ылайык иштеп чыгылган жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө багытталган жергиликтүү демилгелерди тандоосунун жана каржылоосунун тартибин белгилейт.

2. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан жергиликтүү демилгелерди колдоого алуу жергиликтүү демилгелерди каржылоо жолу менен, жергиликтүү жамааттын мүчөлөрүнүн, алардын бирикмелеринин, башка жеке жана юри-

дикалык жактардын жергиликтүү маанидеги маселерди чечүүгө жигердүү катышууларын кызыктыруу максатында жүзөгө ашырылат.

3. Ушул Типтүү жободо жергиликтүү демилгелер дегенде жергиликтүү маанидеги бир же бир нече маселени чечүүгө багытталган жана жергиликтүү жамааттын мүчөлөрү, алардын бирикмелери, башка жеке жана юридикалык жактар тарабынан демилгеленген долбоор, идея жана башка демилгелер түшүнүлөт.

4. Жергиликтүү демилгелерди каржылоого каралган жергиликтүү бюджеттин каражаттары, эл аралык жана башка уюмдардын каражаттары, жеке жана юридикалык жактардын ыктыярдуу кайрымдуулуктары, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында тыюу салынбаган башка каражаттар жергиликтүү демилгелерди каржы-

лоонун булактары болуп саналат.

5. Жергиликтүү бюджеттин каражаттарынын эсебинен каржылануусу мүмкүн болгон жергиликтүү демилгелердин түрлөрү:

1) белгилүү каржылык ресурстарга жана (же) эмгектик жана каржылык эмес ресурстарга ээ жана кошумча каржылоону талап кылган жергиликтүү демилге (жергиликтүү демилгени кошо-каржылоо);

2) белгилүү натыйжаларга жетишилген, бирок аны улантуу же бүркөрүү үчүн каржылоонун талап кылган жергиликтүү демилге (жергиликтүү демилгени бекемдөө-бүткөрүү).

6. Жергиликтүү демилгени каржылоо жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы тарабынан жүзөгө ашырылат.

7. Жергиликтүү демилгени каржылоо жергиликтүү демилгенин мазмунуна жараша толук же жарым-жартылай болушу мүмкүн.

8. Жергиликтүү демилгени ишке ашыруу үчүн зарыл болгон товарларды, жумуштарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү берүү аркылуу жергиликтүү демилгелерди каржылоо «Мамлекеттик сатып алуулар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык жүзөгө ашырылат.

9. Жергиликтүү бюджеттин эсебинен каржылоо үчүн жергиликтүү демилгелерди тандоо конкурстук негизде ушул Типтүү жобого ылайык жүзөгө ашырылат.

Тандоого бир календардык жылдын ичинде ишке ашырууга эсептелген жергиликтүү демилгелер катыша алышат. Өзгөчө учурларда жергиликтүү демилгелерди тандоо боюнча комиссиянын сунушу боюнча жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы жергиликтүү демилгени кезек-кезеги менен ишке ашыруу жөнүндө чечим кабыл алууга укуктуу.

10. Жергиликтүү демилгелерди каржылоого зарыл болуучу каражаттардын көлөмү жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы тарабынан жергиликтүү бюджеттин долбоорунда каралат жана жергиликтүү кеңеш тарабынан бекитилет.

11. Эл аралык жана башка уюмдардын каражаттары, жеке жана юридикалык жактардын ыктыярдуу кайрымдуулуктары, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында тыюу салынбаган башка каражаттар, жергиликтүү демилгелерди каржылоонун алкактарында, төмөнкүдөй тартипте пайдаланылышы мүмкүн:

1) көрсөтүлгөн каражаттар жергиликтүү демилгени каржылоо үчүн жергиликтүү бюджетке өткөрүлүп берилген учурда – ушул Жободо белгиленген тартипте;

2) жергиликтүү демилгенин каражаттарынын ээлеринин түздөн-түз, толук же жарым-жартылай каржылоосу – каражат ээси тарабынан белгиленген тартипте.

12. Жергиликтүү бюджетте жергиликтүү демилгени каржылоого каралган каражаттардын

эсебинен чыгымдардын төмөнкү түрлөрүн каржылоого жол берилбейт: жергиликтүү жамааттын мүчөлөрүнө, алардын бирикмелерине, жергиликтүү демилгени ишке ашырууга катышкан башка жеке жана юридикалык жактарга эмгек акыларды же башка сыйакыларды төлөп берүүгө, камсыздандыруу акыларын, салыктарды, жыйымдарды, насыялар жана зайымдар боюнча милдеттенмелерди жоюуга жана тейлөөгө, ошондой эле жергиликтүү демилгени ишке ашыруу менен байланышпаган башка чыгымдарды төлөөгө.

13. Жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун көзөмөлү, мониторинги жана баалоо жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы тарабынан өз алдынча жүзөгө ашырылат жана жергиликтүү демилгени ишке ашырууга тоскоолдук кылбоосу тийиш.

2. Жергиликтүү демилгени тандоо тууралуу кулактандыруу

14. Жергиликтүү демилгени тандоону өткөрүүнүн ачык-айкындыгын камсыз кылуу үчүн жергиликтүү демилгени тандоо боюнча конкурс жөнүндө (мындан ары – конкурс) маалыматтар (мөөнөтү, өткөрүү тартиби, жергиликтүү маанидеги маселелер, конкурска катышып жаткан жергиликтүү демилгелер, катышуучулар, жеңүүчүлөрдү аныктоо критерийлери жана конкурска тиешелүү башка маалыматтар) жеке жана юридикалык жактар үчүн жеткиликтүү болушу жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын расмий сайтына жарыяланышы, ал эми ал жок богон учурда – жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын маалыматт текчесине (тактасына) жайгаштырылышы керек.

Арыз берүүчү – жергиликтүү жамааттын мүчөсү (-лөрү), алардын бирикмелери, жергиликтүү демилгени каржылоону алууга конкурстук билдирме берген (-ишкен) башка жеке жана юридикалык жактар (мындан ары – конкурстун катышуучусу).

15. Конкурс жөнүндө кулактандыруу төмөнкү маалыматтарды камтышы керек:

1) ушул Типтүү жобонун 26-п. саналган конкурска катышуу үчүн документтердин тизмегин;

2) жергиликтүү маанидеги маселелер, катышуучулар ошол боюнча конкурска катышып жаткан жергиликтүү демилгелер;

3) конкурсту өткөрүүнүн убактысы, орду жана тартиби, анын ичинде тандоонун критерийлери жана конкурстун жеңүүчүлөрүн аныктоонун мөөнөттөрү;

4) бир жергиликтүү демилгени ишке ашырууну каржылоонун максималдуу суммасы (эгерде ушундай сумма белгиленсе);

5) конкурска катышуу үчүн формаларды алууга мүмкүн болгон жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын почта дареги жана

(же) көрсөтүлгөн формаларды электрондук түрдө көчүрмөлөп алуу мүмкүн болгон анын расмий сайтынын дарегин;

6) маалыматтарды жана түшүндүрмөлөрдү алуу үчүн кайрылууга мүмкүн болгон жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын жооптуу адамынын байланыш маалыматтары (фамилиясы, аты, атасынын аты, телефон номери жана элетрондук почтасынын дарегин);

7) суроо-талаптарды жөнөтүү жана конкурстун шарттары жаатында түшүндүрүүлөрдү алуу үчүн мөөнөт;

8) конкурска катышуу үчүн документтерди жөнөтүү керек болгон жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын почта дарегин, электрондук почтасы жана расмий сайтынын дарегин;

9) конкурска катышуу үчүн документтерди кабыл алуу мөөнөтү.

16. Конкурсту өткөрүү жөнүндө кулактандыруунун болжолдуу формасы ушул Типтүү жобого карата 1-тиркемеде келтирилген.

3. Комиссияны түзүүнүн тартиби жана иши

17. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы конкурстун жеңүүчүлөрүн аныктоо үчүн жергиликтүү демилгени тандоо боюнча комиссия түзөт (мындан ары – комиссия).

Комиссия 5тен кем эмес кишиден турат:

- вице-мэр (айыл өкмөт башчысынын орун басары), көрсөтөлгөн кызмат орундары жок болгон учурда – аппарат жетекчиси, жооптуу катчы – комиссиянын төрагасы;
- жергиликтүү кеңештин депутаттары (макулдашуу боюнча);
- мэриянын (айыл өкмөтүнүн) муниципалдык кызматчысы – комиссиянын катчысы;
- жергиликтүү жамааттын өкүлдөрү (макулдашуу боюнча).

Комиссиянын өздүк курамы жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын жетекчисинин чечими менен бекитилет жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын расмий сайтына, ал эми ал жок босо – жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын маалымат текчесине (тактасына) жайгаштырылат.

18. Комиссиянын ыйгарым укуктарынын мөөнөтү анын курамы бекитилген күндөн тартып 2 жылды түзөт.

19. Комиссиянын отуруму комиссиянын төрагасы тарабынан өзүнүн демилгеси боюнча же жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын жетекчисинин демилгеси боюнча чакырылат. Отурумду комиссиянын төрагасы, ал эми ал жок болгондо – отурумда катышып олтурган комиссия мүчөлөрүнүн көпчүлүгүнүн добушу менен төрагалык кылуучулукка шайланган комиссия мүчөсү алып барат.

Комиссиянын катчысы комиссиянын ишин уюштурат, комиссия мүчөлөрүн пландалган отурумдар жөнүндө кабарландырат, комиссиянын отурумдарынын протоколдорун жүргүзүлүшү жана сакталышы үчүн жоопкерчилик тартат жана комиссия мүчөлөрүнүн комиссиянын ишине катышууларына көмөктөшөт.

20. Комиссиянын отуруму, эгерде ага комиссия мүчөлөрүнүн 3\2 катышып олтурса, укук ченемдүү болуп эсептелет. Комиссиянын жок мүчөлөрүнүн башка адамдар менен алмаштырылышына жол берилбейт.

21. Комиссиянын кароосуна конкурстун катышуучуларын каттоого алуу журналында катталган баардык конкурстук билдирмелер киргизилет.

Комиссиянын чечимдери добуш берүү жолу менен кабыл алынат. Комиссиянын ар бир мүчөсү бирден добушка ээ болот. Комиссиянын чечими, эгерде ал үчүн отурумда катышып олтурган комиссия мүчөлөрүнүн көпчүлүгү добуш беришсе, кабыл алынган болуп эсептелет. «Макул» жана «каршы» добуштар тең болуп калганда, комиссиянын отурумунда төрагалык кылуучунун дошубу чечүүчү болуп эсептелет.

22. Комиссиянын чечими протокол менен жолжоболонот. Комиссиянын отурумунун протоколунда күн тартибинин маселелери, добуш берүүнүн жыйынтыктары жана кабыл алынган чечимдер чагылдырылат. Комиссиянын отурумунун протоколуна отурумда катышып олтурган комиссиянын баардык мүчөлөрү кол коюшат.

23. Комиссиянын чечими менен макул болгон учурда, комиссия мүчөсүнүн өзгөчө пикирин билдирүүгө укугу бар, ал комиссиянын отурумунун протоколуна киргизилет.

24. Комиссиянын чечими жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын расмий сайтына жарыяланат, ал эми ал жок болгон учурда – жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын маалымат тактасына (текчесине) жайгаштырылат.

25. Комиссия мүчөлөрү комиссиянын иштерине акысыз негизде катышышат.

4. Конкурска катышуу үчүн зарыл болгон конкурстук документтер жана аларды берүүнүн тартиби

26. Конкурска катышуу үчүн анын катышуучулары конкурстук билдирме берүүлөрү керек:

1) Ушул Типтүү Жобого карата 2-тиркемеге ылайык форма боюнча арыз;

2) паспорттун көчүрмөсү (жеке адамдар үчүн) юридикалык жак катары каттоо жөнүндө күбөлүктүн жана уставдын көчүрмөсү (юридикалык жактар үчүн);

3) сунуш (жергиликтүү демилгенин сыпаттама-сы) жана бюджет.

27. Конкурстук билдирмелер комиссияга кон-

курстун катышуучусунун тандоосу боюнча мамлекеттик же расмий тилде, төмөнкү ыкмалардын бири менен берилиши мүмкүн:

1) кагаз жүзүндө, чапталган конвертте – жеке өзү, же болбосо почта менен, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органына;

2) PDF форматында көчүрмөлөнгөн түрдө – электрондук почта менен жиберилет же болбосо, эгерде конкурстун шарттарында берүүнүн ушундай мүмкүнчүлүгү каралса, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын расмий сайты аркылуу жиберилет.

28. Конкурска берилүүчү сунуш (жергиликтүү демилгенин сыпаттамасы) ушул Типтүү жобого карата 3-Тиркемеге ылайык формада түзүлөт жана төмөнкүлөрдү камтышы керек:

1) аталышы, максаттары жана кыскача сунуштар (жергиликтүү демилгенин сыпаттамасы, сунуштардын натыйжалуу жана же жаңычыл идеялары, ошондой эле жергиликтүү демилгени ишке ашыруу ыкмалары);

2) аларды аткаруунун мөөнөттөрүн кошуп алганда, жергиликтүү демилге боюнча иш-чаралардын планы;

3) жергиликтүү демилгени ишке ашыруудан күтүлгөн натыйжалар.

29. Сунушка (жергиликтүү демилгенин сыпаттамасына) кат-милдеттенме, жүргүзүлгөн чыгымдарды, конкурстун катышуучусунун ресурстары (жергиликтүү демилгенин мазмунуна жараша) бар экенин бышыктоочу каржылык жана башка документтер, ал эми зарыл болгондо – жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун жүрүшүндө түзүлгөн өнүмдөрдү, натыйжаларды жана объекттерди эксплуатациялоонун жана мындан ары башкаруунун планы тиркелет.

30. Жергиликтүү демилгенин бюджетти ушул Типтүү жобого карата 4-Тиркемеге ылайык формада түзүлөт жана төмөнкүлөрдү камтыйт:

1) чыгымдардын сметасын жана чыгымдардын ар бир статьясы боюнча каржылык эсептерди;

2) суралган каржылоонун өлчөмүн;

3) өздүк салымдын жана тартылган каражаттардын өлчөмүн (жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун алкактарында пайдаланыла турган каржылык каражаттар, транспорт, орун жай жана башка мүлктөр, жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун алкактарында аткарылуучу жумуштар ж. б.).

31. Конкурстук билдирмелер үчүн формалар (арыз, сунуш (жергиликтүү демилгенин сыпаттамасы), жергиликтүү демилгенин бюджетти жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын расмий сайтына жайгаштырылат, ал эми ал жок болгон учурда – жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын маалымат тактасына (текчесине) жайгаштырылат жана кызыкдар жактардын суроо-талаптары боюнча берилет.

32. Конкурстук билдирмелер конкурстун каты-

шуучуларына тизмек боюнча берилет, конкурстун катышуучуларынын колдору коюлат жана мөөрлөр менен күбөлөндүрүлөт (юридикалык жактар үчүн).

33. Конкурс жөнүндө кулактандырууда көрсөтүлгөн конкурстук билдирмелерди кабыл алуунун мөөнөтү аяктаганга чейин, почта менен жиберилген конкурстук билдирмелер, мөөнөтүндө берилген болуп эсептелет.

34. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы берилген конкурстук билдирмелерди конкурстун катышуучуларын каттоого алуу журналына каттайт. Конкурстун катышуучуларын каттоого алуу журналы кагаз жүзүндө жүргүзүлөт жана төмөнкү маалыматтарды камтыйт:

1) конкурстук билдирмелер берилген дата жана убакыт;

2) конкурстук билдирмелердин катталган номерин;

3) конкурстун катышуучусунун фамилиясын, атын, атасынын атын (жеке адамдар үчүн) жана конкурстун катышуучусунун аталышын (эридикалык жактар үчүн);

4) конкурстун катышуучусунун почта дарегин, электрондук почта дарегин жана телефон номерин;

5) жергиликтүү демилгенин аталышын;

6) конкурстук билдирмеге кошулган документтердин тизмегин.

5. Конкурсту болбой калды деп таануу жана кайрадан конкурс өткөрүү

35. Конкурс төмөнкү учурларда болбой калды деп таанылат:

1) конкурстук билдирмелер болбогондо же болбосо конкурска катышууга бир конкурстук билдирме келип түшкөндө;

2) баардык конкурстук билдирмелер конкурс жөнүндө кулактандырууда көрсөтүлгөн мөөнөттөрдү бузуу менен берилгенде.

36. Конкурс болбой калды деп таанылган учурда, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы, конкурс болбой калды деп таанылган күндөн тартып 10 календардык күндөн кечиктирбестен, кайрадан конкурс жарыялоого милдеттүү. Кайрадан өткөрүлгөн конкурс болбой калды деп таанылган учурда, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы жаңы конкурс жарыялоого же болбосо жергиликтүү демилгени каржылоого арналган каражаттарды, жергиликтүү бюджетте каралган башка максаттарга пайдаланууга укуктуу.

6. Долбоордук сунуштарды баалоо

37. Конкурстук билдирмелерди баалоонун критерийлери, ушул Типтүү жобого карата 5-Тиркемеге ылайык форма боюнча, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы тарабынан түзүлгөн баалоо баракчасында камтылган.

38. Конкурстук билдирмелер комиссия мүчөлөрүнө кагаз түрүндө же болбосо электрондук формада берилет.

39. Конкурстук билдирмелерди баалоо эки этапта жүргүзүлөт.

Баалоонун биринчи этабында, комиссия ар бир конкурстук билдирмени төмөнкү критерийлер боюнча баалайт:

1) жергиликтүү демилге жергиликтүү жамааттын жергиликтүү маанидеги бир же бир нече маселесин чечүүгө багытталган;

2) жергиликтүү демилге жүзөгө ашырыларлык;

3) арыз конкурс жөнүндө кулактандырууда көрсөтүлгөн мөөнөттө берилген;

4) жергиликтүү демилгени каржылоого суралган акчанын суммасы, конкурс жөнүндө кулактандырууда көрсөтүлгөн акча каражаттарынын максималдуу суммасынан ашпайт (эгерде ушундай сумма белгиленсе).

Мында бул этапта конкурстук билдирмелерди баалоо комиссиянын ар бир мүчөсү тарабынан эмес, а бүтүндөй комиссия тарабынан жүргүзүлөт.

Эгерде комиссия конкурстук билдирмеге критерийлерди бири эле боюнча терс баа койгон учурда, комиссия бул конкурстук билдирмени четке кагуу тууралуу чечим кабыл алат.

Баардык критерийлер боюнча биринчи этапта оң баа алган конкурстук билдирмелерди баары конкурстун кийинки этабына коё берилет.

40. Конкурстун экинчи этабында комиссиянын мүчөлөрү тарабынан конкурстук билдирмелерди баалоо төмөнкүдөй тартипте жүзөгө ашырылат:

1) комиссия мүчөсү ар бир конкурстук билдирмени окуп-үйрөнөт;

2) конкурстук билдирмелерди окуп-үйрөнүүнүн натыйжалары боюнча комиссия тарабынан ар бир конкурстук билдирмени талкуулоо өткөрүлөт, андан кийин комиссиянын мүчөлөрү, баалоо баракчасына баалоонун ар бир критерийи боюнча баллдарды коюшат;

3) комиссия мүчөсү тарабынан баардык критерийлер боюнча баалоо баракчасына коюлган баллдар кошулат жана алынган сумма комиссия мүчөсүнүн конкурстук билдирмеге берген баасы деп эсептелет (баалоо баракчасына комиссия мүчөсүнүн колу коюлат жана комиссияда сакталат);

4) ар бир конкурстук билдирме боюнча комиссия мүчөлөрүнүн баалары кошулат жана баалоо баракчаларынын санына барабар санга бөлүнөт, ошондон алынган орточо маани конкурстук билдирме боюнча жыйынтык балл болуп эсептелет;

5) конкурстук билдирмелер боюнча жыйынтык баллдар кемүү тартибинде жалпы рейтингдик тизмеге киргизилет;

6) эгерде бир нече конкурстук билдирмелер тең сандагы баллдарды алышса, анда алар рейтингдик тизмеге конкурстка катышуу үчүн баардык документтердин пакетин берген убактысына жараша (хронологиялык ырааттуулукта) киргизилет; ба-

ардык документтер бир убакта берилген учурда, ушул конкурстук билдирмелердин рейтингдик тизмесиндеги орунду аныктоо үчүн, комиссия тарабынан аныкталган тартипте чүчү кулак өткөрүлөт;

7) комиссиянын чечими менен, рейтингдик тизмеде конкурстук билдирмелери эң жогорку балл алган конкурстун катышуучулары жеңүүчүлөр деп табылат.

41. Конкурстук билдирмелерди баалоо конкурстук билдирмелерди кабыл алуу аяктаган күндөн тартып, 15 календардык күндүн ичинде жүзөгө ашырылат.

7. Конкурстун жыйынтыктарын чыгаруу жана коомчулукту анын натыйжалары жөнүндө кабарландыруу

42. Жеңүүчү катары таанылган жергиликтүү демилгелердин саны, жергиликтүү бюджетте жергиликтүү демилгелерди каржылоого каралган каражаттардын көлөмүнө жараша комиссия тарабынан аныкталат.

43. Конкурстун натыйжалары жөнүндө комиссиянын чечими, комиссия тарабынан чечим кабыл алынган күндөн тартып 3 жумушчу күндөн кечиктирилбестен, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын жетекчиси тарабынан бекитилет. Конкурстун жеңүүчүсү деп таануу жөнүндө комиссиянын чечими жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы тарабынан өзгөртүлүшү мүмкүн эмес.

44. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын тескемеси жана конкурстун жеңүүчүлөрүнүн тизмеси, тескеме чыккан күндөн тартып 3 жумушчу күндөн кечиктирилбестен, конкурстун жеңүүчүлөрүнүн атын жана аталышын, алар алган баллдарды көрсөтүү менен, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын расмий сайтына, ал эми ал жок болгон учурда – маалымат текчесине (тактасына) жарыяланат.

8. Жергиликтүү демилгени ишке ашыруу жөнүндө макулдашуу

45. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы конкурстун жеңүүчүсү менен (мындан ары – жергиликтүү демилгенин Аткаруучусу) жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын жетекчиси конкурстун натыйжаларын бекиткен күндөн тартып 14 жумушчу күндүн ичинде жергиликтүү демилгени ишке ашыруу жөнүндө Макулдашуу (мындан ары – Макулдашуу) түзөт.

46. Конкурстук билдирменин негизинде Макулдашууга карата жергиликтүү демилгени ишке ашырууга техникалык тапшырма түзүлөт. Техникалык тапшырмага жергиликтүү демилгенин Аткаруучусунун макулдугусуз, конкурстук билдирмеде каралбаган кошумча иш-чаралар киргизилиши мүмкүн эмес.

47 Макулдашуу ушул Типтүү жобого карата 6-Тиркемеде формасы берилген жергиликтүү демилгени ишке ашыруу жөнүндө Типтии макулдашуунун негизинде түзүлөт.

48. Жергиликтүү демилгени ишке ашырууну каржылоо этап-этап менен жүзөгө ашырылат. Эгерде макулдашууда жергиликтүү демилгени этаптар боюнча каржылоо каралса, анда жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун ар бир этабы аяктагандан кийин, жергиликтүү демилгенин Аткаруучусу тарабынан жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органына отчет берилет, ал жактырылгандан кийин жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун кийинки этабын каржылоо жүзөгө ашыралат.

9. Долбоорду көзөмөлдөө, мониторинг жана баалоо

49. Жергиликтүү демилгенин ишке ашырылышын көзөмөлдөө жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органына жүктөлөт.

50. Жергиликтүү демилге ишке ашырылгандан кийин жергиликтүү демилгенин Аткаруучусу жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органына төмөнкүлөдү берет:

- өздүк салымынын жана тартылган каражаттардын көлөмү жөнүндө маалыматтарды көрсөтүү менен, жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун натыйжалары жөнүндө отчет (жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун алкактарында пайдаланылган каржылык каражат, транспорт, орун жай жана башка мүлк жана аткарылган жумуштар ж. б.);
- отчетко тиркелет: жергиликтүү демилгенин Аткаруучусунун өздүк кошо-каржылоо каражаттарын жана башка тартылган каражаттардын киргизилгенин бышыктоочу документтер, Макулдашууда белгиленген талаптарга ылайык башка документтер.

Отчеттор ушул Типтүү жобого карата 7-Тиркемеде каралган форма боюнча берилет.

51. Жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун жүрүшүндө түзүлгөн объекттерди муниципалдык менчикке өткөрүп берген учурда, бул объекттерди кабыл алуу жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы тарабынан, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын талаптарына ылайык жүзөгө ашырылат.

52. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы төмөнкү предметке жергиликтүү демилгенин ишке ашырылышынын мониторингин жүзөгө ашырат:

- жергиликтүү демилгенин Аткаруучусунун Макулдашуунун шарттарын аткаруусунун;
- сандык жана сапаттык көрсөткүчтөрдө жетишилген аралыктык жетишкендиктерди жана жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун аяккы натыйжаларын.

Жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун учурдагы натыйжаларынын мониторинги жергиликтүү демилгени ишке ашыруунун жүрүшүндө пайда болгон көйгөйлөрдү жана маселелерди чечүүнү талкуулоо жана жергиликтүү демилгенин Аткаруучусуна көмөк көрсөтүүнү уюштуруу үчүн пайдаланылышы мүмкүн.

53. Жергиликтүү демилгенин Аткаруучусу Макулдашуунун шарттарын аткарган учурда, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органы Макулдашууну бир тараптуу тартипте бузууга жана каржылоону токтото турууга укугу бар.

ТИРКЕЛГЕН ФОРМАЛАРЫ

- Жергиликтүү демилгелерди каржылоого конкурс жөнүндө КУЛАКТАНДЫРУУ
- Жергиликтүү демилге боюнча конкурска катышууга АРЫЗ
- Жергиликтүү демилге БОЮНЧА СУНУШ
- Жергиликтүү демилгени ИШКЕ АШЫРУУ ПЛАНЫ
- Жергиликтүү демилгенин БЮДЖЕТИ
- Баалоо баракчасы
- Жергиликтүү демилгени ишке ашыруу жөнүндө ТИПТҮҮ МАКУЛДАШУУ
- Жергиликтүү демилгени ишке ашыруу жөнүндө ОТЧЕТ

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери жана этностор аралык мамилелер боюнча мамлекеттик агенттиктин 2019-жылдын «05» сентябриндеги №01-18/84 буйругу менен бекитилген

ЖАРАНДАРДЫ ЖАНА АЛАРДЫН БИРИКМЕЛЕРИН ТАРТУУ МЕНЕН ЖЕРГИЛИКТҮҮ МААНИДЕГИ МАСЕЛЕЛЕРДИ ЧЕЧҮҮ БОЮНЧА ЖЕРГИЛИКТҮҮ ӨЗ АЛДЫНЧА БАШКАРУУ ОРГАНДАРЫНЫН ИШИН БИРГЕЛЕШКЕН МОНИТОРИНГ ЖАНА БААЛООНУ ЖҮРГҮЗҮҮ ЖӨНҮНДӨ ТИПТҮҮ ЖОБО

I. Жалпы жоболор

Ушул Типтүү жобо Кыргыз Республикасынын «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамына жана Типтүү жобого ылайык иштелип чыккан, жарандарды жана алардын бирикмелерин тартуу менен жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүү боюнча жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин биргелешкен мониторингин жана баалоону жүргүзүүнүн укуктук негиздерин жана жалпы типтүү шарттарын аныктайт.

Жарандардын жана алардын бирикмелеринин катышуусу менен жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин мониторинги жана баалоо биргелешкен мониторинг жана баалоо болуп аталат.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин биргелешкен мониторингинин жана баалоонун объекттери болуп төмөнкүлөр саналат:

- жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы;
- муниципалдык ишканалар жана мекемелер;
- жергиликтүү бюджеттердин каражаттарынын эсебинен мамлекеттик сатып алууларды жүзөгө ашырууда жеткирип берүүчүлөр (подрядчылар) жана консультанттар;
- тиешелүү аймактын жергиликтүү коомдоштугунун турмуш-тиричилигин камсыз кылууга тийиштүү кызматтарды көрсөтүүчү коомдук уюмдар жана бирикмелер (сууну пайдалануучулардын ассоциациясы (СПА), ичүүчү сууну пайдалануучулардын айылдык коомдук бирикмеси (ИПАКБ), жайыт комитеттери жана башкалар.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары биргелешкен мониторингди жана баалоону уюш-

туруучулар болуп саналышат. Биргелешкен мониторинг жана баалоо жарандарды, алардын бирикмелеринин өкүлдөрүн жана жергиликтүү кеңештин чечими боюнча түзүлүүчү жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өкүлдөрүн камтыган биргелешкен мониторинг жана баалоо (мындан ары – БМ жана Б) тобу тарбынан жүргүзүлөт.

Биргелешкен мониторинг жана баалоо маалыматтык-телекоммуникациялык тутумдарды жана технологияларды, анын ичинде «Интернет» түйүндөрүн пайдалануу менен көпчүлүк алдында жана ачык жүргүзүлөт.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин мониторинги – бул жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан уюштурулуучу жана жарандардын жана алардын бирикмелеринин катышуусу менен жүргүзүлүүчү мониторинг жана баалоо объекттеринин ишине туруктуу же убактылуу байкоо жүргүзүү.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишин баалоо – бул жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан уюштурулуучу жана жарандардын жана алардын бирикмелеринин катышуусу менен жүргүзүлүүчү мониторинг жана баалоо объекттеринин ишинин натыйжаларын дайыма же бир жолку баалоо.

II. Биргелешкен мониторингдин жана баалоонун максаттары жана милдеттери

2.1. Биргелешкен мониторингдин жана баалоонун максаттары төмөнкүлөр болуп саналат:

- 1) адамдын жана жарандын укуктарын жана эр-

киндиктерин, жарандардын бирикмелеринин укуктарын жана мыйзамдуу кызычылыктарын ишке ашырууну жана коргоону камсыз кылуу;

2) жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан чечимдерди кабыл алууда коомдук пикирлерди, жарандардын жана алардын бирикмелеринин сунуштарын жана сунуштамаларын эсепке алууну камсыз кылуу;

3) мониторинг жана баалоо объекттеринин ишин коомдук баалоо;

4) коррупциянын алдын алууга жана жоюуга көмөк көрсөтүү;

2.2. Биргелешкен мониторингдин жана баалоонун милдеттери төмөнкүлөр болуп саналат:

1) жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин айкындуулугун жана ачыктыгын камсыз кылуу;

2) жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын коомчулук менен кызматташуу усулдарынын натыйжалуулугун табуу;

3) мониторинг жана баалоо объекттеринин ишинин натыйжалуулугун жогорулатуу;

4) мониторинг жана баалоо объекттеринин ишин бүтүндөйүнөн калк тарабынан жана атап айтканда айрым социалдык топтор (аялдар, жаштар, улгайгандар, жумушсуздар, ДМЧА жана башкалар) тарабынан канаттануунун деңгээлин изилдөө;

5) социалдык-экономикалык программаларды, биргелешип аракеттенүүлөрдүн пландарын жана гендердик саясатты ишке ашыруу боюнча пландарды жана айылдык аймактын, шаардын башка программалык документтерин (мындан ары – өнүктүрүү программаларын жана пландарын) ишке ашырууда иш жүзүндө пайдаланылуучу убактылуу жана материалдык (анын ичинде финансылык) ресурстарды талдоону жана баалоону табуу, кийин табылган четтөөлөрдү четтетүү, өнүктүрүү программаларын жана пландарын ишке ашыруунун динамикасын контролдоо боюнча иш-чараларды аныктоо жана ишке ашыруу;

6) иштин кемчиликтери жана мониторинг жана баалоо объекттеринин ишине калктын канаттанбаганы жөнүндө жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына маалымдоо, аларды четтетүү боюнча сунуштарды жиберүү.

III. Биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүүдөгү негизги принциптер жана талаптар

3.1. Биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүүнүн негизги принциптери төмөнкүлөр болуп саналат:

- адамдын жана жарандын укуктарынын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарынын артыкчылыгы, басмырлоонун кандай гана болбосун формаларына чыдамсыздык;

- жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин ак ниеттүүлүгүн презумпциялоо;
- иштин ыктырдуулугу жана мыйзамдуулугу, БМ жана Б топторунун объективдүүлүгү, кынтыксыздыгы жана ак ниеттүүлүгү;
- коомдук талкуулоонун жана анын натыйжаларынын айкындыгы, ачыктыгы;
- БМ жана Б тобунун ишинин натыйжалары боюнча даярдалган жыйынтыктоочу документтерди жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан кароонун милдеттүүлүгү жана БМ жана Б тобунун сунуштарын, сунуштамаларын жана тыянактарын эсепке алуу;
- биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүүнүн бүтүндүгү жана оперативдүүлүгү.

3.2. Биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүү процессине карата негизги талаптар:

- баштапкы маалыматтын объективдүүлүгү жана жетиштүүлүгү;
- маалыматтын кошумча булактарын тартуу;
- мониторингдин жана баалоонун натыйжаларын дайма салыштыруу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу;
- баалоонун зарыл жана жетиштүү критерийлеринин минималдуу санын тандоо;
- Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык мониторингдин жүрүшүндө алынган маалыматтардын купуялуулугун сактоо;
- биргелешкен мониторинг жана баалоо объекттеринин мыйзамдуу ишине тоскоолдуктарды түзүүнүн жол берилбестиги.

IV. Биргелешкен мониторингдин жана баалоонун предмети жана объекттери

Жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө багытталган мониторингдин жана баалоо объекттеринин ишинин процесси жана натыйжалары биргелешкен мониторингдин жана баалоонун предмети болуп саналат, төмөнкүлөрдү камтыйт:

- айылдык аймакты, шаарды өнүктүрүү программаларын жана пландарын ишке ашырууну;
- жергиликтүү жана (же) республикалык бюджеттердин, эл аралык жана башка донордук уюмдардын, демөөрчүлөрдүн каражаттарынан жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен тыюу салынбаган башка булактардан финансылануучу жергиликтүү демилгелерди, долбоорлорду, программаларды ишке ашырууну;
- жергиликтүү бюджеттердин каражаттарынын эсебинен мамлекеттик сатып алууларды жүзөгө ашырууда товарларды жеткирип берүүнү, кызматтарды көрсөтүүнү жана жумуштарды аткарууну, ошондой эле консультациялык кызмат.

Биргелешкен мониторингдин жана баалоонун объекттери төмөнкүлөр болуп саналат:

- жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы;
- муниципалдык ишканалар жана мекемелер;
- жергиликтүү бюджеттердин каражаттарынын эсебинен мамлекеттик сатып алууларды жүзөгө ашырууда жеткирип берүүчүлөр (подрядчылар) жана консультанттар;
- тиешелүү аймактын жергиликтүү коомдоштугунун турмуш-тиричилигин камсыз кылууга тийиштүү кызматтарды көрсөтүүчү коомдук уюмдар жана бирикмелер (сууну пайдалануучулардын ассоциациясы (СПА), ичүүчү сууну пайдалануучулардын айылдык коомдук бирикмеси (ИСПАКБ), жайыт комитеттери жана башкалар.

Биргелешкен мониторингдин жана баалоонун объекттери төмөнкүлөргө милдеттүү:

- Мамлекеттик сырды түзгөн маалыматтарды, Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен ага карата жеткиликтүүлүк чектелген жеке маалымдар жана маалыматтар жөнүндө маалыматтарды камтыган маалыматты кошпогондо, биргелешкен мониторингдин жана баалоонун предмети болгон бөлүгүндө өз иши жөнүндө БМ жана Б тобуна маалымат берүүгө;
- алар тарабынан жиберилген суроо-талаптарды Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте жана мөөнөттөрдө кароого;
- табылган өксүктөрдү жана кемчиликтерди четтетүү боюнча сунуштамаларды талкуулоо жана иш-чараларды иштеп чыгуу үчүн БМ жана Б тобу тарабынан жиберилген биргелешкен мониторингдин жана баалоонун натыйжалары жөнүндө документтерди кароого;
- жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органына (биргелешкен мониторингдин жана баалоонун объекти жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы болуп саналган учурлардан тышкары) БМ жана Б тобуна көчүрмөсү менен кемчиликтердин себептери жөнүндө жана кырдаалды оңдоо боюнча пландаштырылган чаралар жөнүндө биргелешкен мониторингдин жана баалоонун натыйжалары жөнүндө документти алган учурдан тартып 10 жумушчу күндөн кечиктирбестен маалымат берүүгө.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы БМ жана Б тобунан биргелешкен мониторингдин жана баалоонун натыйжалары жөнүндө документти алган учурдан тартып 30 календардык күндөн кечиктирбестен БМ жана Б тобу тарабынан табылган кемчиликтерди четтетүү үчүн көрүлгөн чаралар жөнүндө жалпылаштырылган маалыматты жергиликтүү кеңешке маалымдоого.

V. Биргелешкен мониторингди жана баалоону уюштуруу

5.1. БМ жана Б тобун түзүү

Биргелешкен мониторингдин жана баалоонун максаттарына жетүү жана милдеттерин аткарууну камсыз кылуу үчүн жергиликтүү кеңеш БМ жана Б тобун түзөт. БМ жана Б топторунун ишин жүзөгө ашыруунун тартиби ушул Жобо менен аныкталат.

5.2. БМ жана Б тобунун курамы

5.2.1. БМ жана Б тобу мүчөлөрдүн так санынан – 18 жашка чыккан, тиешелүү жергиликтүү кеңештин мүчөсү болуп саналган 5тен 15ке чейинки Кыргыз Республикасынын жарандарынан турат.

5.2.2. БМ жана Б тобунун курамына жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча басмырлоосуз, ушул Жобого ылайык сунуш кылынган жана шайланган адамдар кирет.

5.2.3. БМ жана Б тобу төмөнкү курамда түзүлөт:

- 1) БМ жана Б тобунун курамынын 4/1 кем эмеси – жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органынын муниципалдык кызматкерлери;
- 2) БМ жана Б тобунун курамынын 4/1 – жергиликтүү кеңештин депутаттары;
- 3) БМ жана Б тобунун курамынын жарымынан кем эмеси - жарандардын жана алардын атынан чыккан жарандар.

БМ жана Б тобунун курамына карата кошумча милдеттүү:

- 1) бир жыныстагы адамдар БМ жана Б тобунун курамынын 70% ашыгын түзбөөгө тийиш;
- 2) БМ жана Б тобунун мүчөлөрү ушул Жобонун 6-бөлүмүнө ылайык БМ жана Б тобунун курамында ишти жүзөгө ашыруу жана мониторинг жана баалоо предмети менен байланышкан кызыкчылыктардын кагылышуусуна ээ болбоого тийиш.

5.3. БМ жана М тобунун ыйгарым укуктарынын мөөнөтү

5.3.1. БМ жана М тобунун ыйгарым укуктарынын мөөнөтү түзүлгөн учурдан тартып төрт жылды түзөт.

5.3.2. БМ жана Б тобунун биринчи жыйналышы түзүлгөн учурдан тартып 10 жумушчу күндөн кечиктирбестен өткөрүлүүгө тийиш.

5.3.3. БМ жана Б тобунун биринчи жыйналышын өткөргөнгө чейин үч жумушчу күндөн кечиктирбестен жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы БМ жана Б тобун түзүү жөнүндө маалыматты (БМ жана Б түзүү жөнүндө жергиликтүү кеңештин токтомун, БМ жана Б тобунун курамын, биринчи жыйналышты өткөрүү датасын, ордун жана убактысын жана башкаларды) жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын расмий сайтына жарыялайт жана (же) билим берүүнүн атайын ордундарында (такталарда, стенддерде) жайгаштырат.

5.4. БМ жана Б тобун түзүү тартиби

5.4.1. Жергиликтүү кеңешти түзгөн учурдан тартып бир айдан кечиктирбестен жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы БМ жана Б тобун түзүү жол-жобосу башталганы жөнүндө маалыматты жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын расмий сайтына жарыялайт жана (же) билим берүүнүн атайын орундарында (такталарда, стенддерде) жайгаштырат.

5.4.2. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органынын жетекчиси БМ жана Б тобун түзүү жол-жобосу башталган күндөн тартып 15 жумушчу күндөн кечиктирбестен БМ жана Б тобунун курамына муниципалдык кызматчылардын ичинен талапкерлерди дайындайт жана талапкерлердин тизмесин жергиликтүү кеңешке жиберет.

5.4.3. Жергиликтүү кеңештин төрагасы БМ жана Б тобун түзүү жол-жобосу башталган күндөн тартып 15 жумушчу күндөн кечиктирбестен жергиликтүү кеңештин депутаттарынын ичинен БМ жана Б тобунун мүчөлөрүн бекитет.

5.4.4. БМ жана Б тобунун мүчөлөрүнүн курамына жарандардын жана алардын бирикмелеринин атынан чыккан талапкерлерди шайлоо Жергиликтүү коомдоштуктун уставына ылайык өткөрүлүүчү жергиликтүү коомдоштуктун жыйынында (же ушул жергиликтүү коомдоштукка ылайык келген башка ыкма менен) жүргүзүлөт. Добуш берүүнүн жыйынтыктары боюнча жыйындын катышуучуларынын добуштарынын санынын көпчүлүгүн алган жарандар БМ жана Б тобунун мүчөлөрүнүн курамына талапкерлер деп эсептелет. БМ жана Б тобунун мүчөлөрүнүн курамына талапкерлер боюнча добуш берүүнүн жыйынтыктары протокол менен жол-жоболоштурулат жана жергиликтүү кеңешке жиберилет.

БМ жана Б тобунун курамына талапкерлерди көрсөтүү үчүн жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары зарыл уюштуруучулук шарттарды (маалыматтык кампанияны, чакырууларды таратууну, өтүнмөлөрдү кабыл алууну жыйноону добуш берүү жолу менен тандоо жол-жобосун жана д.у.с. уюштурат) түзөт.

5.4.5. Жергиликтүү кеңеш БМ жана Б тобун түзүү жөнүндө тескеме кабыл алат.

5.4.6. БМ жана Б тобунун төрагасы жарандардын жана алардын бирикмелеринин атынан чыккан БМ жана Б тобунун мүчөлөрүнүн ичинен ачык добуш берүү менен БМ жана Б тобунун мүчөлүгүнө шайланат.

5.4.7. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы БМ жана Б тобун түзүү жана курамы жөнүндө жергиликтүү кеңештин токтомунун көчүрмөсүн жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын расмий сайтына жарыялоо жана (же) билим берүүнүн атайын орундарында (такталарда, стенддерде) жайгаштыруу жолу менен БМ жана Б тобун түзүү жөнүндө жергиликтүү коомдоштукка маалымдоону камсыз кылат.

5.4.8. БМ жана Б тобунун мүчөлөрү чыгып кеткен учурда, БМ жана Б тобунун курамына киргизүү ушул Жобонун ушул бөлүмүнүн жол-жоболору боюнча жүзөгө ашарвлат.

VI. Кызыкчылыктардын кагылышуусу

6.1. Кызыкчылыктардын кагылышуусу – мында БМ жана Б тобунун мүчөсүнүн жеке кызыкчылыгы же болбосо БМ жана Б тобунун мүчөсүнө таасир (кысым) көрсөтүү БМ жана Б тобунун мүчөсү катары өз ыйгарым укуктарын талаптагыдай аткарууга таасир көрсөтсө же таасир көрсөтүшү мүмкүн болгон кырдаал.

6.2. Анын өз ыйгарым укуктарын объективдүү жүзөгө ашырууга таасир көрсөткөн же таасир көрсөтүшү мүмкүн болгон БМ жана Б тобунун мүчөсүнүн жеке кызыкчылыгы деп БМ жана Б тобунун мүчөсү тарабынан акчалай же болбосо накталай формада кирешелерди, түздөн-түз БМ жана Б тобунун мүчөсү, анын үй-бүлөсү же жакын туугандары үчүн, ошондой эле БМ жана Б мүчөсү финансылык же башка жагдайлар менен байланышкан башка жактар үчүн кирешелерди алуу (негизсиз баюу) мүмкүнчүлүгү түшүнүлөт.

6.3. БМ жана Б тобунун мүчөсүндө кызыкчылыктардын кагылышуусуна алып келген же алып келиши мүмкүн болгон жеке кызыкчылык келип чыккан учурда же болбосо БМ жана Б тобунун мүчөсүнө анын өз ыйгарым укуктарын жүзөгө ашыруу менен байланышкан таасир (кысым) көрсөтүү кырдаалы келип чыкканда БМ жана Б тобунун мүчөсү бул тууралуу БМ жана Б тобунун төрагасына жана жергиликтүү кеңешке кыска мөөнөттө жазуу жүзүндө маалымдоого милдеттүү.

6.4. Жергиликтүү кеңештин төрагасы кызыкчылыктардын кагылышуусунун бар экени жөнүндө маалымат алган учурда, ага карата кызыкчылыктардын кагылышуусу келип чыккан БМ жана Б тобунун мүчөсүнүн предмети боюнча мониторинг жана баалоо процессинен убактылуу четтетүүгө тийиш.

VII. БМ жана Б тобунун ишин уюштуруучулук-техникалык камсыз кылуу

7.1. БМ жана Б тобунун ишин уюштуруучулук-техникалык камсыз кылуу жергиликтүү бюджеттин каражаттарынын эсебинен жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы тарабынан жүзөгө ашырылат.

БМ жана Б тобу өз ишинде зарыл шарттар (биргелешкен мониторинг жана баалоо объектиери турган жерлерге баруу үчүн, жыйналыштарды өткөрүү үчүн жайлар, зарыл канцелярдык товарлар, документтерди даярдоо, мониторингдин жана баалоонун натыйжаларын кайра иштеп чыгуу үчүн

офистик жабдууларга жеткиликтүүлүккө ээ болуу жана башка шарттар) менен камсыз кылынууга тийиш.

7.2. БМ жана Б тобунун ишинин негизги формалары

7.2.1. БМ жана Б тобунун ишинин негизги формалары болуп БМ жана Б тобунун жыйналыштары, жумушчу топтордун жыйналыштары, коомдук талкуулоолорго катышуу (жыйындар, чогулуштар, коомдук угуулар) жана башкалар саналат.

7.2.2. БМ жана Б тобунун жыйналышы БМ жана Б тобунун ишинин планына ылайык (мындан ары – Иш план), бирок кварталда бир жолудан көп эмес өткөрүлөт.

7.2.3. Эгерде ага БМ жана Б тобунун мүчөлөрүнүн жалпы санынан жарымынан көбү катышса, жыйналыш ыйгарым укуктуу деп эсептелет.

7.2.4. БМ жана Б тобунун төрагасы БМ жана Б тобунун ишин жетектейт жана уюштурат, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана мамлекеттик органдар, башка юридикалык жана жеке жактар менен мамилелерде БМ жана Б тобунун атынан чыгат, иш кагаздарын уюштуруу, ошондой эле ар жылкы жыйындарды жана башка иш-чараларды (БМ жана Б тобунун ишинин натыйжаларын даярдоо жана презентациялоо) уюштуруу үчүн жоопкерчилик тартат.

7.2.5. БМ жана Б тобунун төрагасы БМ жана Б жүргүзүүнүн жүрүшүндө пайдаланылган документтердин (анкеталардын, тизмелердин, фото жана башкалардын), ошондой эле БМ жана Б натыйжаларын чагылдыруучу документтердин (актылардын, отчеттордун жана башкалардын) сакталышын камсыз кылат.

7.3. БМ жана Б тобунун ыйгарым укуктары

7.3.1. Коюлган милдеттерди аткаруу үчүн БМ жана Б тобу:

- иш пландын долбоорун иштеп чыгат;
- иш план жөнүндө жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органына маалымдайт, иш планды жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы менен талкуулагандан кийин, зарыл болгон учурда өзгөртүү жана толуктоо киргизет. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы өз компетенциясына кирген маселелер боюнча иш-чараларды өткөрүүнү иш планга киргизүү боюнча сунуш киргизүүгө укуктуу;
- жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы менен талкууланган иш планды жергиликтүү кеңештин бекитүүсүнө киргизет;
- конкреттүү объекттин биргелешкен мониторинги жана баалоо мониторингин жана баалоонун планына ылайык жүргүзүлөт;
- сурамжылоолорду (анкеталоону), фокус-топту,
- товарларды, жумуштарды жана кызмат

көрсөтүүлөрдү, жана (же) ишке ашырылган долбоорлордон, демилгелерден тикелей пайда алуучулар менен, анын ичинде жерине баруу менен, аңмелешүүлөрдү жүргүзөт;

- биргелешкен мониторинг жана баалоо процессинде даярдалган, биргелешкен мониторинг жана баалоо объекттеринен алынган документтерди (анкеталарды, графиктерди, отчетторду, каттоо журналдарын, катышуучулардын тизмелерин жана башкаларды) талдоону жүзөгө ашырат;
- иш-чараларга (коомдоштуктардын муктаждыктарын биргелешип итиктөө (КМБИ), коомдук угууларга, жыйындарга, курултайларга жана башкаларга) байкоочулар катары катышат;
- өнүктүрүү пландарын ишке ашыруу (демилгелерди, долбоорлорду, программаларды жана башкаларды ишке ашыруу) менен байланышкан иш-чараларга байкоочулар катары катышат;
- жергиликтүү кеңешке, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органына, биргелешкен мониторинг жана баалоо объекттерине жана жергиликтүү коомдоштукка биргелешкен мониторингдин жана баалоонун жүрүшүндө табылган проблемалар жөнүндө өз убагында маалымдайт;
- биргелешкен мониторинг жана баалоо объекттерине биргелешкен мониторингдин жана баалоонун предмети боюнча сунушталарды берет жана сунуштарды киргизет;
- жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органына жана жергиликтүү кеңешке биргелешкен мониторинг жана баалоо боюнча отчет берет;
- жергиликтүү коомдоштукка биргелешкен мониторинг жана баалоо объекттеринин биргелешкен мониторинги жана баалоо жөнүндө жыйынды отчет берет.

7.3.2. Проблемалардын жана өнүктүрүү программаларынын жана пландарынын пландаштырылган параметрлеринен четтөөлөрдүн келип чыгышынын эртелеп алдын алуу үчүн биргелешкен мониторинг жана баалоо объекттеринин ишине биргелешкен мониторингдин жана баалоонун, кызмат көрсөтүүлөрдү камсыз кылуунун максатында БМ жана Б тобу төмөнкүлөргө укуктуу:

1) мамлекеттик сырды түзгөн маалыматтарды, Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен ага карата жеткиликтүүлүк чектелген жеке маалымдар жана маалыматтар жөнүндө маалыматтарды камтыган маалыматты кошпогондо, биргелешкен мониторингдин жана баалоонун объекттеринен маалымат суратууга;

2) өнүктүрүү программаларын жана пландарын ишке ашыруу статусун баалоо, жүргүзүлүүчү иш-чаралардын өнүктүрүү программаларына жана пландарына, ошондой эле Жергиликтүү ко-

омдоштуктун уставынын талаптарына, мониторингдин планына ылайык келүүсүн баалоо үчүн тиешелүү объекттерге барууга, көрмө кароолорду, өлчөөлөрдү жүргүзүүгө жана мониторингдин башка ыкмаларын пайдаланууга;

3) жарандардын жана алардын бирикмелеринин биргелешкен мониторинг жана баалоо объекттеринин ишине, ошондой эле өнүктүрүү программаларына жана пландарына жана алардын аткарылышына мамилесин аныктоо үчүн коомдук пикирди (жергиликтүү коомдоштуктун ар кыл катмарларын жана социалдык топторунун) иликтөөнү жүргүзүүгө;

4) өнүктүрүү программаларын жана пландарын, долбоорлорду, демилгелерди аткарбоо же талаптагыдай аткарбоо, товарларды, кызмат көрсөтүүлөрдү, жумуштарды жүргүзүүнү сапатыз же өз убагында бербеген фактылар табылган учурда;

5) ЖӨБ органдарынын айкындуулугунун деңгээлин, бюджеттик айкындуулуктун муниципалдык индексин, аларды жүргүзүүнүн усулун аныктоочу типтүү жоболорго ылайык муниципалдык кызмат көрсөтүүлөрдүн сапатын баалоону жүргүзүүгө;

6) биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүүгө жарандарды жана алардын бирикмелерин, илимий, эксперттик уюмдарды, көз карандысыз эксперттерди, жалпыга маалымдоо каражаттарын жана башкаларды тартууга;

7) биргелешкен мониторингдин жана баалоонун айрым маселелери боюнча жумушчу топторду түзүүгө.

VIII. Биргелешкен мониторингдин жана баалоонун натыйжалары жөнүндө документтер

8.1. Иш планга ылайык БМ жана Б тобу тарабынан жүргүзүлгөн иш-чаралардын натыйжалары боюнча тиешелүү документтер: акт жана жыйынды отчет түзүлөт.

Мониторингдин жана баалоонун актысы (мындан ары – акт) биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүү фактысын ырастаган документ болуп саналат. Төмөнкү милдеттүү маалыматтарды камтыйт:

- биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүүнүн максатын;
- биргелешкен мониторингдин жана баалоонун предметин жана объектисин;
- биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүүнүн ордун;
- биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүүнүн мөөнөттөрүн;
- төмөнкүлөрдү кошуп алганда, биргелешкен мониторингдин жана баалоонун натыйжаларын сыпаттоо:

- фактыларды, же
- баалоонун натыйжаларын табуу (анкеталоо, изилдөө, фокус топтор, коомдук пикирди суррамжылоо жана д.у.с.)
- биргелешкен мониторингдин жана баалоонун натыйжалары боюнча сунуштамалар жана сунуштар;
- Актыга тиркемелер (протоколдор, фото, көрмө материалдар жана д.у.с.)

Жыйынды отчет иш планга ылайык биргелешкен мониторингдин жана баалоонун алкагында белгилүү бир мезгилдин убагында (жарым жыл, жыл) өткөрүлгөн иш-чаралар жөнүндө кыскача маалыматты камтыган документ болуп саналат. Жыйынды отчетто биргелешкен мониторингдин жана баалоонун натыйжалары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан берилген актылар жөнүндө жалпылаштырылган маалыматтар, берилүүчү актыларга жана сунуштамаларга жооп иретинде биргелешкен мониторингдин жана баалоонун объекттеринин иш-аракеттери жөнүндө маалыматтар, ошондой эле биргелешкен мониторинг жана баалоо боюнча өткөрүлгөн иш-чаралардын натыйжалары камтылат.

8.2. Акт БМ жана Б тобу тарабынан биргелешкен мониторинг жана баалоо объекттине, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органына жана жергиликтүү кеңешке жиберилет.

8.3. Акт ушул Жобонун 4.2. пунктуна ылайык биргелешкен мониторинг жана баалоо объекттери тарабынан милдеттүү каралууга жатат.

8.4. Биргелешкен мониторингдин жана баалоонун натыйжаларына жараша жергиликтүү кеңеш БМ жана Б тобунун сунуштамаларын аткаруу боюнча жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органынын жетекчисинин отчету үчүн жергиликтүү кеңештин кезексиз сессиясын чакырууга же коомдук талкуулоо өткөрүүнү (жыйын, коомдук угуулар, курултай жана башка) демилгелөөгө укуктуу.

8.5. БМ жана Б тобунун ишинин натыйжалары боюнча жыйынды отчет БМ жана Б тобунун мүчөлөрүнүн активдүү катышуусу менен БМ жана Б тобунун төрагасынын жетекчилиги астында даярдалат. БМ жана Б тобунун төрагасы (БМ жана Б тобунун төрагасынын мүмкүнчүлүгү болбогон учурда, БМ жана Б тобунун төрагасы тарабынан аныкталган БМ жана Б тобунун мүчөсү) ЖӨБ аткаруу органынын өнүктүрүү программаларынын жана пландарынын аткарылышы тууралуу жыл сайын көпчүлүк алдында берилүүчү отчетунун убагында жергиликтүү коомдоштук үчүн отчеттун презентациясын өткөрөт. Биргелешкен мониторингдин жана баалоонун натыйжалары боюнча даярдалган жыйынды отчет жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын расмий сайттарына жарыяланат жана (же) көрүнүктүү атайын жайларга (такталарга, стенддерге) жайгаштырылат.

Саттарали МИҢБАЕВ, Көк-Жар АА: «Мен стратегиялык көз караш менен ой жүгүрткөндү, көргөндү жана келечекке так пландарды койгонду үйрөндүм»

Гулям ШАМШИДИНОВА,
ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун мыкты тажрыйба боюнча адиси,
Татьяна ПОПОВА,
журналист,
"Муниципалитет" журналынын буюртмасы менен

Ош облусундагы Ноокат районунун Көк-Жар айылдык аймагынын айыл өкмөт башчысы Саттарали МИҢБАЕВди чыныгы лидер жана чындап эле элдик жетекчи катары үлгү кылып көрсөтсө болот. С. МИҢБАЕВ жергиликтүү жамааттын арасында, ошондой эле бул райондогу кесиптештеринин арасында талашкыс абройго ээ болду.

Саттаралини жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аксакалы деп атаса болот. Себеби ал бул чөйрөдө 22 жылдан бери эмгектенип келатат. Бирок ал элдин кадыр-баркына жаш курагы үчүн гана эмес, жогорку деңгээлдеги кесипкөйлүгү жана эбегейсиз чоң тажрыйбасы үчүн ээ болду.

Саттарали МИҢБАЕВ 1964-жылы Ноокат районундагы Көк-Жар айылында төрөлгөн. Ал беш баланын төртүнчүсү болчу. Ата-энеси дыйкан чарбасы менен алектенишчү. Анткен менен баласынын мектептеги ийгиликтерине өзгөчө кубанып, келечекте чоң жетекчи болот деп кыялданышчу.

Бирок мектептен кийин Саттарали МИҢБАЕВ армияга кетип, 1982-1983-жылдары Ооганстанда кызмат өтөгөн. Ошентип ал жаш кезинде эле согушта өлүм-житимдерди көрүп, үрөйү учкан. Армиядан жигит "Кызыл жылдыз" орденин, "Эрдик үчүн"

жана "Ыраазы ооган элинен интернационалист жокерге" медалдарын тагынып кайткан. Мекенине кайтаар замат ал өзүнүн совхозунда жүк ташуучу машиненин айдоочусу болуп ишке орношкон. Саттарали МИҢБАЕВ айылдаш кызга баш кошуп, көп өтпөй эки уулдуу жана эки кыздуу болушат. Бүгүнкү күндө МИҢБАЕВдин беш небереси бар.

1993-жылы Саттарали Ош мамлекеттик университетинин экология факультетине өткөн. Окууну аяктагандан кийин айылдаштары көптөн үмүттөндүргөн жаш, диплому колунда бар адисти айыл башчы кызматына көрсөтүшкөн. Сегиз жылдан кийин Саттаралиге жер түзүүчү кызматын сунуш кылышкан. Бул кызматта ал 11 жыл эмгектенди. Бул жылдары ал эки жолу айылдык кеңешке депутат болуп шайланды. Депутаттык орунда жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иши менен башынан аягына чейин таанышып чыгып, кесиптештер жана жергиликтүү жамаат менен бекем байланыш түзүүгө жетишти. Мунун баары шайлоочулардын суроо-талабы боюнча иштерди бир кыйла жеңилдетип, элеттиктердин күнүмдүк көйгөйлөрүн чечүүгө өтө чоң жардам берди.

Көп өтпөй лидердик сапаттары, эч кимден жар-

дамын аябаганы, дайыма жардам берүүгө умтулган эпчилдиги, чатакташкан тараптарды элдештире алган сапаты, орундуу жана пайдалуу кеңештерди бере алары тууралуу жергиликтүү эл көп айта баштаган.

2017-жылы мурдагы айыл өкмөт башчынын ыйгарым укуктарынын мөөнөтү аяктап, жаңы лидерди шайлоого даярдык башталган. Көк-Жар аймагынын курамына кирген алты айылдын эли Саттарали МИҢБАЕВ айыл өкмөт башчысы болушу керек деп бир добуштан чечкен. Алты айылдын аксакалдары жана лидерлери райондун акимине жана өз депутаттарына кайрылышып, Саттарали МИҢБАЕВди муниципалитеттин башчысы кызматына көрсөтүү сунушун беришкен. Бийлик өкүлдөрү жергиликтүү жамааттын өтүнүчүн эске алып, жергиликтүү кеңештин 22 депутаты (33 депутаттын ичинен) С.МИҢБАЕВ үчүн добуш беришкен.

“Мен абдан сыймыктанып турам. Элим жана айылдык кеңештин депутаттары мага ушунчалык чоң ишеним көрсөтүштү. Менин көп жылдан берки эмгегимди, жеке адамдык касиеттеримди баалаганы үчүн өзүмдү абдан бактылуу сездим. Бирок ошол эле маалда өтө чоң жоопкерчиликти алып жатам деген коркуу сезими да болбой койгон жок. Бирок күмөн санап, күчүмө көп ишене албай турганымда мага кесиптештерим, жергиликтүү кеңештин депутаттары, аймактын карапайым тургундары жардамга келишти, алар мени колдоп, жакшы сөздөрүн айтышты. Ал эми мындай колдоону сезип турсаң анда тоону деле омкоруп саласың да!”, - деп эскерет Саттарали МИҢБАЕВ.

2017-жылдын февраль айында МИҢБАЕВ Көк-Жар аймагындагы айыл өкмөттүн башчысынын милдеттерин аткарууга киришкен. Биринчи кезекте ал муниципалитеттин жамаатын чогултуп, эч кимди кызматынан бошотпой турганын, кадрларды өзгөртүү ою болбогонун, жумуш буга чейинкидей эле ыргакта улана берээрин, бирок жүк жана жоопкерилик көбөйө турганын жарыялаган.

Жаңы кызматта ал өзүн ыңгайсыз сезген эмес. Себеби буга чейин эле бул “казанда кайнап”, башка статуста болсо да, ушул эле ишти жасап келген. Ошондуктан жаңы жетекчи болгон назарын актуалдуу көйгөйлөрдү чечүүгө бурду. Жаңы жетекчи социалдык маанидеги объекттер – мектептер, бала бакчалар, ФАП өңдүү көптөн бери чечилбей келаткан көйгөйгө көңүлүн бурду. Бул объекттердин баары ремонтту, реконструкциялык иштерди, кайра жаңылоону талап кылып жаткан. Ал эми бул маселелерди чечуш үчүн биринчи кезекте акча керек эле. Муниципалитет мамлекеттик дотацияда тургандыктан жаңы башчы кошумча каражаттарды жана мүмкүнчүлүктөрдү издей баштады.

2017-жылдын апрель айында Саттарали МИҢБАЕВ интернеттен “Элдин үнү жана ЖӨБ органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” Долбоору тууралуу окуп калды. Аталган долбоорду Швейцариянын Өнүктүрүү жана кызматташтык

агенттиги каржылайт жана Өнүктүрүү саясат институту ишке ашырып келатат. Саттаралинин назарын Долбоордун аталышы буруп, Ош облусундагы жергиликтүү өз алдынча башкаруунун лидерлери менен долбоордун өкүлдөрүнүн таанышуу максатында уюштурулган жолугушуусуна сөзсүз катышууну чечти. Расмий жолугушууда долбоордун максаттары жана тапшырмалары тууралуу кенен маалыматтарды алып, анын аймак үчүн маанисин баалап, Саттарали МИҢБАЕВ конкуртка катышууга өтүнмө жиберет:

“Бул долбоор абдан кызыктуу экенин ошол замат түшүндүм. Мага долбоордун негизги идеясы жана концепциясы жакты. Долбоордун көп максаттары жана тапшырмалары биздикине шайкеш келгенин, көбү үндөшүп да кетээрин көрдүм. Биздин муниципалитетке калктын бюджеттик процеске катышуусун активдештирүү зарыл эле. Бирок биз муну кантип жасай турганыбызды билбей жүргөнбүз. Ошондуктан конкурста жеңүүчү деп табылып, максаттуу муниципалитет болуп калганда абдан сүйүндүк. Ошентип, 2017-жыл биздин муниципалитет үчүн бурулуш жыл болуп калды. Долбоорду ишке ашыруу процессинде бардык кызматкерлер чоң теориялык жана практикалык тажрыйбага ээ болушту. Бул баа жеткис тажрыйба болду”.

Көк-Жар аймагында Долбоорду ишке ашыргандан бери өткөн эки жылдын аралыгында 30 иш-чара өткөрүлдү. Алардын ичинде: сегиз иш-чара жамааттын муктаждыктарын биргелешип аныктоого, бирөө бюджет боюнча коомдук угууларга, бешөө айылдык чогулушту өткөрүүгө, сегизи окуу тренингдерине, бешөө жумушчу жолугушууларга багытталган. Бул иш-чараларга жалпы жонунан 2438 адам катышып, алардын 1176сы аялдар болду. Мындан тышкары Биргелешкен мониторинг жана баалоо жүргүзүчү топ (БМжБТ), демилгелүү топтор түзүлүп, алардын курамына калктын бардык катмарларынын өкүлдөрү киришти.

Жамааттын муктаждыктарын аныктоо про-

цессинде аймактагы сегиз көйгөй артыкчылыктуу деп табылган. Бул маселелерди чечүү үчүн үч демилгелүү топ түзүлүп, Биргелешкен аракеттер планы (БАП) даярдалган. ЭУЖӨБОЖ долбоорунун Гранттык программасына катышуу аркылуу 2 миллион сом көлөмүндө каржылык колдоо алынды. Мындан тышкары коомдук бюджеттик угуу өткөрүлүп, ага 350 адам катышкан. Булардын ичинен 201и аялдар болду. Натыйжада айтылган 113 сунуштун ичинен 13ү 2019-жылдын бюджетине кошулган. Бул окуялардын баары долбоорду ишке ашыруунун жүрүшүндө ачылган муниципалдык сайтта толугу менен чагылдырылган. Ошондой эле бул маалыматтар аймактагы ар бир айылда орнотулган беш тактага илинген.

Каарманыбыздын ырасташынча, айыл өкмөтүнүн кызматкерлеринин жана жергиликтүү кеңештин депутаттарынын потенциалын жогорулатууда тренингдер жана практикалык окуулар чоң ролду ойногон. Долбоордун программасында түрдүү темалар боюнча тренингдер бар болчу. Дал ушул тренингдерде коомдук жыйындарды, бюджеттик угууларды уюштуруу, иш-чарага “чейин” жана “андан кийин” маалыматтык өнөктүктөрдү өткөрүү тууралуу билим берилип, кызматкерлер көндүмдөргө ээ болушту. Мунун натыйжасында коомдук иш-чараларга көбүрөөк элеттиктерди тартууга мүмкүн болду. Ошондой эле кызматкерлер кайтарым байланыштын түпкү маанисин түшүнүп, калктан түшкөн суроолор жана сын пикирлер көйгөйдү ачык көрсөтүп коёрун, жашоо шарттарды жакшыртуу боюнча сунуштар түшөөрүн билишти. Ушул тапта мындай иш-чаралар аймакта кадыресе көрүнүш болуп калды жана дайыма чоң пайда алып келет. Мисалы, акыркы эки жылы көкжарлыктар өз алдынча ЖМБА иш-чараларын өткөрүп, 2018-жылы алардын натыйжасында беш артыкчылыктуу көйгөйдү аныктап чыгышса, 2019-жылы алты көйгөй аныкталган.

Саттарали МИҢБАЕВдин баамында, жергиликтүү жамаат менен иштөөнүн жаңы формалары ЖӨБ органы менен элдин ортосунда тыгыз байланышты түзүүгө жардам берди. Жергиликтүү калктын активдүүлүгү кескин өсүп, бүгүнкү күндө бардык иш-чараларга бери дегенде 300-500 адам катышат. Мурда ашып кетсе 100гө жакын адамды араң чогултушчу. Мындан тышкары элдин аң-сезими да өзгөрдү. Айталы, түрдүү инфраструктуралык көйгөйлөрдү чечүүгө элеттиктер 866 300 сом чогултуп беришкен. Ал эми эмгек салымы 322 654 сомго барабар болду. Бул сандар эл колго тийбеген бюджеттик ассигнацияларды күтпөстөн эле муниципалитеттин көйгөйлөрүн өз алдынча чечүүгө даяр болгонун ырастап турат.

“Мурда дайыма эртең менен кабылдамада 10-15 адам арыз-муңун айтып турчу, - дейт С.МИҢБАЕВ. – Ал эми бүгүн андайлар аз. Себеби биз көптөгөн кокого жеткен маселелерди чече алдык. Мындан тышкары биз өз пландарыбыз, ишибиздин жый-

ынтыктары тууралуу калкка отчет бере баштадык. Элге маалымат жеткирүүнүн башка ыкмасы – маалымат такталары да жолго салынды.

Үч демилгелүү топ түзүлүп, алардын курамына муниципалитеттин өкүлдөрү жана жергиликтүү жамаат кирип, бул да калкты активдештирүү үчүн чоң дем болуп берди. Көптөр алар менен иштеп, маселени чечүү жолдорун чогуу издегиси келип, жоопкерчилик сезими пайда болду.

13 адамдан турган атайын түзүлгөн жумушчу топ аныкталган артыкчылыктуу көйгөйлөрдүн негизинде 2018-2019-жылдарга БАП даярдады. Бул план бир кыйла реалдуу болду. 2018-жылдын ноябрь айында эле ичүүчү суу көйгөйүн чечтик, бул үчүн 870 миң сом сарпталды. 2 599 400 сом мектептеги билим берүүнүн сапатын жакшыртууга, 463 000 сом мектепке чейинки мекемелердин ишин уюштурууга багытталды. 755 000 сом жолдордун абалын оңдоого, 6 306 454 сом электр менен жабдуу системасын жаңылоого багытталды. Маалымат борборун оңдоо, маалымат такталарын жана муниципалдык сайтты түзүүгө 1 239 000 сом жумшадык. 2017-2018-жылдары Биргелешкен аракеттер планын ишке ашырууга кеткен чыгашанын жалпы суммасы 12 232 854 сомду түздү. Алардын ичинен элеттиктердин акчалай салымы 866 300 сом, эмгек салымы 322 654 сом, демөөрчүлөрдүн жардамы 310 000 сом, ЭУЖӨБОЖ долбоорунун салымы 2 108 000 сом, АРИС долбоорунун салымы 11 000 сом жана жергиликтүү бюджеттен 8 614 900 сом болду.

Кырдаалга баалоо жүргүзүү үчүн БМжБ тобун түзүү жалпы айыл-дык аймак үчүн олуттуу учур болуп калды. Себеби сапаттуу кызмат көрсөтүү маселеси дайыма түрдүү кеп-сөздөрдү, талаш-тартыштарды жаратып, атүгүл жаңжалдарга да жол ачып келген эле. Көкжарлык топтун ийгиликтүү иши аймакта гана эмес, Долбоордун эки облустагы максаттуу муниципалитеттери үчүн да үлгү болуп калды. Республикалык деңгээлде тажрыйба алмашуу сапарынын алкагында бул жетишкендиктер тууралуу кенен сөз болуп, алар талданып чыгып, көптөр үлгү катары алууну чечишти.

“БМжБ тобу ЖӨБ органынын оң колуна айланды, – деп белгиледи Көк-Жар айыл өкмөтүнүн башчысы. – Дал ушул топтун жардамы менен кызмат көрсөтүүлөрдүн сапаты оңолду. Мектептерде жана бала бакчаларда капиталдык ремонт боюнча иштерге, ичүүчү сууну өткөрүү жумуштарына, маалымат борборун капиталдык ремонттоого оң таасири тийди. Мисалы, мектептин тегерегин тосмолоо жумуштары начар аткарылган экен, подрядчылар муну кайрадан жасап чыгууга мажбур болушту. Мындай топтордун ишин бекемдеп, өнүктүрүш керек деп эсептейм. Себеби алардын иши жергиликтүү өз алдынча башкаруу үчүн натыйжалуу аспап болуп саналат”, - деди С.МИҢБАЕВ.

Бардык көкжардыктар үчүн чоң окуя 2018-жыл-

дын ноябрында болду. Бул маалда алардын аймагында тажрыйба алмашуу болуп, ага долбоордун Ош жана Нарын облустары боюнча 26 муниципалитети катышты. Бул жерде бардык айыл өкмөт башчылары, мониторинг жана баалоо топторунун төрагалары, жалпысынан 84 адам, анын ичинде 26 аял катышты. Көкжардыктар жергиликтүү маанидеги маселелерди биргелешип чечүү боюнча ийгиликтүү тажрыйбасы менен бөлүшүштү. Катышуучулардын айтымында, Көк-Жар аймагына болгон сапар аларды ушунчалык катуу таасирлендиргендиктен ар бири өз жеринде олуттуу өзгөрүүлөр тууралуу ойго батып калышты. Катышуучулар өз ишине башкача көз менен карап, баа беришти. Алар иште колдонулуучу ыкмалардын креативдүүлүгү тууралуу ойлонуп, депутаттардын ролун жана алардын жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен өз ара аракеттенүүсүн, бюджетти бөлүштүрүүгө жана инвестицияларды тартууга башкача баа бере башташты. Иш процесинде административдик тоскоолдуктар жана менталитеттер менен чектелбеген, түрдүү муниципалитеттер ортосундагы баарлашуу платформасын түзүү идеясы өзүнөн өзү пайда болду. Себеби ар бир муниципалитеттин башкалар менен бөлүшө ала турган тажрыйбасы бар. Бул жолугушуу ушуну тастыктап берди.

Жамааттын ар бир көйгөйүн чечүү маселеси финансылык мүмкүнчүлүктөргө барып такалары турган иш деңизчи. Көк-Жар аймагында финансылык донорлорду издөө боюнча чоң жумуштар жасалып жатат. Болгондо да Саттарали МИҢБАЕВ инвестицияларды тартканы үчүн стимул берүү ыкмасын колдонгон саналуу жетекчилердин бири. Башкача айтканда, сырттан акча тартып келген мекемеге же уюмга кошо каржылоо катары жергиликтүү бюджеттен белгилүү бир көлөмдөгү акча бөлүнөт.

Бирок бул финансылык көйгөйдү чечүүнүн жалгыз жолу эмес. Айталы, 2018-жылы айылдык кеңештин сессиясында АЖМФ жерлерин ижарага берүү үчүн салыкты жогорулатуунун эсебинен жергиликтүү бюджетти көбөйтүү тууралуу сунуш болгон. Бул сунушту депутаттар колдоп беришкен. Эгерде мурда келишим боюнча ижара акысы бир гектар үчүн 5 миң сом болсо, азыр бул сумма 7 миң сомго көбөйдү. Мындан тышкары муниципалдык жерлер мурдагы караганда жигердүү колдонула баштады. Аны менен катар кирпич заводу, кондиционердик цех, машина жуучу жай, курулуш материалдарын, курулуш гипсин чыгаруучу завод, дүкөндөр өндүү бизнес үчүн ижара участоктору бөлүнө баштады. Мунун оң жагы – муниципалдык казынага ыктыярдуу жана милдеттүү патенттердин эсебинен киреше түшүп жатат.

Ошентип, 2018-жылы мисалы, Көк-Жар аймагынын бюджетти 17 миллион сомдон 28 миллион сомго чейин көбөйдү.

Мына ушул жетишкендиктердин баарын муниципалитеттин башчысы долбоор менен байла-

ныштырууда:

“Долбоор бардык көкжардыктарга өтө чоң таасирин тийгизди. Эгерде өзүм тууралуу айта турган болсом, мен кесипкөй билимимди жана көндүмдөрүмдү бир кыйла жогорулатып алдым, мыйзам чыгаруу базасын өздөштүрдүм, бийликтин бардык деңгээлдеринде жана өнөктөштөр менен өз ара байланышты түзгөндү үйрөндүм, расмий сүйлөшүүлөрдү жүргүзүүнүн заманбап усулдарын өздөштүрдүм, эл менен мамиле түзгөндү үйрөндүм. Ошондой эле мен долбоорлорду даярдап, мүмкүн болушунча натыйжалуу иштеп, элге толук жана чын маалымат жеткиргенди, чогулуштарды, бюджеттик угууларды жана фокус-топторду туура уюштуруп, өткөргөндү үйрөнө алдым. Бирок эң негизгиси – мен стратегиялык жактан ой жүгүртүп, көрө билгенди жана келечекке так пландарды түзгөндү үйрөндүм.

Эгерде долбоордун калкка тийгизген таасири тууралуу айта турган болсом, негизги бир учурду баса белгилегим келет: адамдар өз укуктарын билип калышты, аларда жергиликтүү бюджетке болгон кызыгуу пайда болду, эми алар бюджеттин чыгаша жана киреше бөлүгү боюнча маселени түшүнүп калышты, акча кантип жана кайда сарпталып жатканына кызыгышат... Жамааттын ишине катышуу ниети пайда болуп, адамдар бардык окутуучу жана коомдук иш-чараларга жигердүү катышып жатышат.

Айыл өкмөтүнүн кызматкерлери өздөрүнүн кесипкөй көндүмдөрүн бир кыйла жакшыртып, башка муниципалитеттердеги кесиптештеринен өтө айырмаланып турушат. Ушундай эле бааны жергиликтүү кеңештердин депутаттарына да бергим келет. Алар топтолгон тажрыйбасы менен оңой эле бөлүшүп, жардам берүүгө умтулуп, кесиптештеринин бардык суроолоруна жооп берип жатышат. Ал эми суроолор акыркы убактарда абдан көп болууда. Ноокат району боюнча биздин аймакты үлгү катары көрсөтүп, жетишкендиктерибизди баса белгилеп турушат. Биздин аймакты өнүктүрүүдө баа жеткис жардамы үчүн Долбоордун жетекчилигине жана кызматкерлерине муниципалитеттин бардык жашоочуларынын жана кызматкерлеринин

атынан терең ыраазычылыгымды билдирем! Бир нерсеге ишендирип кетким келет: ушул деңгээлден түшпөгөнгө болгон күч-аракетибизди жумшайбыз”, - деп айтты С.МИҢБАЕВ.

Көк-Жар аймагынын жана анын башчысынын жетишкендиктери тууралуу кептер тез эле Ноокат районунун чегинен чыгып кетти. Саттарали МИҢБАЕВдин кесиптештери, донорлор, долбоорлор менен түрдүү расмий жолугушууларга чакырып жатышты. Ал өз тажрыйбасы менен бөлүшүп, калк менен иштөөнүн ыкмалары тууралуу айтып берет. Долбоордун алкагында 2019-жылдын күз мезгилинде Саттарали МИҢБАЕВ эл аралык деңгээлдеги тажрыйба алмашуу сапарынын катышуучусу болуп калды. Саттарали МИҢБАЕВ кесиптештери менен Латвия Республикасынын борбору Ригага барып келишти. Бул жолугушуунун катышуучулары Латвиянын бир катар шаардык жана элеттик муниципалитеттеринде болушуп, алардын ишинин өзгөчөлүктөрү менен тааныша алышты. Мына ушул жерде да Көк-Жар аймагынын жана анын башчысынын тажрыйбасы чыныгы кызыгууну жаратты.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу системасындагы көп жылдык ийгиликтүү иши үчүн 2018-жылы өлкөнүн Айыл чарба министрлиги С.МИҢБАЕВди “Айыл чарбанын отличниги” төш белгиси менен сыйлаган. Ал эми Ноокат районунун мамлекеттик администрациясы “Мыкты айыл өкмөт башчы” Ардак грамотасын тапшырган. 2019-жылы да ушундай эле грамотаны Ош облустук мамминистратсиясынан алды.

Аймактын жашоочулары да өз лидеринин тажрыйбасын жана иштин көзүн таба билгендигин жогору баалап, анын дарегине жылуу сөздөрдү айткандан чарчашпайт. Айсулуу ТҮМӨНОВА, 53 жашта, жергиликтүү кеңештин депутаты, мугалим: “Ал биздин мектеп үчүн өтө көп нерсени жасады: видеобайкоочу камераларды орнотту, капиталдык ремонт жасап берди, жабдууларды жана эмеректерди сатып берди. Мектептин болгон инфраструктурасын өзү келип текшерип турат. Атүгүл мугалимдердин ден соолугуна жана маанайына да кызыгат, сабактар кантип өтүп жатканын, балдар-

дан сабактан калып-калбаганын, кандай көйгөйлөр бар болгонун сурайт. 2015-жылы жаңы мектептин курулушу башталган. Бирок чоң чуңкур казып коюп, ошол бойдон калтырып кетишкен. Ал эми Саттарали кызматка келгенден баштап иш ордунан козголуп, учурда биринчи кабаты бүтүп калды. Курулуштун болгон процессин өзү көзөмөлдөп, жумушчулар үчүн мүмкүн болушунча ыңгайлуу шарттарды түзүп берет. Айыл өкмөтүнүн имаратына киргенде да сергий түшөсүң – бардык жери жаңыланган, заман талабына ылайык жабдылган жыйындар залы борбордук жерге айланды. Бул жерде кызыкчылыкка жараша түрдүү топтор жолугуп, муниципалитетибиздин маанилүү маселелерин талкуулайбыз. Биздин башчыбыз калктын социалдык жактан аярлуу катмарларына, майыптарга жана кары-картаңдарга өзгөчө көңүл бурат. Ал биз менен – депутаттар менен өтө тыгыз иш жүргүзөт. Биз башчынын бардык демилгелерин колдоп турабыз. Ал да өз кезегинде бизге кулак салып, колдоп, иш тууралуу отчетторду убагында тапшырып турат. Айтор, бизде ынтымак бекем, ошол себептен иш илгерилеп жатат. Акыркы жылдары аймакта өтө көп жакшы өзгөрүүлөр болду. Мунун баары Саттаралинин көктүгү жана максатка умтулгандыгы үчүн болуп жатат. Анткени ал дайыма баштаган ишинин соңуна чыгат. Саттарали заманбап, чындап элдик жетекчинин мыкты сапаттарына ээ”.

АДИЛОВ Абылаким, дыйкан: “Биринчи кезекте ал абдан жакшы, ак ниет адам. Ал адамдар үчүн мүмкүн болгондун баарын жасайт жана муктаждарга чын дилинен жардам берет, ачык жана өтө элпек адам, ар бир айыл тургуну менен тил табыша алат. Ал үй-бүлөсүн да жакшы карайт, балдарынын баары тарбиялуу, бири дарыгер, дагы бир баласы судья, кичүү уулу армияда кызмат өтөйт. Бул өтө ынтымактуу жана үлгү болчу үй-бүлө. Саттаралинин биздин аймактын өнүгүүсүнө кошкон салымын өтө чоң деп баалайт элем. Саттарали биздин айыл өкмөтүбүзгө башчы болгондон бери көптөгөн артыкчылыктуу маселелерибиз чечилди: мектептер, бала бакчалар, ички жолдор оңдолуп, таза суу өткөрүлүп, электр энергиясы келип, көчөлөр жарык болуп калды. Айта берсе сөз көп. Саттарали жамаатты ойгото алды. Көп өткөрүлө баштаган чогулуштарда жана бюджеттик угууларда эл батпай кетет. Башчы даярдаган түстүү жана түшүнүктүү графикалар менен сүрөттөр бардык маселени бир заматта жетимдүү жана ачык кылып коёт. Бирок андан да маанилүүсү – муниципалитеттин башчысы калктын көйгөйлөрүн жеке өзү кызыгып сурайт, ар бир адамды угуп, пикирин эсепке алат, эмнени чечсе болорун, ал эми жакын арада эмне чечилбей турганын так жана ачык айтат. Саттарали эл арасында чоң абройго ээ болду. Эл сокур эмес да. Биз анын ишинин жыйынтыгын көрүп, абдан ыраазы болуп отурабыз”.

Лариса КУСОВА, Боролдой АА: «Пенсия – бул жигердүүлүктү азайтууга себеп эмес»

Гулям ШАМШИДИНОВА,
ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун мыкты тажрыйба боюнча адиси,
Татьяна ПОПОВА,
журналист,
"Муниципалитет" журналынын буюртмасы менен

Бул макаланын каарманынын тагдыры оңой эмес, бирок бул макалада өз айылындагы чыныгы лидердин кызыктуу жашоосу тууралуу сөз болот. Долбоорду Боролдой айылдык аймагында ишке ашырууга жигердүү катышуу менен каарманыбыз кадыр-барк гана күтпөстөн, ошону менен бирге элеттиктердин ишенимине да ээ болду. Элеттиктер аны жергиликтүү кеңешке өткөн соңку шайлоодо депутат кылып шайлап алышты.

Чүй облусунун Кемин районундагы Боролдой айылындагы мектепти бүтөөрү менен Лариса Ивановна КУСОВА кондитердин кесибин өздөштүрдү. Ал өмүр бою тамак-аш өнөр жайында иштеп, элге жаккан тортторду жасап жүрдү. 1980-жылдан баштап Боролдой айылындагы №10 атайын интернатка ишке орношту. Бул интернатта Кыргызстандын булуң-бурчунан келген жетим балдар тарбияланып, атайын билим алышкан. Ал 13 жыл бою кечинде жумуштан кийин почта ташып иштеп жүрдү. Убагы келгенде турмушка чыгып, кыздуу болду. Бирок атайын интернаттагы жетимдерди кайдыгер карап отура алган жок. Ошентип ал беш баланы асырап алды. Төртөө бойго жетип, учурда өз оокатын кылышууда.

Ал пенсияга стаж боюнча 55 жашында чыкса да, Боролдой айылындагы №103 кесиптик лицейде ишин уланта берди. Бул лицейде балдарды ашпозчунун жана кондитердин кесибине үйрөтүп жатат. Анын көптөгөн бүтүрүүчүлөрү учурда өз кесиби менен Москвада, Новосибирскиде, Калининградда, Белгороддо, Воронежде жана албетте Бишкекте иштеп жатышат. Ушул кезге чейин мекенине келгенде ар бир бүтүрүүчү белек-бечкегин камдап алып, мугалими менен учурашууга шашылышат. Ал эми Лариса Ивановна бүтүрүүчүлөрүнүн ийгиликтерине сыймыктанып, аларды дайыма эстеп жүрөт.

СССР кулагандан кийин Боролдой айылы мал чарбасы өнүккөн миллионер колхоздон бара-бара талкаланган, ыңгайсыз, дээрлик ээн калган жерге айланды. Бул айылдын эли иш издеп туш тарапка кете баштаган. Ал эми эч жакка кетпей, ордунда калгандар “өлбө, жаным, өлбө” деген күн көрүшкөн. Адамдарда бийликке болгон ишеним жоголуп, ар ким өз тиричилиги менен гана алек болуп калган. Бул өтө оор жылдар эле. Атүгүл электр жарыгы да бир нече саатка берилчү. Ал эми акы төлөнбөй калган үчүн электрподстанциясы өчүрүлүп, адам-

дар такыр таза суусуз калган. Мына ушундай учурда адамдар бийликти тоготпой, эч ким өз милдетин аткаргысы келбей, жалпы эрежелерди көзгө илбей калган: таштандыны көчөгө эле ыргытышып, бакдарактарды туш келди кыйып, каалаган жерде ар нерсени куруп, дарбазаны каалаган жеринде орнотуп, жолбун иттер да көбөйгөн. Ошентип, айыл жөн эле жоголуп баратты. Атүгүл курулушка жарайт деп, ээн калган үйлөрдүн жана мектептердин кирпичтерин да бирден ташып кетишкен.

Ошол кезде кварталчы болуп иштеген Лариса Ивановна адамдардын түшүнбөстүгүнө жана кайдыгерлигине күбө болуп жүрдү. Адамдар кол шилтеп, айылдын түйшүгүнө баш ооруткусу келбегенин, бул үчүн бийлик, мамлекет жооп бериши керектигин айтышчу. Бирок 2014-жылдан баштап көйгөйлөрдүн саны жетээр чегине жеткенден кийин адамдардын көзү ачыла түшкөндөй болду. Элеттиктер мындан ары да ушинтип жашай берүүгө болбой турганын баамдашты. Алар таштандыдан арылып, арыктарды казып, коомдук жайларды тазалай башташты.

2015-жылы Боролдой айылдык аймагы Долбоордун максаттуу муниципалитети болуп калды. Башкы активисттердин катарына Лариса Ивановна да кирди. Ал коомдук иш-чараларды уюштурууга катышып, ЖӨБ органдарынын иш аракеттерине баа берүү үчүн түзүлгөн биргелешкен мониторинг жана баалоо (БМжБ) тобунун төрайымы болуп калды.

“Мен айыл өкмөтүнүн ишине нааразы болчумун, аткаминерлерди начар иши жана элге кам көрбөгөнү үчүн сындап келгем. Бирок Долбоордо иштегенден кийин жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары үчүн 4 753,6 сомду түзгөн бюджет менен ай-

ылдык аймактын көйгөйлөрүн чечүү канчалык оор болгонуна көзүм жетти. Ошентип жүрүп бюджеттин бардык күңгөй-тескейин түшүнүп, бухгалтерия менен таанышып чыгып, аткаруу иштериндеги каталарды көрүп, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун түзүмүн – ким эмнелер үчүн жооп бере турганын, айылдык кеңештин депутаттарынын жана айыл өкмөтүнүн ролу кандай болгонун түшүндүм. Эл менен иштеп, чогулуштар, коомдук угуулар өңдүү иш-чараларды уюштуруу боюнча чоң тажрыйба топтой алдым. Адамдарды конкреттүү көйгөйлөрдү чечүүгө тартканды, баяндамаларды даярдап, эл алдына чыгып сөз сүйлөгөндү үйрөндүм. Кызыгы, көп жыл кварталчы болуп иштесем да, мен адамдар менен чогуу иштешкенди билчү эмес экенмин. Бирок эң маанилүүсү – мен бир нерсени түшүндүм: жергиликтүү бийлик жана жергиликтүү жамаат – бул бир бүтүн организм экен. Бул организм бири-бирине үндөшүп өнүгүп, бири-бирине колдоо көрсөтүп турушу керек, ал эми бир адам бүтүндөй айыл үчүн жооптуу”, - деп айтты Л. КУСОВА.

Демилгелүү топтун мүчөсү болоору менен Лариса Ивановна көйгөйдү аныктап, аны өзүнүн жана жалпы жамааттын жашоо шартын өзгөртүүгө умтулган айыл тургундары менен чечүү процессинде топтун маанилүү ролун түшүндү. ЖӨБО иш-аракеттерине мониторинг жана баалоо жүргүзүү механизми – айылдык аймактын өнүгүүсүндөгү негизги шарттардын бири болгонуна БМжБ тобунун төрайымы катары ынанды. Себеби ЖӨБ органдарынын кызмат көрсөтүүлөрүнүн сапатын көзөмөлдөө өңдүү коомдук турмуштагы маанилүү миссияны аткарат. Бул болсо акыр соңунда элеттиктердин жашоо деңгээли жакшырат деген кепилдикти берет. Мониторинг жана баалоо процессинде өтө көп түшүнбөстүктөр жана пикир келишпестиктер болду. Башында БМжБ топторун адамдар такыр кабыл албай, алар менен эсептешпей жүрүштү. Баары бул жөн эле оюн деп ойлошкон. Топтордун максатын ичинен жана терең түшүнүп, Лариса Ивановна бир тыянакка келди: бул топторду түзүп жатканда талапкерлерди өтө кылдат тандап алыш керек экен. Себеби топко өз айылынын чыныгы патриоттору кириши керек. Мындай адамдар өз иши үчүн жан үрөп, реалдуу пайда алып келишет. Ошондуктан айылдык кеңештин депутаты болгондон кийин ал биринчи кезекте бардык демилгелүү топтордун, өзгөчө БМжБ тобунун толук кандуу иши үчүн шарттарды түзүп берди. Ал топтун мүчөлөрү өз милдетин эркин аткара алсын деп каалады. Ошондон кийин гана Лариса Ивановна топтун мүчөлөрү менен кенен-кесири сүйлөшүүнү сунуш кылып, топтун курамын талкуулап, кайра карап чыгууну, зарыл болсо жаңы адамдарды таап, талапкерлерди тандоодо өтө этият болууну сунуштады. Натыйжада биргелешкен мониторинг жана баалоо боюнча жаңы топ түзүлүп, анын курамы дээрлик толугу менен жаңыланып, кеңештин сессиясында бекитилди. Топтун төрайымы катары кайрадан Ла-

риса Ивановнаны шайлап алышты.

Баса, Боролдой айылдык аймагында Дол боорду ишке ашырууда эң маанилүү жетишкендиктердин бири – Лариса Ивановна үчүн айылдык кеңештин депутаты болуп шайланганы. Ал буга чейин эч качан бул тууралуу ойлонбогонун, бийликке келүү тууралуу кыпындай ою да болбогонун мойнуна алат. Бирок долбоорду ишке ашыруу процессинде жаштар менен тыгыз байланышта иштеп, өз үнү чыгып турганы, кырдаалга баа бере алганын, аны жакшы жагына өзгөртүү канчалык маанилүү болгонун түшүндү. Бирок бул да аздык кылды. Элеттиктердин идеяларын жеткире ала турган өкүл, демилгелүү топтордун активисттери бийликтин түзүмүндө болушу керек эле. Башкача айтканда, жергиликтүү бийликте өзүнүн лидери болгону зарыл эле. Ошондуктан айылдын жаштары Лариса Ивановнаны жергиликтүү кеңешке шайлоого катышууга көндүрүштү. Ал да ойлонуп, баарын тең салмактап көрүп макул болду. Натыйжада шайлоодо 16 талапкердин ичинен алтынчы орунду ээледі. Лариса Ивановна үчүн айылдын 86 тургуну добушун беришкен.

“Шайлоодо жеңгенден кийин менде катуу коркуу сезими пайда болду, - деп мойнуна алды Лариса Ивановна. – Мени мага көрсөтүлгөн ишеним үчүн жоопкерчилик коркутуп турду. Бирок башка варианттар жок эле. Ишенимди актап турганымды далилдешим керек эле. Жаштардын чоң колдоосун сезгенде менде күч пайда болду. Иштеп, айылдагы жашоо шартты оңдош керек болду”.

Шайлоодон кийин депутат биринчи кезекте жергиликтүү өз алдынча башкаруу боюнча мыйзамдар менен таанышып чыкты, башка ченемдик укуктук актыларды окуду. Мунун баары кийин депутаттык ишинде абдан жардам болду. Анын айтымында, чечим кабыл алуу процесси – бул эң жоопкерчиликтүү учур. Ошол процесстен айылдагы ар бир жашоочунун келечеги көз каранды болот. “Мен биздин айылыбыздын өчүп калган атагынын жок дегенде бир бөлүгүн кайтаргым келет. Жердештерим жетиштүү турмуш көрүп, эч ким бул жерден көчүп кеткиси келбей тургандай, баары иш менен камсыз болуп, ар бир жашоочу өз айылына аяр мамиле жасап калышын каалайт элем”, - деди Лариса Ивановна.

Депутат катары ал ар бир жашоочу айылдык кеңештин сессиясына катыша ала тургандай шарт түздү. Мында ал депутаттык иштин ачык-айкындуулугуна басым жасады. Анын көз карашын тең бөлүшкөн кесиптештери менен чогуу элеттиктерге жергиликтүү кеңештин алдыда болчу сессиясы тууралуу кабар берип жатышты. Бул үчүн маалымат такталарына жарыяларды илип, социалдык тармактар жана “Вотсап” аркылуу билдирүү жиберип турушту.

Жергиликтүү кеңештин буга чейинки чакырылышы мындай кылган эмес. Адамдар, атүгүл, өз депутаттарын таанычуу эмес. Анын үстүнө ошол

чакырылыштагы депутаттардын иши деле өзгөчө көзгө урунган эмес. Муну Лариса Ивановна жакшы билчү. Анткени кварталдык комитеттин төрайымы болуп иштеп жүргөндө мурдагы депутаттарга бир нече жолу кайрылып, көчөлөрдү тазалоого, кык чыгарууга, арыктарды тазалоого жана башка иштерге жардам сурап кайрылган, бирок бир да жолу “эл өкүлдөрү” анын демилгесин колдоп берген эмес.

Мындай мамиледе негизги көйгөй – калк менен иштөөнүн ыгын билбегендик. ошол кездеги депутаттар бир да жолу отчет беришкен эмес, шайлоочулар менен жолугушуулар өткөрүлгөн эмес. Анын үстүнө ошол чакырылыштагы депутаттар бири-бири менен тил табыша албай, туруктуу комиссиялардын ишинде биримдик жана максатка умтулуу байкалган эмес. Мунун натыйжасында эл да жергиликтүү депутаттардын мүмкүнчүлүктөрүнө ишенбей келген. Ал эми депутаттар ишенимге ээ болууга аракет да жасабай коюшкан.

Жаңы чакырылышта кырдаал түп тамырынан бери өзгөрдү – депутаттар шайлоочулар менен жолугушканда өздөрүн жоготушпайт, калк менен жигердүү иш алып барышат, шайлоочуларга дайыма отчет берип турушат. Эми адамдар айылдык кеңештин депутаттарынын үйлөрүнө чейин келип, өз көйгөйлөрүн жана маселелерин айтып турушат. Аткаруу бийлигинин жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү бутагына да ишеним арта баштады.

Депутат болуп шайланганга чейин эле Лариса Ивановнага бюджеттин бөлүштүрүлүшү жакпай келген. Анда мисалы, клубга жана китепканага бөлүнгөн акча бала бакчага жана мектепке кеткен чыгымдан ашып кетчү. Ошол эле маалда майрам күндөрү жана чогулуштарда гана болбосо, клуб

дээрлик иштешчү эмес. Ал эми китепкана дайыма жабык турчу. Майрамдык иш-чараларды өткөрүүгө бюджеттен бир топ акча бөлүнгөнү да суроо жаратып келген. Анткени мындай иш-чараларга жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаминерлери гана чакырылчу. Ал эми айылдагы кадырлуу жана сыйга татыктуу адамдар четте кала берчү. Лариса Ивановнанын баамында, өмүрүн айылынын өнүгүүсүнө арнаган ар бир пенсионер коомдун камкордугун сезип, унутта калбашы керек. Ага бир жолу азык-түлүк түрүндөгү белек берип коюу менен чектелбеш керек. Мындай кадырлуу адамдарды айылдын коомдук, маданий жашоосуна тартуу зарыл. Ошондо гана кары адамдар өздөрүн жалгыз сезбей калышат.

Депутат болгондон кийин Лариса Ивановна биринчи кезекте бюджеттеги ошол беренелер боюнча чыгашаларга көңүлүн бурду. Ал кадырлуу пенсионерлердин укуктарын мүмкүн болушунча жакшы сактаганга умтулуп, кары адамдардын социалдык көйгөйлөрүн чечүүгө байланышкан бюджеттик чыгымдардын беренелерине өзгөчө көңүл бурду.

“Аймактын мээси жана жүзү болгон айыл өкмөтүндө тартип орноп, адистер болгон күчү менен иштешин каалайт элем. Анткени адатта кабинеттер ээн турат, кулпулап кетип калышат, адамдар болсо даттанып, бир тастыктаманы алыш үчүн 3-4 күн келип-кетиш керек деп нааразы болууда. Эмнегедир көпчүлүк адистер “отчет тапшырам” деген шылтоо менен бир орунда турушпайт экен. Бул маселени да кеңештин сессиясында көтөрүп, чара көрүш керек. Мен мунун аягына чыгышым керек. Бюрократиялык көрүнүшкө колдонуудагы мыйзамдар күнөөлүүбү же адам фактору барбы

– мына ушуну түшүнүүгө аракет кылам. Элге бийликти коомдун жыргалы үчүн иштеген жардамчы катары кабыл алууга тоскоол болуп жаткан нерсени оңдош керек”, - деп эсептейт Л. КУСОВА.

Бүгүнкү күндө, арадан үч жыл өткөндөн кийин баары өзгөрдү – айыл өкмөтүнүн иши жаңы деңгээлге көтөрүлдү, бардык кабинеттер иштеп жатат, адистер дайыма өз ордунда отурушат, ар биринде компьютер бар, иш кызып турат. Мунун баары айыл өкмөтүнүн айылдык кеңештин депутаттары менен тыгыз кызматташтыгынын натыйжасында ишке ашты. Аткаруу бийлиги алдына так максаттарды, конкреттүү тапшырмаларды койгонду үйрөнүп, ага жетүүгө умтулуп жатышат.

Депутат болуп иштеген үч жылдын ичинде Лариса Ивановнанын жигери азайган жок. Кесиптештери менен чогуу жергиликтүү жамааттын пайдасына багытталган бир топ ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгып, беките алышты. Анын ичинде чөптү тебелегендерге айып салынууда, чарбагын таза суу менен сугаргандардын шлангдары конфискацияланат, таштандыны туш тарапка ыргыткандарга жаза каралган.

Мындан тышкары Лариса Ивановна көпүрө куруу демилгесин көтөрүп чыгып, бул тапшырманы ашар жолу менен аткара алышты. Социалдык маселелер боюнча комиссиянын төрайымы катары ал жону жука адамдар, майыптар, калктын социалдык жактан корголбогон катмары менен тыгыз байланышта турат: аларга азык-түлүк алып барып берет, түрдүү майрамдарды уюштурат, ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын жашоо шартын жеңилдеткен жана укуктарын коргоого багытталган долбоорлорду ишке ашырат.

“Мен эми бир нерсени так түшүнүп калдым – айылдык кеңештин депутаты ишин биринчи кезекте шайлоочулары менен дайыма байланышта болуп жасашы керек экен. Депутат айылдын өтө тереңде жаткан көйгөйлөрүн сууруп чыгып, ар бир нерсени сезип, ыкчам реакция жасап, адамдардын кызыкчылыктарын коргоп, көйгөйдү чечүү жолдорун издеп, элдин алдында туруктуу отчет берип турушу керек экен. Ошондой эле жалпы жергиликтүү башкаруу органынын командалык иши зарыл. Мунун негизги максаты – аймактын социалдык-экономикалык өнүгүүсү. Долбоорду ишке ашыра баштаган мезгилде жеткен деңгээлди сөзсүз сактап калабыз. Бул биринчи кезекте ЖӨБдүн ачык-айкындуулук маселеси. Муну бюджет, жамааттын көйгөйлүү маселелери боюнча коомдук угууларды уюштуруу жана өткөрүү аркылуу ишке ашырып жатабыз. Айылдык чогулуштарды, жергиликтүү кеңештин ачык сессияларын туруктуу өткөрүп, активисттерди жана бардык каалоочуларды тартып, жергиликтүү маанидеги маселелерди сапаттуу чечүүгө көңүл бурабыз. Бул иштер өз жемишин берип, Боролдой айылдык аймагын жаңы деңгээлге көтөрө алабыз деп ишенем”, - деди Лариса Ивановна.

Мария ТУРГУНБАЕВА, Ленин АА: «Жергиликтүү депутаттарда добушун ишенип берген шайлоочулардын алдында моралдык жоопкерчилик бар»

Гуляим
ШАМШИДИНОВА,
ЭҮЖӨБОЖ Долбоору-
нун мыкты тажрыйба
боюнча адиси,
Татьяна ПОПОВА,
журналист,
"Муниципалитет"
журналынын
букюртмасы менен

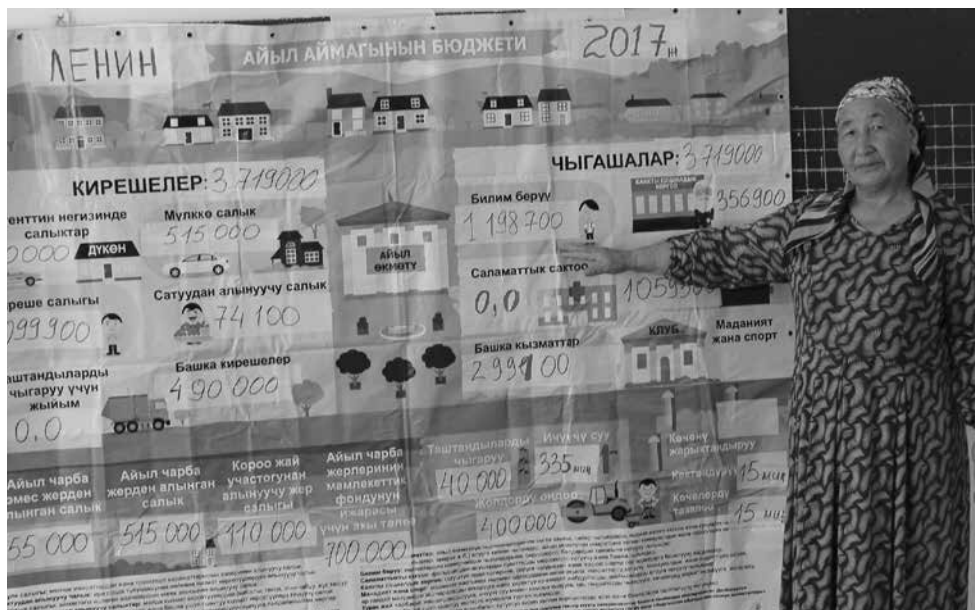

Жалал-Абад облусунун Сузак районундагы Ленин айылдык аймагынын депутаты, ден соолук маселелери боюнча элеттик комитеттин жетекчиси Мария ТУРГУНБАЕВА өзүнүн карьерасында негизги жетишкендик катары эки долбоорду ишке ашыруу процессинде Өнүктүрүү саясат институту менен тыгыз, жемиштүү кызматташтыкты эсептейт. Алар: “Элдин үнү жана ЖӨБ органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” жана “АДК үнү”. Бул долбоорлордун жыйынтыгы 2015-жылы пенсионер аялды жергиликтүү кеңешке шайлоого катышууга түрткү болуп, натыйжада ал депутат болуп шайланган.

Көптөгөн адамдар ал бул дүйнөдө эч нерсени

өзгөртө албайт, жеке салымы деңиздеги бир тамчы болуп, эч ким байкабай калат деп ойлошот. Бирок эгерде бир тамчыдан жакшы иштерди жасай берсе, кийин ал океанга айланат. Айылда аны Мария эже деп сый-урмат менен мамиле жасашат. Мария эже жакшы иштеринин “тамчысын” такыр эсептеген эмес. Бул аялдын жасаган иштери урмат жана сыйга татыктуу. Бул карапайым адамдар дүйнөнү жакшы, кооз жана бакубат кыла аларын тастыктаган үлгү.

Мария ТУРГУНБАЕВА 1955-жылы Сузак районунун Ак-Тоо айылында төрөлгөн. Мектепти аяктагандан кийин 1975-жылы педагогикалык окуу жайына тапшырып, ал жерде мектепке чейинки билим

төрайым кылып тандап алышат. Бул бөлүмгө Сузак районунун 32 айылы кирет. Таң калычтуу болсо да, кесиби боюнча мугалим, тыпыйган, энергиясы буркан-шаркан түшүп турган, өтө боорукер аял медицина иштери менен ийгиликтүү алектенип жатат. Муну анын жердештеринин көбү белгилешүүдө.

2011-жылдан тарта Ленин айылдык аймагы ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун пилоттук муниципалитети болушунда Мария эже жигердүү катышып, жергиликтүү

берүү мекемесинин тарбиячысы адистигине ээ болот. Окуусун бүткөндөн кийин адистиги менен иштеп, бала бакчага кирет. Андан соң дээрлик 13 жыл Сузак совхозундагы бала бакчаны жетектеп жүрдү. 1976-жылы Мария эже үй-бүлө күтүп, беш балалуу болду, бүгүнкү күндө 14 небереси бар. 1996-жылы кенже класстардын мугалими болуп, пенсия курагына карабастан ушул күнгө чейин мугалимдик кесипти аркалап келатат.

Анын туугандары, көпчүлүк элеттиктер өмүр бою айыл чарбасы менен алектенип келатышат. Алар мал багышат, жер айдашат. Эң кызыгы, Ленин айылдык аймагында тогуз улуттун өкүлдөрү ынтымактуу жашайт жана бардык көйгөйлөрдү чогуу чечишет.

Мектептеги негизги ишинен тышкары Мария эже аймактын социалдык турмушуна да жигердүү катышат. 2010-жылы жергиликтүү жамааттын лидери катары аны Орто-Сай айылынын элеттик ден соолук комитетинин жетекчиси кылып шайлашат. Мындан тышкары 2011-жылы Мария эжени райондук ден соолук комитетинин бөлүмдөрүнүн бирине

жамааттын лидери болгон. Иш процессинде ал “АДК үнү” Долбоору тууралуу да билип калып, ошол замат өтүмө берген. Ошентип, Мария Тургунбаеванын жеке демилгеси боюнча Орто-Сай АДК Өнүктүрүү саясат институтунун дагы бир долбоорунун өнөктөшү болуп калат. Бул долбоорду ишке ашырууга Мария эже өтө жигердүү катышты.

Биринчи кезекте көңүл жамааттын муктаждыктарын, анын керектөөлөрүн жана көйгөйлөрүн дыкат изилдеп чыгууга бурулган. Мария эженин айтымында, ЖМБА иш-чаралары жердештери менен иштөөдө өтө кызыктуу жана эффективдүү тажрыйбага айланды. Анын жыйынтыктары иштеги көптөгөн ыкмаларды өзгөртүүдө бурулуш учур болуп калды. Муктаждыктарды аныктоо процессинде аныкталган эң көйгөйлүү маселелердин арасында жаңы конуштарды көйгөйлөрү өзгөчө бөлүнүп турду. Бул конуштарда ичүүчү суу, көчөлөрдө жарык такыр болгон эмес. Ички жолдордун абалы мышык ыйлаарлык деңгээлде болчу.

Бул кемчиликтерди четтетүү көп каражатты талап кылган. Ден соолук комитетинин төрайымы катары Мария эже айыл өкмөтүнүн адистери, жергиликтүү кеңештин депутаттары, жамааттардын лидерлери менен каржылоо булактарын жигердүү издей башташты. Бул ишке айыл өкмөт башчысы да кошулду.

Бул адамдар биргелешкен аракеттер планын даярдоо боюнча жумушчу топтун мүчөлөрү болуп калышты. Көп өтпөй бул план жергиликтүү кеңештин сессиясында бекитилип, расмий документ болуп калды. Бул документте ушул багытта жасалчу иштер кадам-кадамы менен жазылып, конкреттүү мөөнөттөрү көрсөтүлгөн. Анын ичинде электр линиясын өткөрүп, орнотуу, электрдин кубаттуулугун жогорулатуу үчүн трансформатор сатып алуу, ичүүчү сууну берүү үчүн скважиналык насосту ремонттоо, А.АСАНОВ атындагы борбор-

дук көчөдө электр жарыгын орнотуу, жолдорду оңдоо бар.

Көп өтпөй жергиликтүү бюджетте жолдорду оңдоого 250 миң сом табылды. Электр зымдарын өткөрүүгө, трансформатор сатып алууга, АДК насосун оңдоого айыл өкмөтү менен чогуу ЭУЖӨБОЖ долбоорунан 800 миң сом көлөмүндө грант алууга өтүнмө берип, бул конкурстан утуп алышкан. Ошондой эле “АДК үнү” долбоору уюштурган конкурста да жеңүүчү деп табылып, Мария эже 100 миң сом утуп алды. Бул акчага Орто-Сай айы-лы үчүн суу түтүк куурлары сатып алынды. Мындан тышкары жергиликтүү кеңештин депутаттары өз чечими менен бюджеттен дагы 150 миң сомду күнүмдүк муктаждыктарга деп бөлүп беришти.

Жергиликтүү тургундар да четте карап турбастан, бул пландарды ишке ашырууга рекорддук суммада акча чогултушту – 1 202 460 сом чогулду. Ошентип, Орто-Сай айылындагы аныкталган артыкчылыктуу көйгөйлөрдү чечүү үчүн чогулган жалпы сумма 2 502 460 сом болду. Бул акча белгиленген мөөнөттө сарпталды.

Мына ошентип, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен жамааттын так иш-аракети чыныгы жемишин берип, мындан кийинки аракеттерге мыкты колдонмо болуп калды.

Мария эже бул ийгиликтин өзөгүндө Өнүктүрүү саясат институту ортосайлык АДК өкүлдөрү үчүн өнөктөштүктүн башында өткөргөн тренингдер жатат деп эсептейт. Дал ушул тренингдерде алган билимин ал жаңы конуштардагы маселелерди чечүү боюнча биргелешкен аракеттер планын аткарууда ийгиликтүү колдонгон.

“Мындан тышкары тренингдер бизге өз алдынча башкаруу системасындагы өтө көп нерсеге көзүбүздү ачты. Анткени, биз чынында эле жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын милдеттерин, алар кантип жана эмне менен алектениши керектигин, муниципалитет менен жергиликтүү жамааттын ортосундагы өз ара мамилелерин түзүшү керектигин билчү эмеспиз. Мунун баарын биз билип, эң негизгиси депутаттарда өз добушун ишенип берген шайлоочулардын алдында моралдык жоопкерчилиги бар болгонун жакшы түшүндүк. Тилекке каршы бул азырынча реалдуу турмушта болбой жатат, бизде гана эмес, өлкө боюнча да абал ушундай. Ошондуктан көптөгөн чечимдер эч жүйөсүз кабыл алынып, бардык деңгээлдердеги башкаруу системасындагы көйгөйлөрдү күчөтүүдө. Бул албетте аймактардын өнүгүүсүнө да терс таасирин тийгизип жатат. Дал ушул тренингдерде мен ушуларды түшүндүм. Менин кесиптештерим жана айылдаштарым бул оюмду колдоп, мага көмөк көрсөтүп, жергиликтүү кеңешке шайлоого талапкерлигимди коюуга шыктандырышты”.

Ошол эле 2015-жылы шайлоодо жеңишке жетип, айылдык кеңеште элеттиктердин өкүлү болуп калды. Депутаттык кызматта Мария эже көп нерсе-

ге жеткени турган иш: шайлоочулардын өтүнүчүн аткарып, айылын таза суу менен камсыз кылды; жергиликтүү бюджетти бюджеттик угуулар аркылуу гана түзүп, бөлүштүрүүгө жетишти; кесиптештери менен чогуу аймактын жашоосун, анын ичинде жайытты натыйжалуу пайдалануу жана жайыт жерлерин ижарага берүү маселелерин регламенттештирген бир нече ченемдик укуктук актыларды даярдап, кабыл алышты.

Депутат М.ТУРГУНБАЕВАнын ишине Ленин аймагынын айыл өкмөт башчысы Бакытбек Токтосунов мындай баасын берди: “Мария эже биздин аймактагы эң жигердүү аялдардын бири. Жергиликтүү кеңештин депутаты болуп калганы да мыйзам ченемдүү көрүнүш. Бул жерде ал өз ордун тапты. 21 депутаттын үчөө гана аял болсо да, эркек кесиптештери үчүн анын сөзү өтүмдүү, ал абройго ээ. Мындан тышкары ал мыкты эне жана чоң эне, мыкты педагог. Адамдарга анын чынчылдыгы, принципалдуулугу, салабаттуулугу абдан жагат. Ал чын дилинен жана бир нерсе күтпөстөн эле жердештеринин жашоосун жакшыртууга умтулуп келет. Эгерде жергиликтүү кеңештердин бардык эле депутаттары Мария эжеге окшош болсо, биздин өлкө экономикалык жактан өнүгүп, үлгү көрсөтө алмак. Мен үчүн мындай аял менен, чыныгы элдик депутат менен иштөө – өзгөчө сыймык”.

Келечекке карата пландары менен бөлүшүп жатып, Мария эже жумушчу блокнотун ачты. Ал жерде тыгыз почерк менен биринчи кезекте чечилиши керек болгон тапшырмалар белгилениптир: ички жолдорду оңдоо, китепкана, жаңы ФАП жана футбол талаасын куруу, бардык көчөлөргө жарык жеткирүү...

Эң негизгиси көйгөйдү чечүүгө баары киришүүгө тийиш деп эсептейт. Эгерде ар бир тургун жашоону жакшы жагына өзгөртүүгө умтулса, бул процесске жигердүү катышса, анда көптөгөн пайдалуу иштерди жасаса болот.

Игорь ГОЛОВНЕВ, Ак-Башат АА: «Мен үчүн маанилүүсү – айылдагы жаратман күч катары жаштарга дем берип, аларды ордунан козгоо»

Гуляим ШАМШИДИНОВА,
ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун мыкты тажрыйба боюнча адиси,
Татьяна ПОПОВА,
журналист,
"Муниципалитет" журналынын буюртмасы менен

Чүй облусунун Жайыл районундагы Ак-Башат айылдык аймагындагы мектептердин биринде иштеген мугалим Игорь ГОЛОВНЕВдун жашоосунда олуттуу өзгөрүүлөр болду. Дене тарбия мугалими иш-чараларга жигердүү катышып жүрүп, жергиликтүү жамааттын лидерине айланды. Игордун жөндөмдүүлүгүн жана жарандык жигердүүлүгүн баалап, жердештери шайлоодо ага добуш беришкен эле. Азыр Игорь айылдык кеңештин депутаты болуп иштейт.

Өткөн кылымдын жыйырманынчы жылдары биздин каарманыбыздын чоң ата-чоң энеси Сибирден Кыргызстанга келишкен. Игордун ата-энеси ушул жерде төрөлгөн. Мектептен кийин университетти бүтүрүп, юристтин диплому менен Игорь ишке орношо албай койгон. Бул – мамлекетибиз эми гана эгемендикке жетип, рынок экономикасына өтүп жаткан мезгил эле. Ошол ошкыйыш жылдары көптөгөн жаш адистер жумушсуз отуруп калган. Ошондо Игорь Ново-Николаевка айылындагы мектепке убактылуу иштеп турарын деп чечип, дене тарбия мугалими болуп ор-

ношкон. Бирок балдар менен машыгып, аларда спортко болгон кызыгууну жаратуу, сергек жашоо образына көндүрүү аракети жигитти ушунчалык шыктандырган экен, айтор педагогика негизги кесибине айланат. Бирок турмушта күтүүсүз окуялар көп болот эмеспи. Юристтин кесиби да өзүн унуттурган жок.

Ал эми баары 2015-жылдын июнь айында башталат. Ошол маалда Игорь башка жердештериндей эле ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун алкагында жергиликтүү жамааттын өзгөчө маанилүү көйгөйлөрүн аныктап, аларды чечүү жолдорун издөөгө катышып калат.

Ал үчүн башка элеттиктердей эле чогулуп алып, айылдагы кайсы бир маселени эмоционалдуу, ачык, эч нерсени жашырбай талкуулоо чоң ачылыш болот. Бул талкуулар маалында жамааттын жашоосун жакшы түшүнгөндөн тышкары, айылдын өнүгүүсүнө жолтоо болгон тоскоолдуктарды жеңүү жолдору изделет. Ал эми карапайым калк жакшы жашагысы келет да. Буга чейин мындай иш-чаралар болгон эмес, ашып кетсе айыл

өкмөт башчы жылдык “отчету” менен чыгып койчу. Чынын айтканда ал отчетту деле эч ким кунт коюп укчу эмес, маңызын түшүнүүгө деле аракет байкалбачу.

Бирок бул жолу дээрлик бардык тренингдерге катышып чыккан Игорь бюджет боюнча коомдук угуулар, жамааттагы көйгөйлөрдү талкуулоо үчүн айылдыктардын чогулушу канчалык зарыл жана пайдалуу болгонуна көзү жетти. Ушундай иш-чарага даярданып жаткан маалда да ага жигердүү катышкан Игорь пайдасы мол экенин түшүндү. Көрсө, бул оңой-олтоң иш эмес экен. Чогулуштун алдында өтө чоң даярдык иштерин жасаш керек эле: колдо болгон байланыш каражаттары аркылуу элге жарыя таратып, кулактандыруу, чакыруу барактарын, таратып берме материалдарды, баяндамаларды даярдоо менен алектенген атайын жумушчу топ түзүш керек эле. Адатта мындай иш-чаралардын алдында чыгармачыл жамааттын концерти өтөт. Аларды ишке тартуу да жумушчу

топтордун компетенциясына кирет.

Мунун баары менен алек болуп жүрүп, Игорь бара-бара өздөштүрүп кетти. Ал эми табиятынан ачык мүнөз жигит жаш курагына жана ишине карабай жаш-карысы дебей, баары менен тил табыша алды.

Бирок өзү мойнуна алгандай, эң негизгиси – ал бюджеттин өзгөчөлүктөрүн түшүнө баштады. Эгерде мурда бул сөздөрдү угуп эле жүрсө, көп деле кызыкпай, маңызын түшүнбөй жүрсө, эми бюджет кантип түзүлөрүн, анын киреше, чыгаша бөлүктөрү эмнеден кураларын так билип калды. Мындан тышкары Игорь аймактын ар бир тургуну коомдук угуулар жана айылдык кеңештин ачык сессиялары аркылуу бюджетти түзүүгө жана бөлүштүрүүгө укуктуу болгонун түшүндү.

Карапайым адамдар да биргелешкен аракеттер планын даярдоого катыша аларын, ар бир жашоочу маселе тууралуу көз карашын билдирүүгө, аны чечүү жолдорун сунуш кылууга укуктуу болгону да маанилүү.

Долбоорго чейин Игордо жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын иши тууралуу так элес болгон эмес. Ал айыл өкмөтү эмне кыларын, башчы кандай чечимдерди кабыл алууга укуктуу болгонун, айылдык кеңештин депутаттарынын кандай функциялары бар болгонун элес алчу эмес. Азыр болсо Игорь жергиликтүү маанидеги маселелер, өткөрүлүп берилген ыйгарым укуктар тууралуу кенен маалыматка ээ,

аткаруу бийлиги менен мыйзам чыгаруу бийлигинин ортосундагы айырманы билет.

Жигердүү жашоочу катары Игорь айылдын инфраструктурасына – жолдордун абалына, жарыктандырууга, таштандыны чыгарып, жок кылууга байланышкан көйгөйдү чечүү боюнча демилгелүү топтун курамына кирет. Көп өтпөй Игорду ушул объектердин ишине биргелешкен мониторинг

жана баалоо жүргүзгөн топтун төрагасы кылып шайлашат.

Бул иш инфраструктура объекттерин пландоо, алардын абалын текшерүү, функцияларын жакшыртуу чөйрөсүндө Игорго өтө чоң тажрыйба жана практикалык билим берет. Игорь элди ынандырып, жүйө келтирип сүйлөгөндү, презентациялык материалдарды өз алдынча даярдаганды, маалыматтык бюллетендерди басып чыгарууну бул иш процессиндеги жеке жетишкендигим деп билет.

БМЖБ тобунда иштеген учурда Игорь кесиптештери менен биринчи кезекте чечилиши керек болгон төмөнкүдөй көйгөйлөрдү аныктап чыгышты: мектеп ашканасын ремонттоо, бала бакчанын чатырын алмаштыруу, №8 Үй-бүлөлүк дарыгерлер тобунун имаратын оңдоо, мүрзөнүн тегерегин тосуп чыгуу, жолдорго асфальт төшөө, көчөлөрдү жарыктандыруу, эки скважинаны бургулап, суу түтүк тарамын өткөрүү ж.б. Мындан тышкары көп объекттерде айрым бир кемчиликтер аныкталып, топтун эскертүүсүнөн кийин алардын баары өз убагында оңдолду.

Игордун айтымында, жергиликтүү кеңештин депутаты болуу жолунда да, элеттиктердин шайлоодо ага добуш берүүсүндө да Долбоор чоң ролду ойноду. Элдин ишеними, Долбоордон алган тажрыйбасы жана билими Головневго депутаттык ишмердигинде жардам берүүдө. Билген-көргөнүн Игорь жердештеринин бакубат жана жакшы жашоосу үчүн багыттап жатат. Игорь буларды белгиледи: “Долбоорго чейин айылдык кеңештин депутаты болуу ниетим жок эле. Иш-чараларга катышып жүрүп, бул процесске тартылып өзүм үчүн көп нерсени ачтым, кандайдыр бир бурулуш болду, менимче бул мыйзам ченемдүү көрүнүш”.

Айылдык кеңеште Игорь социалдык маселелер

боюнча комиссиянын төрагасы. Чү дегенде эле ал кесиптештерине сунуш берди – жергиликтүү өз алдынча башкаруунун ишин мындан дагы ачык-айкын жана динамикалуу кылалы деди. Ошондон бери жыл сайын бюджетти түзүү жана аткаруу боюнча коомдук угуулар өткөрүлүп келатат. Бул угууларда жашоочулардын кайрылуулары кылдат иликтенип, ачык талданат, муниципалитеттин кызматкерлери жасаган иштер тууралуу отчеттор айылдагы бардык маалымат такталарына жарыяланып турат, биринчи кезекте чечилиши керек болгон көйгөйлөрдү аныктоо боюнча ЖМБА-сессиялары өткөрүлөт, көйгөйлөрдү чечүү үчүн биргелешкен аракеттер планы даярдалат. Игорго юридикалык факультетте алган билими да жардамга келди.

Депутаттык ишинде Игорь адамдардын бош убакытты пайдалуу өткөрүүсү үчүн шарттарды түзүүгө, аймактын тегерегин жашылдандырууга негизги басым жасап келет. Айталы, айылдык кеңештин чечими менен жер бөлүнүп берилип, 2020-2021-жылдары жаштар үчүн спорт залдын курулушу башталмакчы; бул максатта жергиликтүү бюджеттен 14 млн сом бөлүп берүү пландалган. Жылдын бюджетине сейил бакты калыбына келтирип, көрктөндүрүү – отургучтарды, урналарды орнотуу, жарыктандыруу, таманташ жаткыруу, тегерек-четти тосуу өңдүү иштер кирди.

Саламаттык сактоо маселесине да олуттуу көңүл бурула баштады – №8 ҮДТ имараты капиталдык ремонттон өттү.

Биргелешкен аракеттер планын даярдоо жана аны ишке ашыруу процессинде Игорь өзү үчүн бир маанилүү тыянак жасады: жергиликтүү бюджетке үмүт артып, “алма быш – оозума түш” деп отура бербеш керек экен. Мындай иштерде мамлекеттин жана донордук эл аралык уюмдардын конкурстук, гранттык программаларына катышып, инвестицияларды тартып келүү зарыл. Ошондой эле айылдын көйгөйлөрүн чечүүгө жергиликтүү демөөрчүлөрдү – ишкерлерди да тартыш керек.

Мурдагы чакырылыштагы депутаттардын каталары тууралуу сөз болгондо, Игорь биринчи кезекте алардын пассивдүүлүгүн, жашоочулар менен байланыш түзө албаганын, электораттын алдында отчет бергиси келбегенин, түркөйлүгүн белгилейт. Анысы го мейли,

бирок алар атүгүл өздөрүнүн ыйгарым укуктарын жана милдеттерин да билчү эмес, эч бир долбоорду ишке ашыра алган эмес.

“Азыркы чакырылыштын ишинде бул каталар кайталанган жок. Себеби өз убагында жергиликтүү жамааттын лидерлери катары биз депутаттардан ушул нерселерди талап кылып келгенбиз. Ошондуктан элибизге эмне керек экенин жон териби менен сезип турабыз. Анын үстүнө жаңы чакырылышта ишкер, сабаттуу, оокаты тың, 30-45 жаштагы адамдар көп. Аларда аймакты өнүктүрүү боюнча дымагы да күч, идеялары да көп. Мисалы, Долбоордун алкагында тажрыйба алган мага да жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын ачык-айкындуулугу жана отчеттуулугу боюнча жол-жоболорду өткөрүү жеңил – коомдук чогулуштарды уюштуруу, көйгөйлүү маселелерди издеп, аныктап чыгуу, аларды чечүү жолдорун табуу, маалыматтык бюллетенди чыгаруу өңдүү иштерди Долбоордон үйрөнгөнмүн. Депутаттык корпустун бул жолку чакырылышы калыптанып калган эски стереотиптерди бузуп, ишти туура нукка бурду деп ишенимдүү айта алам”, – деп белгиледи депутат И.ГОЛОВНЕВ.

Пландар тууралуу айта турган болсо, аймактын тургундарын коомдук жашоого катышууга шыктандыруу үчүн Игорь “айылдык аймактын ардактуу тургуну” деген статусту калыбына келтирүүнү кыялданып жүрөт. Бирок ал азыркыдай формалдуу болбошу керек. Игордун оюнча, бардык басылмалар, коомдук иш-чаралар, маалымат такталары аркылуу ар бир тургун каармандарды жүзүнөн тааный тургандай, анын айылдык аймактын өнүгүүсүнө кошкон салымын биле жүргөндөй болушу керек. Ошондой эле калктын чыгармачыл демилгесин да өнүктүрүү маанилүү деп эсептейт. Бул үчүн Игорь көркөм чыгармачылык ийримдерин уюштуруп, клубда кинотеатр ачууну пландап жүрөт.

Игорь депутаттардын алдында турган маанилүү тапшырмалардын бири – жерлерге инвентаризация жүргүзүү деп эсептейт. Айылдык аймакта жай-

гашкан муниципалдык, мамлекеттик жана жеке жерлерди тактап чыгуу зарыл. Бүгүнкү күндө бул маселе өтө олуттуу, себеби эсепке алынбай калган, кароосуз калган жерлер көп, мунун айынан түрдүү жаңжалдар да орун алууда.

Игорго Долбоор өткөргөн “Жергиликтүү демилге” конкурсу абдан жаккан экен. Бул конкурс элдин активдүүлүгүн өнүктүрөт деп эсептейт. Ошол себептен өз аймагынын алкагында ушундай конкурсту өткөрүүнү көздөп жүрөт. Анткени айылдын көйгөйлөрүн чечүү боюнча элеттиктерден өтө көп демилгелер түшүп, ишке ашырылып жатпайбы. Мындан тышкары ал мониторинг жана баалоо тобунун ишин жандандырууну каалайт. Себеби Долбоорду ишке ашыргандан кийин бул топтун мүчөлөрүндө кызыгуу жоголуп, өзүнөн өзү токтоп калган. Игорь өз тажрыйбасынын негизинде акы албастан, жеке убактыңды коротуп, үй-бүлөңө көп көңүл бурбай, бул топтун ишин илгерилетип кетүү канчалык оор болгонун билет. Мына ушундай кыйынчылыктар адамдарды айнытып коюуда.

“Мен айылдык кеңештин депутаты катары биргелешкен мониторинг жана баалоо тобунун ийгиликтүү иштеп кетишине абдан кызыкдармын. Себеби алар канчалык жакшы иштесе, бул жалпы айыл өкмөтү жана кеңеш үчүн жакшы көрсөткүч болмок. Ошондуктан депутаттар биринчи кезекте ушул топту шыктандыруу маселесин чечиши керек. Демилгелүү топтордун жана БМжБ тобунун активисттерине материалдык жана моралдык колдоо көрсөтүлүүгө тийиш. Ошондо гана алардын ишин жандандырса болот”, – деп эсептейт ГОЛОВНЕВ.

Бирок дагы бир көйгөй Игордун тынчын алып келүүдө – элеттик жаштарда дымак жок, көздөрү күйүп турбайт, аларда айылын жакшы, кызыктуу кылууга умтулуусу байкалбайт. Ал эми жаштар болбосо, айылдын келечеги да болбойт. Ошондуктан жаш депутат жердештерин “козгоп”, аларды кыймылдаткыч күчкө айландыруунун жолдорун издеп жүргөн убагы. Кам санабаңыз, Игорь бул жолду сөзсүз табат.

Долбоорду ишке ашыруунун алкагында чоң тажрыйбага ээ болгон Игорь мындай деп терең ыраазычылыгын билдирди: “Долбоор мага аймактагы көйгөйлөргө жаңыча караганды үйрөттү. Мен социалдык жашоого сүңгүп кирдим. Бул жерде керектүү адамга айланып, пайдам да тийди. Бул жерде жергиликтүү бийликтин болгон түзүмүн так түшүнүп, эл менен иштегенди, жамааттын ичинде мамиле түзгөндү үйрөндүм. Элдин көйгөйү ЖӨБ органдарына жетип, алар калктын муктаждыктарын канааттандыруу багытында иштеп калганы абдан жакты. Жеке өзүм үчүн бир тыянак жасадым: айлана-тегеректеги жашоону өзгөрткүң келсе, муну сен үчүн башка бирөө жасап берет деп күтүп отурбастан, демилгени колго алып, жаңы жашоо башташ керек экен!”. **M**

Ли́ра СҮЙҮНТБЕКОВА, Кочкорбаев АА: «Ийгиликке карай жол – бул чоң жардан секирип өтүү менен барабар»

Гуляим ШАМШИДИНОВА,
ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун мыкты тажрыйба боюнча адиси,
Татьяна ПОПОВА,
журналист,
"Муниципалитет" журналынын буюртмасы менен

Долбоор менен жасалган жигердүү иш Ли́ра СҮЙҮНТБЕКОВАга теория жана практика аркылуу өз потенциалын ачып, муниципалдык бюджетти түзүү жана аткаруу процессин түшүнүп жана ага катышып, элдин алдында сүйлөп, ыкмал до-норлор менен өз ара мамилени бекемдеп, масштабдуу долбоорлорду баамдап, ишине жаңыча көз караш менен карап, кесипкөй артыкчылыктарды аныктап алуу аркылуу жаңы билим алууга жол ачты. Натыйжада топтолгон тажрыйба жана үйрөнгөн көндүмдөр анын карьералык өсүшүндө трамплин болуп берди.

Ли́ра 1979-жылы Талас районунун Таш-Арык айылында туулган. Ал төрт баланын үчүнчүсү болчу. 1996-жылы мектепти бүткөндөн кийин Ли́ра Баласагын атындагы КМУУнун физика жана электроника факультетине өткөн. Башкача айтканда, Ли́ра өмүрүн балдарын окутууга арнаган ата-энесинин жолун улап кеткен.

Бешинчи курста окуп жүргөндө Ли́ра турмушка чыккан. Азыр бойго жеткен үч баласы бар. Университетти бүтүргөндөн кийин 2001-жылы Ли́ра Бишкектеги №33 мектепте физика мугалими катары эмгек жолун баштаган эле. Бирок эки жылдан кийин университетке, өзү бүтүргөн факультетке кайтып келип, компьютердик билимин тереңдеткен.

Беш жылдан кийин үй-бүлөлүк абалына байланыштуу Ли́ра жолдошунун кичи мекенине – Чүй

облусунун Ысык-Ата районундагы Кочкорбаев аймагындагы Кеңеш айылына көчүп келишкен. Жигердүү адам катары Ли́ра үйдө отура албай, ресурстар борбор ачкан. Бул борбордо бардык аймактан келген балдарды компьютерде иштегенди үйрөткөн. Мындан тышкары Ли́рага жергиликтүү муниципалитеттин кызматкерлери да келип, ар кандай документтердин текстин терип, кагазга чыгарып берүүнү суранышчу. Ошентип Лиранын жергиликтүү өз алдынча башкаруу системасындагы карьерасы бүчүр байлайт. Бирок айыл өкмөт башчы ага катчы-иш жүргүзүүчү кызматын сунуш кылганда Ли́ра дароо эле макул боло койгон жок. Себеби жогорку билимдүү адам жакшы акы төлөнгөн, статусу жогору кызматта иштеши керек деп эсептечү. Бирок Ли́ра ата-энесинин “айланадагы адамдарды унутпай, аларга пайда келтире тургандай иштеш керек, ошондо гана адам бул жашоодогу вазыйпасын аткарган болот” деген насаатын эстейт. Бул насаат аны жергиликтүү өз алдынча башкаруу системасына өтүүгө түрттү.

Социалдык жактан жигердүү жана улам жаңы бир нерсени таанып-билүүгө умтулуп келген адам катары Ли́ра өзүнүн негизги ишин гана мыкты аткарып тим болбостон, муниципалитеттин ишиндеги башка багыттарга да кызыгып жүрдү. Ошентип, жарым жыл айланбай социалдык маселелер боюнча жетектөөчү адис болуп калат. Дагы үч жылдан

кийин ушул эле багыт боюнча башкы адис болот. Мына ошондо ал калк менен иштөө боюнча алгачкы тажрыйба топтой алган. Лира жону жука жана ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар үчүн жүрөгү ооручу. Ушундай үй-бүлөлөрдү кыдырып чыккан сайын каарманыбыз кайдыгер карап отура албай, жаны жай алчу эмес. Демилгелүү адам катары ушундай үй-бүлөлөргө жардам берүү жолдорун издеп, кээде өз акчасына да азык-түлүк сатып берген күндөр болду. Бирок бул албетте маселени чечүүнүн жолу эмес болчу. Ошол себептен Лира инвестиция тартуунун жолдорун издей баштайт. Бул аракеттери жемишин берип, “Хьюмэн Эппизл Интернейшнл” кайрымдуулук фонду 15 жетимге эрезеге жеткенге чейин ай сайын жөлөк пул төлөп бермей болду. Мындан тышкары Тайвань фонду менен келишим түзүлүп, 2012-жылдан 2014-жылга чейин бул фонд жону жука үй-бүлөдө өскөн балдарга ай сайын 300 сомдон берип келди.

Мындан тышкары, 2013-жылы Лира ошол эле “Хьюмэн Эппизл Интернейшнл” фонду бөлгөн акчага Буденовка айылындагы орто мектепте компьютердик класс ача алды. Бул класс үчүн жалпы суммасы 350 миң сомго үстөлү менен кошо 20 компьютер сатып алынган. Ошондой эле “Нур Наристе” бала бакчасы үчүн 190 000 сомго 50 жаңы керебет сатып алынды.

2015-жылы Кочкорбаев аймагы конкурса катышып, Швейцариянын Өнүктүрүү жана кызматташтык агенттиги каржылап, Өнүктүрүү саясат институту ишке ашырган “Элдин үнү жана ЖӨБ органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” Долбоорунун максаттуу муниципалитети болуп калат. Долбоордун өкүлдөрү катышкан жалпы чогулушта аймактын лидерлери жана айыл өкмөтүнүн кызматкерлери Лираны долбоорду ишке ашыруу процессинде жамааттын ишин жөнгө салуу үчүн жооп берген муниципалитеттин координатор-адиси кылып шайлашат. Башкача айтканда, ошол замат ал аймактын социалдык турмушуна баш-оту менен кирип кетет. Көптөгөн иш-чараларды даярдап, ишке ашыруу боюнча негизги милдет да Лирага жүктөлгөн. Муну менен кошо, албетте, жоопкерчиликти да алат.

Лира биринчи кезекте эл алдына чыгып сүйлөгөндү үйрөндү. Бардык иш-чараларда алып баруучу болуп, өзү да ар кандай темалар боюнча баяндамаларды жасап келди. Ошол мезгилде анын ар бир кадамында колдоо көрсөтүп, кесиптештери баа жеткис жардам беришкен.

“Биздин муниципалитеттин башкы адистери Чолпон Бейшекеева жана Зирофа Саидова болбосо, мен мындай ийгиликтерге жете алмак эмесмин. Алар менин таянычым болуп, колдоо көрсөтүп келишти. Дал ушул “үчилтик биримдигинин” жардамы менен долбоор ийгиликтүү ишке ашты. Үчөөбүз таратып берме материалдарды, фокус топтор боюнча жыйынтык отчетторду даярдап, бир нече апта бою түнгө чейин иштеген

күндөр эсимде. Айылдык чогулуштарды, коомдук бюджеттик угууларды уюштуруу жана даярдоо иштери өтө көп убакытты алды. Анткени мындай коомдук иш-чараларга көнбөгөн элди кызыктырып, башын бириктирүү жеңил эмес болчу. Долбоордун тренингдеринде алган маалымдоонун жаңы усулдарын колдонуп, биз элди тартканды үйрөндүк. Азыр болсо коомдук жайларда кулактандырууларды илип чыгабыз, чакыруу таратабыз, үймө-үй кыдырып маалымдайбыз. Айтор маалыматты жеткирүүнүн болгон ыкмаларын колдонуп, 180ге чейин адамды чогултабыз”, - деп айтып берди Л.СҮЙҮНТБЕКОВА.

Жамаат муктаждыктарын биргелешип аныктоо боюнча иш-чараларды уюштуруп, өткөрүү процесси айыл өкмөтүнүн бардык кызматкерлери үчүн жана жеке Лира үчүн пайдалуу тажрыйба болуп калды. Бул жамааттагы терең жаткан, глобалдык көйгөйлөрдү аныктап чыгуунун реалдуу механизми болгонун, муниципалитеттин ишин илгерилеткен аспап экенин баары түшүндү. Дал ушундай ЖМБА иш-чараларынын негизинде бүгүнкү күндө администрациянын жана жергиликтүү кеңештин депутаттарынын иш планы даярдалып калды. Мурда мындай болчу эмес, калктын пикири дээрлик эсепке алынбай келген. Атүгүл экономикалык өнүгүү боюнча стратегиялык пландарды аймактын адистери жергиликтүү жамааттын кызыкчылыктарын эсепке албастан, көшөгө артында даярдашчу.

Биргелешкен аракеттер планын даярдоо да пайдалуу тажрыйбалардын бири болуп калды. Бул планда ар бир артыкчылыктуу көйгөйдү чечүү жолдору деталдуу көрсөтүлгөн. Лира муну калктын муктаждыктарын чечип жатканда ар бир баскычта эмне кылыш керектигин так түшүнүүгө жардам берген өтө зарыл жана ыңгайлуу документ деп эсептейт.

Баса, биргелешкен аракеттер пландарын даярдап, ишке ашыруу үчүн муниципалитетте төрт демилгелүү топ түзүлгөн. Алардын биринде – ичүүчү жана сугат суу көйгөйүнө байланышкан топко Лира да мүчө. Ал көйгөйдүн чоо-жайын териштирип чыгып, эмне үчүн башка көйгөйлөрдүн ичинен артыкчылыктуу болгонун элеттиктерге жүйө келтирип далилдеп бере алган. Дал ушул долбоор миллион сомдук грантты утуп алып, бул маселе чечилген күн да келди – Буденовка айылында жаңы суу мунарасы орнотулуп, тегереги тосмолонуп чыккан. Ошентип 2500 айыл тургуну таза суу менен камсыз болду.

Мына ушундай ийгиликтүү “бет ачардан” кийин айыл өкмөттүн жетекчилиги Лирага Долбоордун гранттык программасы боюнча кийинки конкурса катышууга өтүнмө даярдоо ишин өткөрүп берген. Лиранын бул өтүнмөсү да конкурстан өтүп, Кеңеш жана Буденовка айылдарынын көчөлөрүнө жарык келди – бул айылдарда 80ден ашык жаңы бетон устундар тургузулуп, көчөлөр жарык болуп калды.

Ошентип Лира дагы бир маанилүү көндүмгө

ээ болду. Ал долбоордук документтерди даярдаганды, гранттык өтүнмөлөрдү туура, сабаттуу түзгөндү, инвестицияларды тартканды өздөштүрдү. Баары салыштыруудан билинет эмеспи: көпчүлүк башка жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын кызматкерлери ушул кезге чейин бул маанилүү ишти аркалай албай жатышат, алар гранттык программаларга катышуу үчүн кайда жана кантип өтүнмө жазуу керектигин, донордук уюмдарды жана долбоорлорду издеп тапканды билбей жатышат. Чүй облусунун Ысык-Ата районундагы Кочкорбаев айылдык аймагында Лиранын ишинин натыйжасында бул жаатта мындай көйгөй жок.

Албетте, жаш адистин ЖӨБ чөйрөсүндөгү мындай ийгиликтүү кадамдары көз жаздымда калган жок. 2017-жылы муниципалитеттин жооптуу катчысы кызматына конкурс жарыяланганда айыл өкмөт башчысы Лирага катышууну сунуш кылганы эч кимге күтүүсүз болгон жок. Лира ошол замат макул болду, себеби бул кызмат үчүн күчү да, жөндөмү да жетиштүү болгонун сезип турду. Бир гана учур тынчын алып жатты – иш көп болот, мунун айынан үй-бүлөгө да азыраак көңүл бурулуп калат да. Бирок кесиптештери кайрадан эле Лирага колдоо көрсөтүп, ар тараптан жардамдашып, көмөктөшүүгө убада беришти. Натыйжада Лира конкурстан утуп алып, айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысы болуп калды.

Лира башында оңой эмес болгонун мойнуна алат. Себеби иш кагаздарын жүргүзүү системасын толугу менен иретке келтирип, заман талабына жооп берген деңгээлге көтөрүш керек эле. Бирок мында да долбоорду ишке ашыруу процессинде алган билими жардамга келди. Бул турмуштук баскычтын кандайдыр бир жыйынтыгы болду – Лира Ысык-Ата раймамадминистрациясынын “2018-жылдын мыкты кызматкери” Ардак грамотасы менен сыйланды. Ошол эле жылы ЖӨБЭММАдан “Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын отличниги” төш белгисин алды. Өткөн жылы болсо Лира “муниципалдык кызматтын III классстагы кеңешчиси” ченин алды. Мындан тышкары мамлекеттик тилди билгенин текшерген тестирлөөнүн алкагында “Мамлекеттик тилди С1 деңгээлинде билет” деген сертификатка ээ болду. Бул болсо жогорку даражадагы күбөлүк болуп саналат.

“Лира чоң потенциалга ээ, абдан жөндөмдүү, жоопкерчиликтүү жана тартиптүү – өтө сабаттуу адис. Бардык иш-милдеттерин өз убагында жана ак ниети менен аткарат, жаш-кары дебей, баары менен тил табышып кетет, өтө коммуникабелдүү.

Лира аппарат кызматкерлеринин арасында гана эмес, эл ичинде чоң аброй тапкан. Оратордук жөндөмү күчтүү, бардык ишти жасай алат. Кандай гана тапшырма бербегин, “мен муну билбейм” деп айткан күнү боло элек. Интернеттен издейби, бирөөдөн сурайбы, айтор керектүү нерсени таба алат, жаңы иштен коркпойт. Мындан тышкары Лира таланттуу, өнөр адамы. Ал жакшы ырдайт, биздин муниципалитеттин көркөм чыгармачылыгына катышат. Айыл өкмөтү үчүн өтө баалуу кызматкер. Келечекте мен Лира-

ны мамлекеттик, жарандык же муниципалдык кызматтарда жетекчилик орунда көрөм”, - деп айтты айыл өкмөт башчы Эркинбек КЕРИМКУЛОВ.

Лира өзү тагдырында жана кызматтык тепкичте ЭҮЖӨБОЖ Долбоору ойногон маанилүү ролду айтуудан чарчабайт: “Мен үчүн Долбоордун кызматкерлери менен жолугушуу, долбоордун маңызы менен таанышуу кандайдыр бир чоң ачылыш, бурулуш учур болуп калды. Ошол учурдан кийин өз алдынча башкаруунун өзгөчөлүктөрү менен таанышып, бул багыттагы реалдуу ишке аралаша баштадым. Долбоордун айыл өкмөтү боюнча координатору болгонум жолумду ачты. Себеби, бул мага алган билимимди практикада колдонууга мүмкүнчүлүк берди. Чынын айтсам, буга чейин калк менен иш алып барганды такыр билчү эмес экенбиз. Муниципалитеттин кызматкерлеринде мындай тажрыйба болгон эмес. Буга кошумча жергиликтүү бюджет менен толук таанышуу мүмкүнчүлүгү да, элдин жашоосуна чындап таасир этүү жөндөмдүүлүгү да болбоптур. Азыр эстесем күлкүм келет – биз абдан эле билимсиз болгон экенбиз. Бирок ошол чоң жардан секирип чыгып, алдыдагы тоскоолдуктардын баарын жеңе алдык. Бүгүн баары башкача. Биздин аймактын турмушунда долбоордун ролу баа жеткис болду. Бул тажрыйба өмүр бою жоголбойт”.

Лира СҮЙҮНТБЕКОВА эмгек жолунун башатында гана турат. Бирок ушул кезге чейинки ийгиликтерге эмгек сиңирип, ак ниети менен жете алды. Алдыда жаңы жеңиштер жана ийгиликтер, жаңы карьералык өсүш күтүп турганы шексиз. Эгерде кайсы бир маалда айыл өкмөт башчысы же жергиликтүү кеңештин төрайымы болуп калса мен буга таң калбайм. А балким мамлекеттик кызматта да өзүн иштин көзүн таба билген кесипкөй кызматкер катары көрсөтө алат. Лиранын көз карашы, айланасына болгон мамилеси, жергиликтүү өз алдынча башкаруу чөйрөсүндө топтогон мол тажрыйбасы элдин көз жаздымында калбайт. Себеби ал элге кызмат кылып, эл үчүн күйүп жүрөт.

Максатбек ИБРАИМОВ, Жазы АА: «Жетекчи жаңы ыкмалардан коркпошу керек»

Гуляим ШАМШИДИНОВА,
ЭУЖӨБОЖ Долбоорунун мыкты тажрыйба боюнча адиси,
Татьяна ПОПОВА,
журналист,
"Муниципалитет" журналынын буюртмасы менен

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын жетекчиси болуп бул чөйрөдө буга чейин иштебеген, кыска мөөнөттүн ичинде бул тармакта чоң ийгиликтерге жеткен, өз аймагын райондо гана эмес, республиканын масштабында да алдыңкы катарга чыгарган учур өтө сейрек кездешет. Бул – Ош облусунун Өзгөн районундагы Жазы айылдык аймагынын башчысы Максатбек ИБРАИМОВдун ийгилик таржымалы. Максатбек ИБРАИМОВ өтө тез убакытта элдин, депутаттардын жана жергиликтүү, райондук деңгээлдердеги кесиптештеринин көзүнө илинип, өз муниципалитетинде чыныгы лидерге айланды. Албетте, анын ийгилигин облустук жана республикалык масштабдагы жетекчилик жогору баалады. Жалпысынан кыска мөөнөттүн ичинде бул жигит өз аймагында чоң жылдызга айланды. Негизи эле өлкөдө ага атаандаш эч ким жок.

Максатбектин мындай болуп көрбөгөндөй ийгиликке жетишине Швейцариянын Өнүктүрүү жана кызматташтык агенттиги кажылап, Өнүктүрүү саясат институту ишке ашырган “Элдин үнү жана ЖӨБ органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” Долбооруна катышуусу чоң таасирин тийгизди.

Максатбек ИБРАИМОВ 1981-жылы Өзгөн рай-

онунун Кара-Дыйкан айылында туулган. Ал дыйкандын жана бухгалтердин үй-бүлөсүндө төрт баланын үчүнчүсү. Атасы “балам прокурор болсо экен” деп кыялданганы менен, жогорку окуу жайына тапшырчу убакыт келгенде өз оюн таңуулаган эмес. Максатбек өз каалоосу менен Ош мамлекеттик университетинин юридикалык факультетин тандап алган. 2004-жылы Максатбек Ош юридикалык академиясына которулуп кеткен. Студент кезинде Максатбек спорт менен алектенип, өтө чукул убакыт ичинде бокс жана кикбоксинг боюнча мастердин нормативдерин аткара алган.

Жигит спорттук чөйрөгө берилип кетип, окууну бүткөндөн кийин шаардык спорт комитетине бокс боюнча инструктор болуп орношкон. Бирок убакыт өтүп, ал өзүн беш жыл окуган кесибине арнаын деп чечет. Ошентип 2010-жылы жергиликтүү цемент заводуна юрист болуп ишке орношот. 2013-2016-жылдар аралыгында Транспорт министрлигине караштуу жогорку габаритти көзөмөлдөө постунун жетекчи кызматын аркалаган. Бирок 2016-жылы Максатбек буга чейин такыр аралашпаган чөйрөгө – жергиликтүү өз алдынча башкарууга өтүп кетет.

Ал эми баары жергиликтүү кеңешке шайлоого даярдыктан башталган экен. Шайлоо алдындагы

өнөктүк маалында жергиликтүү жаштар өздөрүн жигердүү тааныта алышкан. Алардын арасында Максатбек лидердик сапаттары менен өзгөчөлөнүп турган. Жаштар элди добушун жамааттын жаш өкүлдөрү үчүн берүүгө үгүттөп, креативдүүлүккө, билимге, жаңы нерселерге умтулууга, баары колунан келчү жаштыкка басым жасашкан. Натыйжада жергиликтүү кеңештин 21 депутатынын ичинен жетөө айылдын жаштары болуп калды.

Айыл өкмөт башчынын кызмат ордуна шайлоо процесси башталганда аксакалдар, айылдын жаштары жана жергиликтүү кеңештеги депутаттардын басымдуу бөлүгү Максатбекке талапкерлигин көрсөтүүнү сунуш кылышты. Себеби кыска убакыттын ичинде анын дараметин, лидердик сапаттарын жана элдин башында тура аларын көрүштү.

Жигиттин реакциясы белгилүү болчу: “Эмне үчүн мен? Менде эч кандай административдик тажрыйба болбосо, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун иши тууралуу үстүртөдөн эле билсем, мен бул кызматты кантип аркалап кете алам?”. Бирок эл ага ишеним артканын, анын лидердик сапаттарын жогору баалай турганын, чечимди ыкчам таап, калктын түрдүү катмарлары менен тил табыша алганын, уюштуруу сапаттары мыкты болгонун айтышат. Айтор, карапайым калк бул кызмат ордунда башка талапкерди көргүсү келген жок.

Максатбек үчүн бул анын мындан аркы тагдырын чечкен олуттуу сыноо болуп калды. Көп ойлонуп отурбастан, жигит өзүн жаңы чөйрөдө сынап көрүүнү чечип, шайлоого аттанды. Бул шайлоого Максатбектен тышкары дагы эки талапкер катышты. Бирок бул атаандаштыктын жыйынтыгы дээрлик белгилүү болуп калган. Жергиликтүү кеңештеги 21 депутаттын 17си Максатбек үчүн добуш бергени көп нерседен кабар берет. Ошентип 2017-жылдын февраль айында ал Жазы аймагынын айыл өкмөт башчысы болуп, ошол замат милдеттерин аткарууга киришет.

Апрель айында эле Максатбек кесиптештери – Ош облусундагы жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жетекчилери менен Ош шаарында Долбоордун бет ачарына катышат. Бул иш-чарада ал Долбоордун максаттары, миссиясы

жана пландары менен кенен тааныша алат. Жаш жетекчини Долбоор өтө кызыктырды десек аз болот. Долбоордун бардык максаттары жана тапшырмалары анын жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иши тууралуу жеке элесине толугу менен дал келди. Ошондуктан Максатбек Долбоорду ишке ашырууга катышуу үчүн жарыяланган конкурска өтүнмөнү биринчилерден болуп тапшырган. Натыйжада конкурста жеңүүчү деп табылып, Жазы айылдык аймагы Долбоордун максаттуу муниципалитети болуп калды.

Максатбек карьерасы Долбоорду ишке ашыруу менен кошо башталган жагдайды өзүнүн кесипкөй өсүшүндөгү негизги жана чечүүчү фактор, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун башчысы кызматындагы ийгилиги деп эсептейт. Айыл өкмөт башчысы болгондон кийин ал ЖӨБдүн уюштуруучуктук маселелери менен таанышып чыгып, буга кошумча Долбоордун бардык тренингдерине жана практикалык окууларына катышып жүрдү. Алган билими анын негизги идеясын ишке ашыруу үчүн чоң жардам болду. Максатбек администрациянын ишинде мүмкүн болушунча ачык-айкындуулукка жетүүгө умтулуп, айылдык аймактын ишинде бюрократияны жоё ала тургандай ишти уюштуруу көздөгөн. Максатбек эл өз демилгелерин сунуш кылып, жасаган эмгектин натыйжасы элеттиктердин жашоосун ыңгайлуу жана ойдогудай гана кылбастан, ырахат да алып келсе деп кыялданган.

Долбоордун алкагында Максатбек өз командасы, депутаттар, жергиликтүү жамааттардын лидерлери менен тренингдерге катышты. Алар артыкчылыктуу көйгөйдү аныктоо боюнча ар кандай жолугушууларды, кырдаал менен таанышып, баа берүү боюнча иш-чараларды өткөрүштү. Ошентип биринчи жолу коомдук бюджеттик угуулар өткөрүлүп, жалпак жана түшүнүктүү тилде жергиликтүү бюджет тууралуу маалыматтар берилди. Элден кайтарым байланыш өзүн көпкө күттүргөн жок – элеттиктер Максатбекке жана депутаттарга бюджет боюнча өз сунуштарын жаадыра башташты.

Ошентип, көп жылдан бери түрдүү коомдук иш-чараларга, чогулуштарга, жыйындарга, угууларга эл “кожо көзүнө” эмес, жигердүү катышуу үчүн бара баштады. Мындай көрүнүш аймактагы төрт айылда тең пайда болду.

Дал ушундай коомдук иш-чараларда Максатбек алгачкы оратордук жана баяндама жасоо көндүмдөрүнө ээ болду. Ал ыңгайы келген жерден Жазы айылдык аймагы райондо биринчилерден болуп бюджеттик угууларды өткөрүп, слайддык презентациялар аркылуу элге маалымат жеткире баштаганын белгилеп жүрөт.

Жаш лидердин баамында, биргелешкен мониторинг жана баалоо топторун түзүү калкка чоң пайда алып келди. Бул топ кызмат көрсөтүүлөрдүн сапатына көзөмөл жасоонун реалдуу механизми не айланып, аймактын ишинин ачык жана айкын

болушуна көмөк көрсөтүүдө. 2018-жылдан тарта Биргелешкен аракеттер планы (БАП) башкаруунун эффективдүү аспабы болуп калды. Анткени так ошол аспаптын жардамы менен жергиликтүү тургундардын жашоосунун олуттуу жакшырышына 37 млн 163 сом сарпталып, анын натыйжасында 11 артыкчылыктуу көйгөй чечилди.

Максатбектин жана анын командасынын дагы бир жетишкендиги – муниципалитетте 2019-жылга бюджетти бекитээрдin алдында бюджеттин гендердик сезгичтигин аныктоо долбоору киргизилген. Өткөн жылдын январь айында Долбоордун алкагында жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өкүлдөрү жана жергиликтүү жамааттын лидерлери үчүн “Жергиликтүү деңгээлде гендердик-сезгичтикти пландоо жана бюджетти түзүү” деген темада тренинг өткөрүлгөн. Тренингдин негизги максаты – аймактын социалдык-экономикалык өнүгүү программасына гендердик анализ жүргүзүү аспаптары менен тааныштыруу, гендердик мамилени киргизүү боюнча практикалык тажрыйбаны үйрөнүү, жергиликтүү бюджетке гендердик анализ жүргүзүүнүн көндүмдөрүн өздөштүрүү. Бюджетти мына ушундай жол менен пландоо 13 адамдан турган жумушчу топту түзүүдөн башталды. Алардын арасында айыл өкмөтүнүн кызматкерлери, жергиликтүү кеңештин депутаттары, мекемелердин жана коомдук уюмдардын жетекчилери бар. Жумушчу топтун негизги максаты – 2018-2023-жылдарга социалдык-экономикалык өнүгүү планына кошумча артыкчылыктуу маселелерди киргизүү, гендерди эске алган бюджетти иштеп чыгуу.

Жумушчу топтун мүчөлөрү биринчи кезекте бул документке жана 2019-жылга бюджеттин долбооруна түрдүү багыттар боюнча гендердик анализ жасап чыгышты. Андан соң төрт айылдын ар биринде аялдар, коомдун социалдык жактан аярлуу катмарлары, ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү аадмдар менен өз-өзүнчө жолугушуулар өткөрүлдү. Сурамжылоо жүргүзүлүп, пикирлерди чогултуп, төмөнкүдөй актуалдуу социалдык көйгөйлөрдү таап чыгышты: таза суу; ички жолдорду жана тротуарларды оңдоо; башкача айтканда кары адамдардын, коляска сүйрөгөн энелердин, майыптардын жолдо жүрүүсү үчүн шарттарды түзүп берүү; балдардын жана элеттиктердин коопсуздугун камсыз кылуу максатында көчөлөрдү жарыктандыруу; бала бакчалар – мектепке чейинки курактагы балдарды тарбиялоо үчүн шарттарды жакшыртуу; мектеп – коопсуздукту камсыздоо жана билим берүүнүн деңгээлин жогорулатуу; жол кырсыктарынын алдын алуу; кийиз, шырдак жасоо, жүндү кайра иштетүү боюнча жумуш орундарын түзүү, жарандарга сапаттуу муниципалдык кызматтарды көрсөтүү – “Бирдиктүү терезеге” өтүү.

Чогултулуп, анализденип чыккан сунуштар 2018-2023-жылдарга социалдык-экономикалык өнүгүү боюнча жаңыланган планга жана

2019-жылга бюджеттин долбооруна кирди. Мында жергиликтүү жамааттын бардык өкүлдөрүнүн, анын ичинде аялдардын, социалдык жактан аярлуу катмарлардын жана майыптардын артыкчылыктары эсепке алынды.

Натыйжада 2019-жылы Жээренчи айылында суу түтүгүн өткөрүштү, бул үчүн 700 000 сом сарпталды. Болгондо да анын 300 000 сому жергиликтүү бюджеттен, 400 000 сому “Асафа” аттуу араб фондунан бөлүндү. Бардык төрт айылда тең көчөлөрдү жарыктандыруу маселеси 60 пайызга чечилди, бул үчүн 200 000 сомду жергиликтүү демөөрчүлөр чогултуп беришти. Аймактагы беш бала бакчада жергиликтүү бюджеттин эсебинен бөлмөлөр, дааратканалар, балдар аянтчалары ремонттолуп, акыл-эсти өнүктүрчү оюнчуктар, конструкторлор сатып алынды. Ошондой эле бала бакчаларга интернет өткөрүлдү. Эми ата-энелер каалаган убагында балдарын чөнтөк телефондору аркылуу көрө алышат. Мындан тышкары төрт мектепке, айыл өкмөтүнө жана бейтапканага да интернет келди. Бул үчүн жергиликтүү бюджеттен 500 000 сом сарпталды. Бул жылы бардык мектептерге видео байкагыч орнотуу, от жагуучу бөлмөнү, ашкананы, дааратканаларды жергиликтүү бюджеттин эсебинен оңдоп чыгуу иштери пландалып жатат. Ал эми демөөрчүлөрдүн жардамы менен №7 мектепке 70 миң сомго компьютерлер жана жаңы китептер сатып алынды. Жергиликтүү жана республикалык бюджеттердин эсебинен эки айылдагы эки километр жолго асфальт төшөлдү. Ушул жылы бул иштер улантылат. МАИ кызматкерлери менен келишим түзүлүп, ар бир мектептин жана бала бакчанын алдындагы жолдорго ылдамдыкты азайтуучу тосмолор, жол белгилери орнотулду.

“Биздин муниципалитет үчүн гендерди эсепке алган бюджетти пландоо маанилүү практикалык тажрыйба болуп, жамаатта иштөөнүн жаңы формаларын көрсөтүп берди. Биз аялдарды тартып, социалдык аярлуу катмар, майыптар менен тыгыз байланыш түзө алдык. Алар да жамааттын жигердүү мүчөлөрүнө айланышты. Мурда бул адамдардын пикири көңүл сыртында кала бергенин байкабаптырбыз, муну менен алардын өзүн толук кандуу жашоочу катары сезүү мүмкүнчүлүктөрүн чектеп койчу экенбиз. Райондо Жазы аймагында

гана бул багытта иштер жасалып жатат жана биз тажрыйбабыз менен бөлүшүүгө дайыма даярбыз”, - деп билдирди Максатбек.

Ал эми аймактын тургундары бул тууралуу кандай пикирде?

Толкун РЫСПАЕВА, 75 жашта, пенсионер: “Мен Жээринчи айылында жашайм. Бизде бир бала бакча бар жана ага эки неберем барат. Алар мени менен жашашат, ата-энеси эртеден кечке чейин жумушта болгондуктан аларга мен көз салып турам. Негизи менин он балам, 40 небере-чөбөрөлөрүм бар. Өз убагында биздин мурдагы айыл өкмөт башчыбыз эски мектеп имаратын бала бакчага айландырууну чечкен эле. Бирок иш аягына чыкпай калган. Максатбек башчы болуп келгенден бери муз ордуна козголду. Ал бардык инстанциялардан уруксат кагаздарын алып, документтерди даярдап салды. Бюджет аз болгондуктан башында бир аз ремонт жасалган. Көп балдар бакчага барып, ата-энелер балдары социалдык жашоого ыңгайлаша баштады деп кубанып отуруп калышкан. Бирок бара-бара кемчиликтер да оркоюп чыга баштады – ашкана тар болуп, даараткананын эскилиги жетип, бакчанын тегерек чети тосмолонгон эмес. 2019-жылы аялдар катышкан чогулуштардын биринде ушул кемчиликтер тууралуу айтсак, муниципалитеттин башчысы бул маселелерди бюджетке киргизүүнү убада кылган. Ошол эле жылы Максатбек сөзүнө туруп, бала бакчаны бардык стандарттарга ылайык ремонттоп, жаңы ашкана жана даараткана куруп берип, имараттын тегерегин тосмолоп, чатырын толугу менен алмаштырды. Бүгүнкү күндө биздин бакчада 115 бала тарбияланат. Бакча абдан жылуу жана ыңгайлуу. Ии, баса, аймактын жетекчилиги балдардын тамагын да оңдоп берди, бул үчүн өзгөчө ыраазычылык билдиребиз! Негизгиси – көп энелер жумушка чыгып, үй-бүлөлүк капчыкты толуктай башташты. Бүгүн баарынын маанайы жакшы, жада калса балдар да өздөрүн башкача алып жүрүшөт – көбүрөөк ойношот, күлүп жүрүшөт, тарбиячыларда ишеним пайда болду, ал эми биз – ата-энелер, карылар балдар коопсуз жерде жүрүшөт деп көңүлүбүз тынчып калды. Айтор, биз баарына ыраазыбыз, Максатбекке ырахмат!”

Арзыкан МОЙДУНОВА, 54 жашта: “Мен Жазы аймагына 20 жыл мурда көчүп келгем. Мен билгенден бери эле жолдорубуз начар абалда болчу. Ал эми акыркы жылдары жолдордун ташталканы чыгып калган – ар кайсы жерде асфальттын бөлүктөрү жатчу, терең чуңкурлар пайда болгон. Бирок бул биздин айылдагы негизги жол болгондуктан балдар ошол жол менен мектепке барышат, ата-энелер наристелерин бала бакчага ташышат, жолдун боюнда дүкөндөр орун алган. Бирок ошол жолдо жүргөндөн абдан кыйналчубуз. Өзгөчө жамгыр жааганда же кар эригенде басууга мүмкүн болбогон баткак пайда болчу. Ылайдан улам чуңкурларды көрбөй калган айдоочулардын машинелери талкаланып, алардын кыжырын кайнатчу. Мындан тышкары мындай кырдаал капчыкты жакшы эле кагып алчу: бул жолду басып өткөндөн кийин бут кийим тез эле эскирип, ал эми айдоочулардын машинелери ремонттон чыкпай калган. Өзгөчө ФАПка же мечитке барам деген кары-картаңдар бир топ кыйналышты. Балдарын ээрчиткен энелер да азабын жакшы эле тартышты, бир колунда бала, экинчи колу менен баткакта коляска түртүп баратканын элестетсеңер! Ишенбешиңер мүмкүн, бирок кошуналар да оңой менен киришип-чыгышпай калганбыз.

Кеч киргенде бул көчөдө бир дагы жерде жарык болбогону абалды ого бетер татаалдаштырды. Биз караңгыда, ылай кечип мектептен келаткан балдарыбызды ойлоп, санаага бата берчүбүз. Аймактын мурдагы башчысына бир топ даттанганбыз, бирок андан жыйынтык чыккан эмес.

2019-жылдын башында өткөн чогулушта биз, аялдар акыры жол жана жарык маселесин көтөрүп, жаңы башчыдан бул көйгөйдү чечип берүүнү суранганбыз. Башчыдан мүмкүн болсо чукул арада жолдорго асфальт төшөп, жол чырактарын өткөрүп берүүнү өтүнгөн элек.

Биздин бактыбызга ушул эле жылдын жай мезгилинде биздин көчөгө асфальт төшөлүп, чырактар орнотулду. Кубанычыбызга чек жок эле! Эми элеттиктер – кары-картаңдар, балдар, коляска сүйрөгөн энелер ушул көчөнү бойлой ээн-эркин басып, ал эми балдар велосипед тээп жыргап калышты. Бири-бирибизге каттап, конокко барып калдык. Кыжырданып, ачууланганга себеп жок. Мурда баары эле үчүрөйүп, кабагын ачпай жүрчү, ар кандай чыр-чатактар болуп турчу. Азыр болсо баарыбыздын маанайыбыз жакшы, күлүп-жайнап, бири-бирибиз менен пикир алышып, жакшы жашап калдык. Бардык жашоочуларда алдыда дагы көп жетишкендиктер болот жана биздин айылдагы инфраструктура жаңыланат деген үмүт пайда болду. Айылыбыздын атынан жергиликтүү бийликке ушундай көпкө күткөн белек үчүн ыраазычылыгыбызды билдиребиз!”

Динара МОЛДУСАКОВА, 56 жашта, үй кожайкеси, пенсияда: “Менин беш балам бар, баары бойго жетип, бөлүнүп кетишкен, өз жашоосун

улантып жатышат. Кичүү балам 14 жашта, жети жаштагы неберем экөө мектепке барышат. Бул мектепте 760 окуучу билим алат, 39 мугалим иштейт. Бул мектепти 20 жыл мурда курушкан, көптөн бери ремонт жасала элек болчу. Себеби айылда андан да чоң көйгөйлөр бар эле. Макул, биз мындан ары деле чыдап жүрө бермекпиз. Бирок мектептин дааратканасы чоң көйгөйгө айланды. Бул даарат-

кана көчөнүн боюнда жайгашкан жана авариялык абалда турган. Атүгүл дубалдары да урай баштаган, эшиги такыр эле жок болчу. Негизи эле бул даараткана санитардык-гигиеналык нормаларга жана коопсуздук эрежелерине жооп берчү эмес. Кышында ушул даараткананы колдонуп, балдардын ооруганы аз келгенсип, даараткананын ичине түшүп кетеби деп коркчубуз. Ата-энелер бул маселени көтөрүп, чыр-чыр этип эле жүрдүк. Мындан тышкары от жагуучу меш эскирип калгандыктан мектептин ичи жакшы жылычу эмес, мугалимдер жана окуучулар сырткы кийими менен отурчу. Ал эми ашканасында СССР заманынан бери калган жалгыз меш турчу, ага тамак жасаганга мүмкүн эмес эле.

2018-жылы айылдын чогулушунда биз кайрадан ушул көйгөйлөрдү көтөрүп чыгып, акыры чечип бергиле деп талап койдук. Айыл өкмөт башчысы жана жергиликтүү кеңештин депутаттары “чечип беребиз” деп убада беришти. Мындан тышкары интернетти киргизип берүү маселесин да көтөрдүк. Анын үстүнө 2019-жыл Аймактарды өнүктүрүү жана санариптештирүү жылы деп жарыяланбадыбы. Бардык мектептерге интернет эбак эле жеткен, ал эми азыркы замандын талабы – окуучулар үчүн да, мугалимдерге да бул өтө керек шарт. Кийин биз айткан маселелердин баары 2019-жылдын бюджетине киргизилгенин уктук. Ал эми ошол жылдын жай мезгилинде ремонт иштери башталды: дээрлик жаңы даараткана куруп беришти. Болгондо да балдар үчүн өзүнчө, мугалимдер үчүн өзүнчө даараткана курулду. От жагуучу жайда эки мешти алмаштырышты – мектептин ичи үйдөгүдөй болуп жылып эле жатып калды, эч ким сырткы кийимин кийип отурбайт. Ашканада тамак жасоо үчүн чоң жаңы меш орнотуп беришти, эми балдар ысык тамак менен камсыз болуп калды. Сентябрьда интернет өткөрүп беришти. Айтор маалымат алмашуу үчүн бардык шарттар түзүлдү. Эми мугалимдер балдарга интерактивдүү сабак өтүп, зарыл болгон маалыматтарды алып,

дүйнөдө болуп жаткан бардык окуялардан кабардар болуп калышты. Окуучулардын дүйнө таанымы кеңейип, алар жаңы технологияларды колдонуп, шаардык курдаштарынан артта калбоого аракеттенип жатышат.

Бул жылы видео байкагычтарды орнотуу пландалып жатат. Ошондо ата-энелер балдарын онлайн режиминде көзөмөлдөп турушмак.

Мектептеги көйгөйлүү маселелер чечилгенден бери мен балдарым үчүн санаам тынчым калды. Ата-энелер жергиликтүү бийликтин ишине ыраазы жана кадам сайын башчыбызга өмүр тилеп жашайбыз”.

ИСАКОВ Абдыжакып, 68 жашта, пенсионер: “Мен өмүр бою Жээренчи айылында жашап келетам. Бул айылдын төрт көчөсүндө 70 кожолук бар, бул жерде негизинен жаш үй-бүлөлөр жашайт. Мен майыпмын – көзүм көрбөй калган. Аялым көп жыл мурда кайтыш болгон. Азыр үч балам жана эки неберем менен чогуу жашайбыз. Мен билгенден бери бул жерде таза суу дайыма көйгөйлүү маселе болчу. Эң жакын жердеги суу булагы бир километр алыс жайгашкан, адамдар жөө, машина менен, колго жасалган араба менен, ат-эшек менен суу ташып келчү. Муну баары эле жасачу, алардын ичинде мен да бармын. Суунун тартыштыгы тиричиликти абдан эле оорлотуп койчу. Же кийим-кечеңди кенен жууй албайсың, же даамдуу тамак жасай албайсың, жуунуп, үйүңдү жакшылап тазалай албайсың. Жада калса идиш-аякты жууган да чоң көйгөй болчу. Дайыма сууну үнөмдөп жашап келдик. Кышында сууну чоң каналдан ташып келчүбүз. Бул каналдын жанында кээде малдын өлүгү жаткандыктан кандайдыр бир ооруну жуктуруп алабызбы деп кооптонуп жүрдүк. Жашоочулардын чыдамы түгөнсө да, маселени чече албай жүрүштү. Бирок өткөн жылы чогулушта жаңы айыл өкмөт башчыга ушул маселени айталы деп чечтик. Чогулушта Максатбек маселебизди биротоло чечип берүүнү убада кылды.

Буга чейин деле мындай убадаларды угуп

туура бөлүштүргөндү билип калдым, жамааттагы бардык катмарлардын пикирин эсепке алуу канчалык маанилүү жана зарыл болгонун түшүндүм. Долбоордун жардамы менен биздин муниципалитет өзүнүн Жергиликтүү өз алдынча башкаруу Уставын даярдай алды. Бул

жүргөндүктөн жергиликтүү бийликтин бул жолку убадасына ишенчү эмеспиз. Бирок Максатбек ошол маалда эле айылдыктардын жашоосуна күйөөрүн далилдеп койгондуктан биз ага ишендик.

Биринчи кезекте суу менен жабдуу маселесин 2019-жылдын бюджетине киргизишти. Андан көп өтпөй акча да бөлүндү. Бирок бул сумма жетишсиз болгондуктан донорлорду издей башташты. Мында чечүүчү жардамды “Асафа” аттуу араб фонду берди. Ошол заматта иштер башталды: 2,5 километр түтүк өткөрүлүп, ар бир көчөгө үчтөн колонка орнотулду. 2019-жылдын май айында төрт көчөгө тең таза суу жетти. Жаш-карысы дебей бардык жашоочулар балдардай эле сүйүнүп жатып калдык. Бул биз үчүн бактылуу окуялардын бири болду. Жашообуз да бир кыйла оңолду: үй тиричилиги жеңилдеп, аялдар балдарды тарбиялоого көбүрөөк убакыт бөлүп калышты. Ал эми Максатбек 2020-жылы 78 үй-бүлө жашаган дагы бир көчөгө суу өткөрүп берүүнү убада кылды. Ал 2022-жылы ар бир короого суу келет деп айтты. Ошондо да чоң бакыт болот го!”

Бул пикирлерден белгилүү болгондой, эл Максатбек ИБРАИМОВдун ишине абдан ыраазы. Ал жергиликтүү өз алдынча башкаруунун оңой эмес механизмдерин кыска убакыттын ичинде өздөштүрүп, элеттиктердин жашоосун жеңилдетүүгө аракет кылып жатат. Максатбек өзү болсо жаңы жашоого багыт көрсөткөн Долбоорго ыраазычылыгын айтып бүтпөйт: “Менин кесипкөй өсүшүм Долбоорду ишке ашыруу менен кошо башталды. Бул долбоордун жардамы менен калк менен иш алып барганды үйрөндүм, ачык-айкындуулуктун манызын түшүндүм, жергиликтүү бюджетти

Уставда аймактагы жашоочулардын жүрүм-турум эрежелери жазылган. Бул биз үчүн чоң жетишкендик. Себеби бул документ ар бир муниципалитет үчүн негизги документ болуп саналат. Бузуулар боюнча комиссиянын ийгиликтүү иши да биз үчүн чоң жетишкендик болуп калды. Адамдар коомдук жашоонун шарттарын жана талаптарын түшүнө башташты, башкалардын эмгегине аяр мамиле жасап, иштеген, жашаган жеринде тартипти сактап калышты.

Биздин муниципалитет райондогу алдыңкы аймактардын катарында турганы, 19 муниципалитеттин ичинен мыкты деп табылганы Долбоордун жардамы менен болду деп так кесе айта алам. Биздин муниципалитет райондук кесиптештерден 2-3 жыл алга кеткен деп ишенимдүү айтам. Мен муну менен сыймыктанам жана ушуну менен токтоп калгым келбейт. Менде олимпиадалык чемпиондо болгондой кумар пайда болду, жетишкендиктерди жакшыртып, жаңы долбоорлорду издеп, иштин жаңы инновациялык ыкмаларын билгим келет. Биздин аймактын өнүгүүсүнө чоң салым кошкон Долбоордун кызматкерлерине терең ыраазычылыгымды билдирем!”, - деп айтты Максатбек.

Анын муниципалитеттин башында турган эки жылдан берки иши “Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын отличниги” жана “Айыл чарбанын отличниги” төш белгилери менен бааланган. Ал эми өткөн жылы Өзгөн районунун мамлекеттик администрациясы аны “Мыкты айыл өкмөт башчы” Ардак грамотасы менен сыйлаган.

Долбоордун атынан Максатбекке күч-кубат каалап, чон-чоң пландарын жана долбоорлорун ийгиликтүү ишке ашырып алсын деп тилейбиз. Максатбекке айылдык аймактын өнүгүүсү жана айылдагы жашоону жакшыртуу үчүн креативдүү башталыштарды, ачылыштарды жана жеңиштерди, жаңы мүмкүнчүлүктөрдү жана оң жыйынтыктарды, албан ийгиликтерди каалайбыз!

Анжелика КУЧ, Юрьевка АА: «Өзүбүздөн кийин жакшы элес жана конкреттүү иштердин көзгө урунаарлык жыйынтыктарын калтырышыбыз керек»

Гуляим ШАМШИДИНОВА,
ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун мыкты тажрыйба боюнча адиси,
Татьяна ПОПОВА,
журналист,
"Муниципалитет" журналынын бюртмасы менен

Чүй облусунун Ысык-Ата районундагы Юрьевка айылдык аймагындагы Руслан ШАБОТОВ атындагы орто мектепте математика мугалими болуп иштеген Анжелика Ивановна КУЧтун тагдыры СССР кулагандан кийин рынок экономикасына өткөн оор мезгилде жашаса да, жаңы турмушта өз ордун таба алган, көңүлүнө жаккан иш менен алек болгон, айланасындагыларды ыраазы кыла алган адамдардын тагдырынан көп деле айырмаланбайт.

Атүгүл бүгүнкү күндө ошол бурулуш учурлар унутулуп, андай деле оор болгондой сезилбейт. Эң негизгиси – үй-бүлөсү, балдары, неберелери бар. Коомдук жашоодо да маанайды көтөргөн көрүнүш – адамдар аны сыйлайт, өзүнүн лидери катары санайт, жергиликтүү кеңеште өкүл катары ишенишет, андан колдоо жана жардам күтүшөт.

Анжелика Ивановнанын ата-энеси Ысык-Ата районунда төрөлгөн, апасы өмүр бою мектепте кенже класста сабак берип өткөн. Анжелика Ивановна Таласта төрөлүп, бирок бала чагы жана өспүрүм кези Юрьевка аймагында өткөн. Анжелика Ивановна мектепти ийгиликтүү аяктагандан кийин Фрунзе политехникалык институтунун тех-

нологиялык факультетине тапшырган. Диплом колго тийгенден кийин адистиги боюнча ишке орношкон. Ошол эле маалда турмушка чыгып, Юрьевка аймагына кайтып келип, уулдуу болуп, үй-бүлөлүк абалына байланыштуу үй кожойкеси болуп калган.

1993-жылы немистерди көчүрүү программасы боюнча үй-бүлө Орусиянын Волгоград облусуна жер которуп, ал жерде кыздуу болушкан. Бирок жаңы жерде жашоо ойдогудай болбой, 1997-жылы бул үй-бүлө киндик каны тамган Кыргызстанга кайтып келет. Формалдуу себеп – турак жайга байланыштуу кыйынчылыктар болду. Бирок Анжелика Ивановна мекенин сагынып, куса болгонун мойнуна алат.

Юрьевкадагы жашоо актай барактан башталды: үй сатып алып, бара-бара чарбасын кеңейтип, эл катары жашай башташты. 2000-жылы Анжелика Ивановнага мектепте кенже класстардын мугалими болууну сунуш кылышты. Ал маалда айылда мугалимдер тартыш болчу. Көп өтпөй Анжелика Ивановна математика мугалими болуп, бул кызматты тарбия иштери боюнча башчынын жана профсоюз комитетинин төрайымынын милдеттери

менен айкалыштыра баштады.

Ошентип жүрүп 2008-жылы биринчи жолу айылдык кеңештин депутаты болду. Анын талапкерлигин мектептин педагогикалык жамааты жана ата-энелер комитети көрсөткөн. Ушул эле жерден аны бюджеттик комиссиянын төрайымы кылып тандап алышкан.

Анжелика Ивановна ошол мезгилди кайгыруу менен эскерет: “Биздин аймакта түшүнүксүз эле талаш-тартыштар болуп жатты. Ар кандай себептер менен бир нече айыл өкмөт башчы алмашты. Жаңы жетекчи келген сайын пландар өзгөрүп, бир калыпка түшүп калган байланыштар үзүлүп, жашоо башаламан болуп калган. Мамилени башынан түзүп, көнүмүш адаттарды өзгөртүүгө туура келген. Мунун баары албетте жергиликтүү бийлик органдарынын ишине, жалпысынан аймактын өнүгүүсүнө терс таасирин тийгизип жатты. Өтө оор мезгил эле – кеңеште эч бир иш аягына чыкчу эмес, жыйынтык көзгө илинчү эмес, депутаттардын сессиялары жана аймактагы жооптуу адамдардын отчету формалдуу түрдө гана өтүп келген, ачык-айкындуулук жана эл менен байланыш тууралуу кыпындай да ой болгон эмес. Тилекке каршы, биз, депутаттар конкреттүү эч нерсе кыла албай, өзүбүздү жоготуп, милдеттерибизди жана ыйгарым укуктарыбызды да билчү эмеспиз.

Айыл өкмөтүнүн башына Бек Русланович Жекшембаев келгенден баштап жашоо бир калыпка түштү. Жаңы башчы жергиликтүү кеңеш менен тыгыз кызматташтыкка багыт алып, иш илгерилей баштады: депутаттардын сессиялары регламент боюнча өтүп, эл өкүлдөрүндө ишке кызыгуу пайда болуп, бюджеттик маселелерди түшүнүп, элеттеги көйгөйлөрдү чечүүгө умтула башташты. Биз албул деп ишти баштаганча, эми гана түшүнө баштаганда ошол чакырылыштын мөөнөтү да бүтүп калды. Бизде болгон мүмкүнчүлүктөрдү колдоно албай калдык деген өкүнүч кала берди. Потенциалыбыз эми гана көрүнө баштаганы менен, ал ишке ашпаган бойдон кала берди”.

Юрьевка аймагы “Элдин үнү жана ЖӨБ органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” долбоорунун максаттуу муниципалитети болуп калгандан кийин жашоо кызыды. Албетте, Анжелика Ивановна да коомдук иш-чараларга катышпай, четте карап тура алмак эмес. Ал эми мындай иш-чаралар биринин артынан бири өткөрүлүп жатты. 2015-жылдын июнь айында ал биринчи жолу тренингге катышкан. Андан соң айылдык чогулуштарды, бюджеттик угууларды даярдоо жана өткөрүү иштеринде, элет көйгөйлөрүн аныктоо боюнча фокус-топтордо жана ЖМБА иш-чараларында мыкты активисттердин бирине айланды. Долбоорду ишке ашыруу процессинде ал адамдар менен иштегенди, калк менен да, айыл өкмөтүнүн кызматкерлери жана жергиликтүү кеңеш менен да эффективдүү өз ара мамилелерди түзгөндү үйрөндү. Анжелика Ивановна башкаларды уга билгенди, негизгиси – көйгөйдү көрүп эле тим болбостон, анын артыкчылыктуусун иргеп алганды да үйрөндү.

“Мен Долбоор менен тыгыз иштеше баштагандан тартып депутат болуп турганда көп нерсени туура эмес жасаганыбызды баамдадым. Биз ишти пландаганды билген эмес экенбиз, аймактын адистери жана жетекчилиги менен дээрлик кызматташпаптырбыз, электораттын муктаждыктарын көз жаздымында калтырып, шайлоочулардын алдында отчет тапшырбаптырбыз. Башкача айтканда, натыйжасыз жана пайдасыз иштеген экенбиз. Мунун баары бизге, депутат катары элдин ишеними азайып кетишине, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун идеясына терс таасирин тийгизген экен.

Эми болсо, мурдагы катарларды эске алып, Долбоордун жардамы менен көйгөйгө болгон көз карашыбыз толугу менен өзгөрүп, жамааттын мүмкүнчүлүктөрү белгилүү боло баштады, элдин бийлиги катары өз алдынча башкарууну ишке ашырууга карата мамилени аныктап алдык. Көрсө, айыл өкмөтүнүн адистери жана депутаттары элден качпай, тескерисинче, өздөрү барып, коомдук турмуштун чабал жактарын чогуу аныктап, маселени чечүү жолдорун чогуу издеши керек экен. Соңку жыйынтык дал ушул иштерге көз каранды болот”, - деп ой бөлүштү А. И. КУЧ.

2016-жылдын күз мезгилинде Анжелика Ивановна айылдык кеңешке шайлоого катышууну ойлоно баштады. Бирок буга чейинки депутаттык тажрыйбасы күмөн ойлорду жаратты: “Эгерде кайрадан эле колуман келбей калсачы? Анда элдин көзүн кантип карайм?”. Бирок Анжелика Ивановнаны тобокелдикке барууга мажбурлаган бир оор, узактан бери келаткан көйгөй бар эле. Айылда көптөрдү, өзгөчө мугалимдерди жергиликтүү мектептин абалы тынчсыздандырып келаткан. Бул

болсо Юрьевкадагы жалпы билим берүү системасына түздөн-түз таасирин тийгизип жаткан. 1965-жылы курулуп, 520 окуучуга эсептелген айылдагы жалгыз мектептин абалы өтө оор болчу. Себеби орус тилинде билим алууну каалаган балдардын баарын бул мектеп батыра алмак эмес. Ошол малда бул мектепте 870 бала билим алып жаткан жана бул сандар жылдан жылга көбөйүп жатты.

Класстык бөлмөлөр тартыш болгондуктан башталгыч мектептеги сабактар мурда окуу-өндүрүш комбинаты болгон имаратта өтүп жатты. Бул имараттагы устаканаларды окуу кабинеттерине алмаштырышкан. Ошентсе да бул маселени чече алган жок. Себеби 18 классты бул жерде батыруу мүмкүн эмес эле. Мындан улам сабак ырааттамасын өзгөртүүгө туура келип, кенже класстардын балдары чоң класстын кабинеттеринде билим алууга мажбур болушту. Бирок балдар үчүн чоңдорго ылайыкталган парталарда отуруу өтө ыңгайсыз эле.

Бул маселе көп жылдардан бери элеттиктерди жана педагогикалык жамааты тынчсыздандырып келди. Бирок 2016-жылдын декабрь айында жамааттын муктаждыктарын аныктоо боюнча иш-

чаралар өткөрүлүп, фокус-топтордо аныкталган соң бул маселе аймактын артыкчылыктуу маселелеринин сап башына чыкты. Ал эми Анжелика Ивановна депутат болсо бул маселени чечүүгө олуттуу салым кошо алаарын түшүндү. Анжелика Ивановнаны кесиптештери, тааныштары, кошуналары жана достору колдошту. Ошол эле жылдын декабрь айында А.И.КУЧ шайлоодо жеңип чыгып, XXVII чакырылыштын депутаты болуп калды.

Башынан өткөргөн оңой эмес учурларды эске алуу менен, долбоор менен кызматташтыктын натыйжасында алган тажрыйбасын колдонуп, Анжелика Ивановна айылдык кеңештин депутаты болгондон кийин депутаттык мөөнөтүнүн соңуна чейин

жасалышы керек болгон иштердин планын түзүп алды. Бүгүнкү күндө ошол иштердин көбү ийгиликтүү жасалганын сыймыктануу менен айта алат.

Айталы, депутаттык корпус мурдагы чакырылыштагы депутаттардын жергиликтүү өз алдынча башкаруунун реалдуу пландарын даярдоого карата ишин кайра сын көз менен карап чыкты. Ошондой эле туруктуу комиссиялар алдыга коюлган пландардын аткарылышына тийиштүү көзөмөл жүргүзүүдө. Депутаттар калкка туруктуу отчет берип турушат жана айыл өкмөтүнүн адистери менен тыгыз кызматташтык жолго салынды.

Мурда жергиликтүү жамаат сугат сууга көзөмөлдүн жоктугуна көп даттанчу. Мындан улам кеңештин сессияларында жана туруктуу комиссиялардын жыйналышында мурабдардын иши толугу менен карылып чыгып, маселени чечүү ыкмасы өзгөрдү. Эми мурабдар ишин келишимдин негизинде аткарышат. Ар бирине конкреттүү жер участка бөлүп берилген, ар бир мураб ошол участок үчүн жооп берет, сугат суу график боюнча берилет. Мындай тартип үч жылдан бери иштеп келатат жана адамдар бул участкаго сугат суу маселеси чыкпаганына өтө ыраазы болуп калышты.

Долбоорду ишке ашыруу маалында Анжелика Ивановна демилгелүү топто мүчө болчу. Бирок 2018-жылы анын тажрыйбасын жана жигердүүлүгүн эске алуу менен, ал спорт залдын ремонтунан байланышкан көйгөйдү чечүү боюнча Демилгелүү топтун лидери болуп тандалган. Өз мөөнөтүнөн кечиктирбестен ал бул көптөн берки

иш бир миллион сомго бүткөнү тууралуу отчет берген.

2019-жылы Анжелика Ивановна биргелешкен мониторинг жана баалоо тобунун мүчөсү болуп калды. Бул топ аймактагы түрдүү объекттердин курулуш-ремонт иштеринин жүрүшүнө көз салуу максатында түзүлгөн. Натыйжада заказчы тарабынан нааразылык болгон жок.

Депутаттардын иши айыл өкмөтүнүн пландар менен тыгыз кызматташтыкта жасалат. Өзгөчө бул коомдук иш-чараларга байланыштуу маселелерде ушундай болот. Эгерде мурда аймакта жылына ашып кетсе бир чогулуш өтүп, анда бардык маселелер жалпы жонунан, дыкат териштирилбестен эле каралып келсе, эми болсо айылдык чогулуштар, коомдук угуулар тынбай өтүп турат. Эрежеге ылайык, бир конкреттүү маселеге арналган чогулуштар өтөт. Анда ошол маселе толугу менен, бардык өңүттөрдөн каралып, талданып чыгат. Мындай иш-чараларга депутат КУЧ абдан жигердүү катышат. Дал ошонун демилгеси менен клубдун чатырына жана кээ бир бөлмөлөрүнө, орто мектептин спорт залына капиталдык ремонт жасоо маселелери ийгиликтүү ишке ашырылды.

Биздин каарманыбыздын айрым пландары ишке ашпай калды. Алардын көбү көп чыгымды талап кылган үчүн токтоп турат. Бирок Анжелика Ивановна бул пландар ЖӨБдүн болочок пландарына кирип калышы үчүн аракет жасамакчы. Себеби бул пландар артыкчылыктуу, демек жергиликтүү жамаат үчүн өтө маанилүү болуп саналат.

Жергиликтүү кеңешке кийинки шайлоого катышуу тууралуу айта турган болсок, Анжелика Ивановна эч кандай план курган жок, себеби бул статуста жетиштүү эле иштедим деп эсептейт. Бирок ишти такыр эле таштап коюу ниети да жок. Анын мүнөзүн жакшы билгендиктен, элет көйгөйлөрүн четтен карап тура берет деп ойлобойбуз. Ал дайыма аймактын маанилүү маселелерин чечип жатканда алдыңкы катарда турат.

“Кудай адамга өмүр тартуулаптыр, ал эми ал кандай болот – бул өзүбүздөн көз каранды. Ошондуктан өз жашообузду деңгээлине өзүбүз гана тасир эте алабыз. Биз өзүбүз үчүн гана эмес, келечек муун үчүн да жооптуубуз. Бизден кийинки муунга жакшы атыбызды жана конкреттүү иштердин көзгө көрүнөрлүк жыйынтыктарын калтырып кетишибиз керек. Мен жердештериме жасаган эбегейсиз чоң эмгеги үчүн Долбоорго дайыма ыраазы болوم. Долбоордун жардамы менен өзүм да инсан катары өстүм. Чындап эле коомдун бардык катмарлары менен байланыш түзгөндү үйрөнүп, эл менен иштөө механизмдерин өздөштүрдүм”, – деп айтты Анжелика Ивановна.

